

VREME

31. mart 2011.

broj 1056

Libija

Sve američke
vojne intervencije

**ZAPLETI OKO
TELEKOMA SRBIJA**

**DRŽAVA U
ROMINGU**

Izložba "Kragujevačka tragedija 1941" ► Sećate li se Šumarica

ZALJUBITE SE NA PRVI POGLLED

**SAMSUNG
Galaxy ACE**
12 X 1.700 din
MixNet L

**LG
Optimus**
1 din
MixNet L

**HUAWEI
U8110**
1 din
MixNet M

**SONY ERICSSON
X10 mini pro**
12 X 400 din
MixNet L

**SAMSUNG
Galaxy S**
12 X 2.050 din
MixNet XL

**SONY ERICSSON
X8**
1 din
MixNet L

mts ponuda Android™ telefona

Proleće je pravo vreme da upoznate nove prijatelje. Izaberite telefon uz tarifni profil koji vam najviše odgovara i možete ga plaćati u više mesečnih rata.

Ugovorna obaveza 24 meseca.
Ponuda važi dok ima telefona.

imate prijatelje!

imateprijatelje
 / mts

mts express 064/790
www.mts.telekom.rs
Telekom Srbija

mt:s

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,

Aleksandar Anđić (*foto@vreme.com*),

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,

Sonja Čirić, Jovan Dulović,

Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,

Nebojša Grujić (*kultura@vreme.com*),

Andrej Ivanji (*svet@vreme.com*),

Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,

Tatjana Jovanović,

Jasmina Lazić (*medjuvreme@vreme.com*),

Zoran Majdin, Saša Marković,

Ivana Milanović Hrašovec,

Milan Milošević, Teofil Pančić,

Ana Radić, Saša Rakezić (*strip@vreme.com*),

Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,

Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,

Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić,

Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (*arhiva@vreme.com*)

Jelena Mrđa (*foto@vreme.com*)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinić,

Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,

Slobodan Tasić; **korektori:** Stanica

Milošević, Marija Halupka;

lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,

Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

<http://www.vreme.com>

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretpлата

(*prodaja@vreme.com*)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(*marketing@vreme.com*)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 Zapleti oko Telekoma Srbija:

Država u romingu

16 Kampanja iz Megatrenda:

Dekan i njegovi asistenti

18 Umesto nekrologa:

Živorad Kovačević (1930–2011)

20 Putin i bajkeri: Anđeli, vukovi i ostali

24 Intervju: Neven Škorić,

menadžer razvoja kompanije "Nelt"

26 Nuspojave: Đura protiv sabotaže

27 Obrazovanje za XXI vek: Školovanje mladih lidera

35 Lisica i ždral: Oficir i džentlmen

36 Ljudi i vreme

KULTURA

38 Odrastanje pored Šumarica: Rođeni u Kragujevcu

44 Intervju: Oliver Frlić, reditelj

47 8. Beogradski festival igre: Bogatstvo plesa

48 Izložba: Muzej detinjstva,

Vladimir Perić Talent

49 TV manijak: Sirotinja popravlja apetit

SVET

50 Vojne intervencije SAD od kraja hladnog rata

do Libije: Vaskrs mirnog Amerikanca

56 Libija: Rat odozgo

59 Japan: U Stalkerovom lovištu

60 Protesti u Londonu: Karneval besa

62 Srpsko-evropska posla: Mrtav jezik? Pa, latinski

63 Meridijani

MOZAIK

64 Elizabet Rozamund Tejlör, Liz (1932–2011):

Odlazak pop ikone

67 Vreme nauke: 24 sata

75 Pošta

76 Strip: Karakteri

78 Vreme uživanja: Geganje

Porukom sa bilborda univerzitetska imperija Megatrend izazvala je dramatične reakcije stručne i obične javnosti, ali i pokazala koliko je ovde novac veći i od obrazovanja i od morala

Piše: Ivana Milanović Hrašovec

U Legatu Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića otvorena je izložba Ambalaže konditorskih proizvoda, kao deo desetogodišnjeg projekta pod nazivom "Muzej detinjstva", čiji je autor Vladimir Perić – Talent

Piše: Saša Rakezić

Jedan bauk kruži Evropom, bauk socijalnog nezadovoljstva. Nakon što su u jesen prošle godine milioni Francuza protestovali protiv penzione reforme, u Londonu je prošle subote oko pola miliona ljudi demonstriralo protiv rigoroznih mera štednje

Piše: Marko Milovanović

Na naslovnoj strani: Boris Tadić
fotografija: Reuters

Francuski "Spajdermen" Alen Rober penje se golim rukama uz najvišu zgradu na svetu 828 metara visoku Burdž Kalifa u Dubaiju. Četrdesetosmogodišnji Rober počeo je da se penje oko šest po podne, a nešto posle ponoći, posle šest sati pentranja, uspeo je da stigne do vrha zgrade koja ima više od 160 spratova.

foto: Abdullah Muhsen / Reuters

31/03/11 - 06/04/11

prognoza vremena

30/03/11
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak		petak		subota		nedelja		ponedeljak		utorak		sreda								
Beograd		8		19	9		20	10		22	12		24	14		26	12		19	10		21
Vojvodina		6		18	6		20	8		21	10		22	10		25	10		18	8		20
centralna i južna Srbija		7		19	7		21	6		22	8		23	11		25	11		21	9		22

Toplo i sunčano vreme u većini dana usloviće povoljnu biometeorološku situaciju pa će izostati tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. **Oprez** se savetuje srčanim bolesnicima i astmatičarima.

broj nedelje

30.000.000

U Poreskoj upravi kažu da, ako stepen piraterije u Srbiji, koji je trenutno zastupljen sa 74 odsto, smanje za samo deset procenata, to će budžetu doneti 30 miliona evra.

YTONG®

I LETI I ZIMI
IDEALAN TERMOBLOK

Najuporniji i dalje štrajkuju

Tačka broj jedan vanrednog sastanka predstavnika Vlade i sindikata i poslodavaca održanog 28. marta – povećanje plata zaposlenih u javnom sektoru – pokazala je da država, izgleda, ima (malko) veće srce od poslodavaca. Sindikati su tražili da se minimalna cena rada sa sadašnjih 95 poveća na 105 dinara, poslodavci su ponudili 96, a država smatra da je održiva cena radnog sata – 98 dinara. Ako je verovati optimizmu ministra za rad i socijalnu politiku, ta cena može ići i iznad 98 dinara, pošto je primena budućeg sporazuma ograničena na kraj 2011. godine, ali o tom potom. Osim povećanja plata, na sastanku u Vladi je dogovoreno i to da nijedan zakon koji se tiče radnog prava i položaja radnika neće ići u skupštinsku proceduru, a da ne dobije mišljenje Socijalno-ekonomskog saveta, kao i da se finansijska opterećenja firmama neće povećavati bez njihovog pristanka. Svi ovi dogovori ulaze u Socijalni sporazum koji bi trebalo da bude potpisan do 8. aprila. Do tog datuma mogao bi uveliko da bude okončan i štrajk prosvetnih radnika, čiji predstavnici imaju rok do 1. aprila da se izjasne o predlogu Sporazuma između Vlade i sindikata.

Detalji tog sporazuma i kalendar njihove realizacije objavljeni su 29. marta na sajtu Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije. Plate prosvetnih radnika trebalo bi da budu povećane za prvi kvartal ove godine više od planiranih 2,95 odsto, što će biti precizno definisano aneksom sporazuma, koji će biti potpisan od 20. do 30. aprila. Predviđeno je i da plate prosvetnih radnika za 2011. godinu budu

uvećane za više od 7,2 odsto koliko je planirano Zakonom o budžetu, a to će biti precizno definisano aneksom sporazuma, koji će biti potpisan od 20. do 31. oktobra 2011. godine. Vlada Srbije se obavezala da će zaposlenima u prosveti, koji prime umanjenu platu zbog manjeg broja ostvarenih časova usled štrajka i/ili nezakonite obustave rada, odmah to nadoknaditi kada direktori škola dostave školskim upravama izveštaje da su časovi nadoknađeni, što treba da bude realizovano do 20. aprila. U Sporazumu se navodi da će izmene i dopune Posebnog kolektivnog ugovora za zaposlene u osnovnim i srednjim školama i domovima učenika biti zaključene do 31. maja, a predlozi izmena i dopuna Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja predati u skupštinsku proceduru do 31. avgusta ove godine.

Preostale otpremnine za zaposlene, koji su otišli u penziju prošle godine biće isplaćene do 30. septembra ove godine, a otpremnine za one koji su otišli u penziju 2011. biće isplaćene do kraja godine. U međuvremenu, stanje "na terenu" se nije mnogo promenilo. U ponedeljak su sve beogradske gimnazije bile u nekom obliku štrajka, a Prva, Peta, Trinaesta, Četnaesta, Matematička i Gimnazija "Sveti Sava" u utorak su potpuno obustavile rad. Filološka i Obrenovačka gimnazija su izašle iz štrajka. Prema podacima Ministarstva prosvete, nastava se 28. marta u Srbiji realizovala u 1764 škole. Broj škola u kojima časovi traju 45 minuta je 1297, časovi su skraćeni na 30 minuta u 467 škola, dok je u potpunoj obustavi nastave 29 škola. R. V.

foto:
Tanja Valić/Tanjug

Emotikon

Deca lome mozak celom šifrantskom odeljenju:

```
e.e O.e c.c C.C D: D8 D; D= DX v.v :|
:-( : ( :-c :c :-< < :-[ :[ :{ :&
D:< >:( >:-C >:C D-> >:( :-@ : ( ` _ ' D< :L
:-O :O O_o o_o 8O OwO O-O O_o O_o O3O o0o ;o_o; o...o
0w0 Ö Ü
^> >^ :-/ :/ \= /= \ :X :X :-# :# :'( ( T_T T.T Q.Q Q_Q ;;
|+<|:-)#
O:-) 0:-3 0:3 O:-) O:) d:-) qB-) -!- {[jml]}
:* :* <3 <333 @:-? -</3
() :-) :) (o) :] :3 :c) >= [ 8) =) :} :^ )
:-D :D 8-D =3 :D C: :-9
>:) >:) >:-) ;) *) *) :~ ] :] ;D
:-P :P X-P x-p xp XP :-p :p =p :-p :p :-b :b
\o/ */o/*
\(^_^)/ (y) :- :-> = ^_^=
\ / \m/ \>.</ \(:!) O7 o/ø/ ^5 \oo/
d' 'b :u (-:-)
```

Kako ne razumete šta “javljaju Onom Kauboju”, pa “cr-
taju” vam svaki izraz na više načina:

Neko pominje neprijatnu osobu na koju koluta očima
e.e, c.c, odvratnog D:, DX, sumornog tipa :|

Neraspoložen je :- (i razočaran :&

Čak je lud od besa D:<, :-@

Iznenaden i šokiran :-O, OwO, Ö, Ü

Skeptičan je ^> i neodlučan :-/, :S, uznemiren :X :#,
plače :(, suze roni TT TT, Q_Q, ; ; da ostaje samo da po-
povu popa |+<|:-)#

Nevin je kao anđeo O:-), pa krivi kapu d:-) i pokazuje srednji prst --!-, a inače je stidljiv {[jml]}

Šalje poljubac :-*, srce <3, ili mnogo srca <333, ružu
@}-:- i srce slomlieno </3

Pokazuje zagrljaj (),

Smeši se, smeje, i kezi :-), :), :o), :], :3, :c), :> =], 8), =), :], :^), razvaljuje se od smeha :-D, =3, egzaltiran je C:
Oblizuje se :-9

Pa se đavoli >:), namiguje :-)

Plazi se zatim na 13 načina :-P, :-b, itd...

Skače od radosti *o/*, više ura \(^_^)/, balavi, :)~, crveni od sreće =^ ^=

Za pozdrav kaže “šaka” ili “rock on”, \m/, ili “udara peticu” \(:), ^5 i ode da sluša muziku d’b, zeva mu se :u i zaspaće (-:-)

Neki kažu da je takav način sažete komunikacije rođen u doba telegrafa, kada je broj 73, napisan Morzeovom azbukom (—...—...), korišćen da bi se preneli “pozdravi i poljupci”, a posle zamenjen brojem 88 (—...—...). Neki tvrde i da je 1969. Vladimir Nabokov, pisac Lolite, predlagao da se uvede tipografski znak za osmeh. To je valjda “smajli” ona na internetu dostupna žuta loptica koja se kezi, plazi i kikoće. U forumima, četu i na SMS-u gotovo da nema poruke koja ne sadrže bar jedan emotikon (od engleskih reči emotion i icon), “emocion”, “emoušn”, ili, kako u Hrvatskoj kažu, osjećajnik.

Došlo je s godinama

ZATVOR ZBOG PRETNJI NOVINARKI

Aplauzi

Osnovni sud u Šapcu, predsednik Veća sudija Radenka Mijatović, osudio je sveštenika Bogdana Simanića (na slici), zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti, na dve godine zatvora. Pre oko godinu dana, nakon objavljivanja teksta u "Večernjim novostima", u kome je preneto saopštenje policije da je protiv popa Bogdana, kao suvlasnika nedeljnika "Glas Podrinja", podignut krivični postupak zbog zloupotrebe službenog položaja sa cifrom od 4,6 miliona dinara, pop je zapretio dopisnici "Večernjih novosti" Aleksandri Delić "da će joj polomiti noge i obrisati asfalt sa njom". Tokom suđenja pop je tvrdio da o tome "nema pojma", te da je država montirala proces protiv njega, ali je u sudskom postupku utvrđeno da je izvršio krivično delo. Nakon izricanja presude pop Bogdan je aplaudirao u sudnici, a Sud je saopštio da je prilikom odlučivanja o visini kazne "Sudsko veće vodilo računa o generalnoj i specijalnoj prevenciji, kao i potrebi izražavanja društvene osude za krivično delo i učvršćivanja obaveze poštovanja zakona, a posebno o zaštiti sigurnosti lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja". Okrivljeni i oštećena nisu javno komentarisali presudu, jer ova nije pravosnažna.

Sveštenik Simanić je postao medijski zanimljiv kada je pre nekoliko godina postao suvlasnik šabačkog nedeljnika "Glas Podrinja", sa 567 kvadrata poslovnog prostora, koji je pazaren za blizu 80.000 evra, što je bilo pedeset puta više od početne cene. Pop Bogdan im'o još i vazdan "vannastavnih aktivnosti": 2006. mu je vladika šabački Lavrentije oduzeo parohiju, jer se bavio građevinskim biznisom – nekoliko višespratnica u centru Šapca – ali nije raščinjen, i pored peticije vernika u kojoj su se parohijani žalili da je nedostojan za poziv koji obavlja. Navedeno da pop bezobrazan prema ženskom polu, namigiva ženama na sahranama, javno priča da je i on muško ispod mantije, da vernicama deli gineološke savete, traži da ne spavaju sa muževima, već da, nakon što se isperu rastvorom hipermangana, dođu kod njega u posetu radi duhovne okrepe... U medijima zabeleženo i da je pre neku godinu tako izmlatio sad već bivšu suprugu, koja je nakon bolnice spas od oca Bogdana potražila u Sigurnoj kući.

D. TODOROVIĆ

foto: Marko Metlass

Posle osam godina istraživanja, Više tužilaštvo u Beogradu podiglo je optužnicu protiv Svetlane Cece Ražnatović (38). Ona se tereti za nezakonitu prodaju 10 fudbalera FK Obilića i posedovanje 11 pištolja bez dozvole. Od 14. avgusta 2000. do 21. maja 2003. godine, prodajući sa saradnicima fudbalere beogradskog fudbalskog kluba, protivpravno je prisvojila 4.100.000 nemačkih maraka i 3.480.000 dolara, kaže se u optužnici.

Nije greška reći da je podizanje ove optužnice iznenađenje. Poznato je prijateljstvo ministra unutrašnjih poslova Ivice Dačića sa pevačicom, a "Blic" je pisao da je od sudskog postupka pokušavao da je zaštiti i Dragan Marković Palma, lider Jedinствene Srbije. Ipak, nakon što je ministarka pravde Snežana Malović javno poručila da niko ne sme da bude zaštićen, optužnica je podignuta. U utorak 29. marta, ministarka pravde je rekla da tužilaštvo svakog dana svojim radom pokazuje da niko nije amnestiran "pa ni takozvane nacionalne ikone". Prema njenim

rečima, za uspeh borbe protiv organizovanog kriminala neophodna je promena svesti građana i uspostavljanje sistema vrednosti koji nije postojao tokom devedesetih godina.

I dok Svetlanu Ražnatović optužnica tereti za zloupotrebu položaja u produženom trajanju i posedovanje oružja, njena sestra Lidija Veličković Očokoljić tereti se za zloupotrebu u produženom trajanju. Bivši rukovodioci FK Obilića Dragiša Binić i Jovan Dimitrijević terete se za zloupotrebu i pomaćanje u zloupotrebi. U tužilaštvu je novinarima beogradskog "Presa" re-

čeno da Ražnatovićevoj pretil kazna zatvora od dve do 12 godina. Ona je od početka vođenja postupka tvrdila da nikada ništa nezakonito nije radila u Obiliću, a negirala je i da ima bilo kakve veze sa oružjem koje je kod nje pronađeno.

Do zaključivanja ovog broja "Vremena", bivša direktorka fudbalskog kluba Obilić nije se javno oglašavala o podignutoj optužnici. Njeni fanovi jesu. Iako je optužnica tereti da je na nelegalan način zaradila 235.507.689 dinara, na sajtovima posvećenim Svetlani Ražnatović (pored najava za novi album *Ide to s godinama*) mogu se pročitati komentari podrške. Na jednom piše i da će biti organizovana šetnja u znak protesta "medijskom linču" njihove omiljene pevačice.

M. RUDIĆ

“Zeleno osiguranje”

Wiener Stadtische osiguranje je na 49. Sajmu automobila predstavilo poseban paket kasko osiguranja – “Zeleno osiguranje”, namenjen automobilima sa Eco Friendly licencom, odnosno emisijom ugljen-dioksida manjom od 100 grama po pređenom kilometru. U okviru sajamskog nastupa omogućene su brojne pogodnosti i rekordan popust od čak 20 odsto na premiju kasko osiguranja. Svi građani koji tokom trajanja Salona automobila kupe novo vozilo i ugovore polisu kasko osiguranja ostvaruju pravo na popust na premiju do 15 odsto, dok se svim automobilima sa Eco Friendly licencom odobrava dodatnih pet odsto popusta. Novi kasko osiguranici dobije na poklon aparat za gašenje požara koji je deo obavezne opreme u većini zemalja u okruženju. Ova ponuda važiće do kraja aprila.

foto: Reuters

SPORT

Nema Formule 1

Posle više od decenije i po – tekstova o trkama Formule 1 neće biti na našim stranicama. Razlog je više nego prozaičan – ni na jednom od dostupnih kanala u ponudi kablovskih operatera u Beogradu prenosa nema! Naime, prava na direktan

TV prenos su toliko poskupela da ni ovdašnja Prva TV (ex FOX TV), kao ni relativno dobro stojeća HTV nisu uspele da trošak “pokriju” zaradom od reklama. Ljubitelji F1 se dovijaju na razne načine, “torentuju” snimke sutradan ili kasnije, ali

nepouzdanost linkova nikako ne ide u korist obavezi Dušana Radulovića da “proizvede” tekst do poslednjeg trenutka kada “Vreme” ide u štampu, te sa žaljenjem saopštavamo da redovne rubrike o trkama Formule 1 – više nema.

dug sit i pare na broju

još **niže kamate** na kredite za refinansiranje
poklon **0% kamate** na dozvoljeni minus

Sada postoji način da izmirite svoja zaduženja po kreditima drugih banaka, kreditnim karticama i dozvoljenom minusu, a da istovremeno možete svakog meseca da izbrojite i novac za život.

- izuzetno povoljna kamatna stopa dinarskih kredita za refinansiranje
- dozvoljeni minus sa 0% kamate za prvih 6 meseci u iznosu do 40.000 dinara mesečno
- samo do 01. maja

Da dugovi ne zavijaju svakog prvog, a da ima nešto i za trošak.

SOCIETE GENERALE
SRBIJA

facebook
dug sit i pare na broju

0800 344 344
www.keskrediti.rs

Akoja važi za refinansiranje kreditnih zaduženja drugih banaka dinarskim kreditom za refinansiranje koji se odobrava uz osiguranje korisnika kredita i obavezan prenos primanja. Minimalan iznos kredita iznosi 2000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan podnošenja zahteva. Dinarski krediti za refinansiranje sa varijabilnom kamatom sa rokom otplate do 84 meseca: NKS 5,5%+ dvonedeljni REPO, EKS od 19,65%. Trošak obrade kredita 1%. Dozvoljena pozajmica za iznose do 40.000 dinara na period od 6 meseci, bez kamate. Mogućnost grejs perioda u toku koga se plaća samo kamata. Datum obračuna EKS 10.03.2011.

Država u romingu

Ako će Vlada Srbije sutra biti prinuđena da proda ulaz u srpsku elektroprivredu Putinu, onda se prodaja telekomunikacija omiljenoj prestonici Franje Josifa I pojavljuje ne kao interes, nego kao nužan prethodni “geostrateški naklon” Evropi. Pa i da bi se našoj publici mogla sačuvati iluzija o tome da je moguće u “titovskom nesvrstanom stilu” i dalje balansirati između diplomatskih “strateških partnera” na različitim stranama sveta, to jest nastaviti sa pronalaženjem partnera sa obe strane “moždane gvozdene zavese”

foto: M. Milenković

U protekli ponedjeljak Vlada Srbije je saopštila da za 24 sata odlaže konačnu odluku o tenderu za prodaju Telekomu Srbija, pa se pred svaki zdravi razum nametnulo pitanje – zašto? To pitanje i dalje lebdi, mada je u utorak saopštena odluka Tenderske komisije da od jedinog prijavljenog konkurenta za kupovinu zatraži da svoju ponudu poveća za 450 miliona evra. Ala bi to bila pobjeda, kad bi bila.

Šta se to, doista, očekivalo u 24 sata, između ponedjeljka i utorka, a što Vlada nije uspjela da razjasni u proteklih šest meseci, koliko otprilike traje proces pokušaja da se proda jedna velika kompanija u kojoj država Srbija na prodaju nudi polovinu vlasništva? Izgleda da se očekivalo da austrijski telekom odmah poviši ponuđenu cenu nešto bliže do one minimalne, koju je kao donji prag prodaje odredila Vlada Srbije. Ili se možda čekalo da iz Atine konačno dođe aber da i Grci doista stavljaju na pult prodaje i svojih 20 odsto vlasništva u Telekomu Srbija, po nagoveštenoj austrijskoj ceni, što bi onda potencijalnog kupca odobrovoljilo da kupi firmu za pristojne pare, onu u kojoj bi tek sa zbirnim srpsko-grčkim udelom imao udobno većinsko vlasništvo, a ne bi za vratom imao Dojče telekom, koji ima snažan vlasnički uticaj u grčkom OTE-u? Ili se čekalo da briselski komesar File, koji se u Beogradu čekao u utorak ujutro, donese neke sveže vesti? Eto odmah četiri od četrdeset četiri pitanja koja su se istog trenu morala postaviti.

PROSTOR USTUPAKA: U stvari, prvo pitanje se može postaviti i na ozbiljniji način: da li su Vlada Srbije, konsultant iz Siti grupe i Telekomu Austrija naprasno pronašli “prostor uzajamnih ustupaka” da bi se pregovori o prodaji mogli nastaviti iza zavese, a ne pod pritiskom tenderskih reflektora ili je poziv na “povišenje ponude” samo odlaganje priznanja tenderskog neuspeha? Ili je, možda, u poslednji čas, neki moćni arbitar ili “strateški posrednik”, koji iz Brisela ili Njujorka sve nadgleda, zatražio da mu se da još 24 sata ili još 24 dana da još jednom pokuša da u četvorouglu Beograd, Beč, ►

Atina, Berlin – nametne neku kombinaciju u kojoj bi i vuk bio sit, a ovce ostale na broju? Ili su, jednostavno, sve karte bile otvorene već u ponedjeljak, pa je grupi vodećih srpskih političara ostalo da još jednu noć probdi nad teškom odlukom da javno prizna poslovni poraz – to jest da nađe što bolji način kako da taj poraz domaćoj javnosti prikaže ili kao pobjedu svoje državničke mudrosti ili kao herojski primjer lične odgovornosti naspram javnog interesa?

Ovog trenutka svi odgovori nisu poznati, bez obzira na to što je odluka saopštena, jer ona samo naizgled svu odgovornost dodatno tovari jedinom ponuđaču. Na primer, mi ne znamo

tačno šta je kasnije zaškrilalo u sporazumu koji je neko iz vrha Srbije, još pre najave prodaje Telekom Srbija, načelno sačinio sa planiranim “poznatim kupcem”, to jest Dojče telekomom u Berlinu – jer je teško pretpostaviti da se u prodaju nečega što vredi jednu do dve milijarde evra krenulo kao što se iz Malog Morkog Luga kreće na Kalenićevu pijacu, sa džakom krompira i korpom peršuna i paštrnaka, da se roba proda onom ko naiđe. Je li taj “poznati kupac” počeo da ucenjuje prodavca kada je video da ovaj već po novinama deli “njegove pare” na neke buduće autoputeve, mostove i drugu “predizbornu galanteriju” ili je od

samog početka pregovora postavio uslove koje Vlada Srbije nije uspela da obezbedi, a obećala je da će obezbediti, jer je verovala u grčko, rusko ili opoziciono razumevanje? S tim u vezi treba podsetiti naše političare da, u ovom nemilosrdnom svetu, kupoprodaja i na najvišem nivou zadržava neka nepromenljiva pravila, a pre svega ono da kupac nikad neće da plati ni paru više nego što mora i da je u takvim poslovima “politička strategija” uvek manje važna od elementarne komercijalne pohlepe.

Ili je reč o tome da, možda, naša vlada nije dobro procenjivala “razvoj svetske krize” u razdoblju koje je obuhvatio proces prikupljanja

O potencijalnim kupcima

Dojče telekom

Čitave prošle godine jedan broj domaćih medija “tipovao” je da će Telekom Srbija biti prodat nemačkom telekomunikacionom gigantu Dojče telekomu (Deutsche Telekom). Išlo se dotle da se spekulisalo i o ceni, međutim, ova najveća telekomunikaciona kompanija u Evropi nije dala nikakvu ponudu za kupovinu Telekoma Srbija. Osim uveravanja novinara da je stvar između države Srbije i Dojče telekoma ugovorena, bilo je logično pretpostaviti da Nemci imaju interes da posluju u Srbiji jer bi time na neki način zaokružili regionalnu priču – oni već poseduju slične kompanije ili njihove delove u okolnim zemljama: Italiji, Turskoj, Crnoj Gori, Albaniji, Grčkoj, Makedoniji, Bugarskoj, Rumuniji, Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj, Austriji, Hrvatskoj, kao i u nekoliko zemalja zapadne Evrope. U Srbiji preko vlasništva nad grčkim OTE-om Dojče Telekom poseduje 20 odsto akcija Telekoma Srbija. Posluju i u Africi, Aziji, u SAD i Južnoj Americi. Sve u svemu, rade u oko 50 država u kojima imaju skoro 200 miliona korisnika i zapošljavaju oko 250.000 ljudi. Prošle godine ostvarili su prihod od 62,4 milijarde evra.

Kompanija je 1996. godine osnovana u Bonu, kada je privatizovana pošta, Dojče bundespost. Država i danas poseduje 15 odsto akcija, i plus još 17 odsto kroz državnu banku KfW.

U Hrvatskoj, na primer, Dojče telekom je vlasnik nekadašnje državne telekomunikacione kompanije koja objedinjuje fiksnu, mobilnu telefoniju i internet, i danas se naziva T-Hrvatski Telekom (T-HT). Deonice su od države otkupljivane u dva navrata, tako da je Dojče telekom postao većinski vlasnik T-HT 2001. godine. U to vreme, često se u medijima govorilo da je T-HT cene telekomunikacionih usluga podigao nerealno visoko, a da je sličnu poslovnu politiku imao i konkurent Vipnet, u vlasništvu Telekoma Austrija.

Telekom Austrija

Telekom Austrija je znatno manja kompanija od Dojče telekoma, mada posluje u brojnim evropskim državama: pod nazivom A1 u Austriji, Mobiltel u Bugarskoj, Velkom u Belorusiji, Vipnet u Hrvatskoj, Si.mobil u Sloveniji, Vip operator u Makedoniji i kao Mobilkom u Lihtenštajnu.

U Srbiji je Telekom Austrija vlasnik operatora Vip mobile, koji ovde posluje četiri godine kao treći operator mobilne telefonije. Imao oko 1,4 miliona korisnika i tržišno učešće od oko 14 odsto.

Sve ukupno, Telekom Austrija ima oko 2,3 miliona korisnika fiksne telefonije i 19,8 miliona korisnika mobilne telefonije.

Grupa ima više od 16.500 zaposlenih, a prošle godine ostvarila je prihod od oko 4,65 milijardi evra.

M. Vidić

učesnika na tenderu za prodaju Telekoma Srbije, pa se otuda u poslednjim satima našla u situaciji da se očajnički “pogađa” sa jednim zainteresovanim kupcem koji se prijavio, uprkos tome što Evropa još nije izašla iz industrijske recesije, a njene banke iz škripca tesne likvidnosti? To jest, kada se nije pojavio očekivani moćni kupac, sa kojim se prethodno razgovaralo, već jedan drugi, s kojim se ranije nije detaljno radilo. Ili, obrnuto – možda je pažnja ovdašnje javnosti namerno usmeravana na Dojče telekom da bi se posao završio sa “drugim najboljim rešenjem” (*second best solution*), pod nešto skromnijim uslovima, ali ipak dovoljno dobrim da bi se na parlamentarne izbore, sledeće godine, izašlo sa nešto poboljšanim penzijama, sa nešto bolje plaćenim učiteljima, medicinskim sestrama i policajcima i sa nekoliko krupnih infrastrukturnih gradilišta koja se mogu obilaziti tokom kampanje (a sve to – bez dodatnog zaduživanja)?

DANAS I SUTRA: Ne bi trebalo isključiti ni pretpostavku da se odgovor na pitanje – zašto uopšte prodavati Telekom Srbija – u međuvremenu bitno promenio. Kako se ekonomsko stanje u Srbiji, to je bar belodano, očigledno nije promenilo nabolje – to bi značilo da se nešto promenilo na spoljnom planu, u odnosu na Srbiju. Preciznije rečeno, pošto u modernom svetu, pa tako ni u današnjoj Srbiji, nije pametno strogo razdvajati unutrašnje i spoljašnje prilike, možda je razvoj unutrašnjih tenzija, povezan sa “novim okolnostima” na strani, nametnuo posmatranje prodaje Telekoma Srbije samo kao jednog od beočuga u uzročno-posledičnom lancu, pa se, možda, Vlada Srbije našla u neugodnoj situaciji da joj i sutrašnji potezi zavise od ovog koji se danas mora povući, koliko god to bilo teško.

Da bi čitalac jasnije razumeo na šta aludiramo – moramo izneti neku primeričnu špekulaciju. Dakle, hajde da “fantaziramo” – ako će Vlada Srbije sutra biti prinuđena da proda ulaz u srpsku elektroprivredu Putinu, onda se prodaja telekomunikacija omiljenoj prestonici Francije Josifa I pojavljuje ne kao interes, nego kao nužan prethodni “geostrateški naklon” Evropi. Pa i da bi se našoj publici mogla sačuvati iluzija o tome da je moguće u “titovskom nesvrstanom stilu” i dalje balansirati između diplomatskih “strateških partnera” na različitim stranama sveta, to jest, nastaviti sa pronalaženjem partnera sa obe strane “moždane gvozdene zaves” koja i dalje visi u glavama naših političara (mada je istorija već odavno dobroano pocepalu tu zavesu i digla ruku pobedničkoj strani). ▶

Alo, ovde politika

PROTIV PRODAJE: Čelnici DSS-a i sindikat foto: Tanjug

Kako god da se završi priča o tenderu za prodaju Telekoma, to će biti velika izborna priča. Prodala vlada ili ne prodala državni udeo u ovom akcionarskom društvu, operacija će biti ocenjivana kao dokaz slabosti ili snage onih koji o tome odlučuju.

Te karte nameštene su i pre nego što su detalji o tenderskoj prodaji obelodanjeni. Imamo barem tri vrste peticija i protesta protiv prodaje poslednjeg blaga iz porodične kase. Sindikalnu, razumljivu i utoliko što njih gotovo deset hiljada zaposlenih u Telekomu zna da su dobrim delom višak, strukovnu, mahom predvođenu onom vrstom inženjerske pameti koja se ugradila u razvoj i opstanak Telekoma, i stranačku, očekivanu, zato što njima izgleda glupo sve ono za šta stranke na vlasti misle da je pametno.

Plus, sve organizatore i promotere srpskih guča, egzita, teniskih turnira, folklornih i estradnih grupa i pojedinačnih poduhvata, tušta i tma onih koji po raznim osnovama crpu novac iz Telekoma preko rođačkih i partijskih veza, za razliku od NIS-a, koji barem pošteno kaže da sada u medijskom i sponzorskom smislu podržava samo one koji jačaju rusko-srpske veze, pa se broj takvih umnožio od kada Rusi broje i dele naše pare za kupovinu benzina i nafte.

Ako prodamo stvar Austrijancima, ovi naši će morati da nauče da “jodluju”, a takav ton je previsok za violinu s jednom žicom (gusle).

Svima njima se čini da je bolje da Telekom ostane naš i njihov.

Razvoj događaja otvara prostor za svaki oblik špekulacije. I sama okolnost da je stvar odlagana prvo za 24 časa, a onda još za 15 dana galamdžijama na srpskoj političkoj sceni, a takvih je najviše, dalo je sasvim dovoljno povoda da vladu optuže, pod a) ako tender ne uspe, za nesposobnost; a pod b) koruptivnost, masnu proviziju i prevaru ako tender u direktnim pregovorima sa jedinom zainteresovanim stranom nekako dogura do cifre koju je vlada odredila kao cenu minimalnu za ovu prodaju.

Strasti oko ove akvizicije prerasle su mogućnost racionalne ekonomske analize. Prodaja Telekoma postala je politička tema, a u takvim okolnostima ekonomski aspekt priče je na maloj ceni.

Nižoj nego što je austrijska ponuda.

D. Ž.

foto: Tanjug

Telekom u Upitniku Evropske komisije

1. Molimo vas da navedete osnovne podatke o trenutnom stanju tržišta telekomunikacionih usluga u vašoj zemlji. Pokazatelji treba da budu izabrani tako da bude moguće predstavljanje srpskog tržišta na sličan način kao u redovnim izveštajima o sprovođenju regulatornog okvira EU za zemlje proširenja. Referentni datumi su 30. jun 2009. godine (za regulatorne podatke) ili kalendarska 2009. godina (za statističke podatke).

Posmatrano po broju korisnika, tržište telekomunikacija u Republici Srbiji raste za sve telekomunikacione usluge...

Uporedni prikaz broja pretplatnika telekomunikacionih usluga u poslednje tri godine.

foto: A. Andić

HALO, OVDE SRBIJA: Božidar Đelić foto: A. Andić

	2007		2008		2009	
	Broj pretplatnika*	Penetracija (%)	Broj pretplatnika*	Penetracija (%)	Broj pretplatnika*	Penetracija (%)
Fiksna – linije	2.854,5	38,0	3.084,9	41,14	3.105,7	41,42
Mobilna	8.452,6	112,7	9.618,8	128,27	9.912,3	132,20
Internet	1.268,5	16,9	1.619,7	21,6	1.705,7	22,75
KDS	694,6	9,3	922,3	12	1.080,9	14,42

* u hiljadama

2. Molimo vas da opišete postojeće tržište informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT) navodeći osnovne podatke.

Na tržištu Republike Srbije pružaju se usluge fiksne telefonije, mobilne telefonije, interneta, distribucije medijskih sadržaja, VoIP usluge i usluge prenosa podataka. Prihodi od telekomunikacionih usluga su u 2009. procenjeni na 1,51 milijardu evra i učestvuju u društvenom bruto proizvodu sa oko 4,76 odsto. Prosečna godišnja stopa rasta prihoda sektora telekomunikacija u periodu od 2005 do 2009. je iznosila 13 odsto, čime se ovaj sektor svrstava među sektore sa najbržim rastom u privredi. Ukupne investicije u telekomunikacije u 2009. godini iznosile su oko 288 miliona evra...

Na telekomunikacionom tržištu Republike Srbije, u skladu sa Zakonom o telekomunikacijama ("Službeni glasnik RS", broj 44/03, 36/06 i 50/09-US), proglašena su dva operatora sa značajnim tržišnim udelom, i to 2006. Preduzeće za telekomunikacije Telekom Srbija a.d., za usluge javne fiksne telefonske mreže, i 2007. Serbia Broadband – Srpske

kablovske mreže d.o.o., za uslugu distribucije radio i televizijskih programa preko kablovske distributivne mreže.

Saglasno članu 145. Zakona o elektronskim komunikacijama, do donošenja akata kojima se određuju relevantna tržišta, prethodnoj regulaciji podležu sledeća tržišta:

- 1) maloprodajno tržište pristupa javnoj telefonskoj mreži;
- 2) veleprodajno tržište originacije poziva u javnoj telefonskoj mreži;
- 3) veleprodajno tržište terminacije poziva u javnoj telefonskoj mreži;
- 4) veleprodajno tržište (fizičkog) pristupa elementima mreže i pripadajućim sredstvima (uključujući i deljeni i potpuni raščlanjeni pristup lokalnoj petlji);
- 5) veleprodajno tržište širokopojasnog pristupa;
- 6) veleprodajno tržište iznajmljenih linija;
- 7) veleprodajno tržište terminacije poziva u mobilnoj mreži (...)

19. U kojoj fazi je trenutno liberalizacija sektora? Molimo vas da

Čak i ako je ova špekulacija lišena realnog smisla, dramaturgija prodaje Telekoma Srbije, to valjda niko ne može osporiti, i dalje se ne može posmatrati izolovano od moguće i potrebne nove ili nove-stare strategije upravljanja

državnim kapitalom, to jest javnim preduzećima. Ako se Srbija vrati na koncepciju "nacionalne privrede", a napusti projekat "internacionalizovane privrede", onda nema puta u Evropsku uniju i nema onakve finansijske

"zaštite" MMF-a kakvu sada imamo, već nam ostaje da pomno čuvamo "našu zlatnu koku" dok "panslavenci" tehnološki i finansijski ne izađu na kraj sa navodno samo "pritajenim" kolonijalnim pretenzijama "Svetog rimskog

za sve segmente tržišta (fiksnu telefoniju, mobilnu telefoniju, internet) navedete podatke o

- a) infrastrukturi, uključujući sve “alternativne” infrastrukture;
- b) liberalizovanim uslugama.

a) Preduzeće za telekomunikacije Telekom Srbija a.d. je do kraja 2009. bio jedini operator fiksne telefonije. RATEL je nakon sprovedenog postupka javnog nadmetanja kompaniji Telenor d.o.o. izdao licencu za javne fiksne telekomunikacione mreže i usluge za teritoriju Republike Srbije.

Takođe, u junu 2009, RATEL je izdao licence za javnu fiksnu bežičnu telekomunikacionu mrežu (FWA) u frekvencijskom opsegu 411,875-418,125/421,875-428,125 MHz i govorne usluge, prenos paketa podataka i istovremen prenos govora i podataka Preduzeću za telekomunikacije Telekom Srbija a.d. i Orion telekomu d.o.o.

RATEL je izdao tri licence za javne mobilne telekomunikacione mreže i usluge javne mobilne telekomunikacione mreže u skladu sa GSM/GSM 1800 i UMTS/IMT-2000 standardom, i to Preduzeću za telekomunikacije Telekom Srbija a.d., kao i preduzećima Telenor d.o.o. i Vip mobile d.o.o., u periodu od jula do decembra 2006. godine (...)

- Na dan 31. decembra 2009. registrovano je 199 internet provajdera.
- b) Na dan 31. decembra 2009. bilo je registrovano 39 VoIP operatora.

20. Navedite broj operatora i vrste ovlašćenja...

a) javna govorna telefonija (javna komutirana telefonska mreža (PSTN), alternativne infrastrukture, npr. komunalna infrastruktura);

Imaoci Licence za javne fiksne telekomunikacione mreže su Preduzeće za telekomunikacije Telekom Srbija a.d. i Telenor d.o.o.

Imaoci Licence za javnu fiksnu bežičnu telekomunikacionu mrežu (FWA) u frekvencijskom opsegu 411,875-418,125/421,875-428,125 MHz i govorne usluge, prenos paketa podataka i istovremeni prenos govora i podataka su Preduzeće za telekomunikacije Telekom Srbija a.d. i Orion telekom d.o.o.

b) javne zemaljske mobilne komunikacije (analogni i digitalni sistemi koji ne potpadaju pod GSM (Globalni sistem za mobilne komunikacije), GSM, DCS 1800 (GSM koji radi na višim frekvencijama), UMTS (Digitalni mobilni sistem treće generacije), WiMAX (Globalna interoperabilnost za mikrotalasni pristup), pejdžing, itd.;

Imaoci Licence za javne mobilne telekomunikacione mreže i usluge javne mobilne telekomunikacione mreže u skladu sa GSM/GSM 1800 i UMTS/IMT-2000 standardom su Preduzeće za telekomunikacije Telekom Srbija a.d., Telenor d.o.o. i Vip mobile d.o.o. Licence su izdate za teritoriju Republike Srbije tokom 2006. godine, na period od deset godina, a posle tog perioda važnost licence se može produžiti na period od narednih deset godina.

c) privatne zemaljske mobilne telekomunikacije (npr. taksi službe, prevoz, službe za hitne slučajeve);

Pravo na korišćenje radio-frekvencija za privatne mobilne telekomunikacije stiče se na osnovu pojedinačne dozvole za korišćenje radio-frekvencija, koju izdaje RATEL rešenjem, a na osnovu zahteva korisnika. Korisnici ovih opsega su: komunalne službe, hitna pomoć, vatrogasci, taksi, službe za obezbeđenje, transport, proizvodnja i distribucija vode, struje, gasa, rudnici, itd. Izdato je 28.178 dozvola za 598 korisnika, zaključno sa danom 30.11.2010. godine.

d) satelitska komunikacija;

Pravo na korišćenje radio-frekvencija za satelitske komunikacije stiče se na osnovu pojedinačne dozvole za korišćenje radio-frekvencija, koju RATEL izdaje rešenjem, a na osnovu zahteva korisnika. U fiksnoj i mobilnoj satelitskoj službi izdata je 101 dozvola za 17 korisnika, zaključno sa danom 30.11.2010. godine.

e) prenos podataka;

RATEL je izdao preko 200 odobrenja za pružanje internet usluga i odobrenja za pružanje usluga prenosa podataka.

f) kablovska televizija;

Na dan 31. decembra 2009. registrovano je 75 operatora za pružanje usluge distribucije radijskih i televizijskih programa preko kablovske distributivne mreže i IPTV, i tri operatora za pružanje usluge distribucije radijskih i televizijskih programa preko satelita (DTH). (...)

21. Navedite proizvođače i proizvodne aktivnosti vezane za mrežnu opremu i terminale u vašoj zemlji.

Domaća industrija telekomunikacione mrežne i terminalne opreme je u Republici Srbiji slabo zastupljena. Proizvođači koji su prisutni na tržištu Republike Srbije imaju skromne asortimane, a njihova oprema često po ceni i/ili kvalitetu ne može da bude konkurentna odgovarajućoj opremi stranih proizvođača.

Najznačajniji proizvođači telekomunikacione opreme u Republici Srbiji su IMTEL, IRITEL i Pupin Telekom. (...)

22. Koji je (su) glavni javni telekomunikacioni operator(i)? (...)

a) vlasništvo i kontrolu nad operatorima, podaci na dan 30.11.2010. godine:

OPERATORI	VLASNIČKA STRUKTURA
Telekom Srbija a.d.	- Hellenic telecommunications organisation a.e., Grčka, 20% - Republika Srbija – Vlada Republike Srbije, 80%
Telenor d.o.o.	Telenor A/S, Danska, 100%
VIP Mobile d.o.o.	Mobilkom cee Beteiligungsverwaltung GMBH, Austrija, 100%
SBB d.o.o.	Adria cable B.V., Holandija, 100%

carstva” na zapadu kontinenta – pa ako mi dotle ne izdržimo, izdržaće Srbija.

NEPRIJATELJSKO OKRUŽENJE: No, vratimo se na naše ovce, kako kažu Francuzi, pa ponovimo naše početno pitanje, na nešto drugačiji

način. Zašto je srpski telekom ispao roba za koju je navodno bilo zainteresovano šest svet-skih kompanija, a na kraju se prijavila samo jedna – a prijavila se ne sa traženom cenom, nego da se pogađa o ceni? Na to pitanje nudi se

nekoliko odgovora: da globalna kriza još traje i niko nema dovoljno novca za kupovinu, jer ne vidi ni svoju sopstvenu stabilnu budućnost; da je cena Telekoma Srbija u datim okolnostima “naduvana” i da kupci i njihove banke ne

b) vrstu ovlašćenja, podaci 30.11.2010. godine:

OPERATORI	VRSTA DOZVOLE
Telekom Srbija a.d.	Licenca za fiksnu telefoniju
	Licenca za mobilnu telefoniju
	Licenca za CDMA (fiksni bežični pristup u frekvencijskom opsegu 411,875-418,125/421,875-428,125 MHz)
	Odobrenje za distribuciju RTV programa Odobrenje za pružanje usluge interneta
Telenor d.o.o.	Licenca za fiksnu telefoniju
	Licenca za mobilnu telefoniju
VIP Mobile d.o.o.	Licenca za mobilnu telefoniju
SBB d.o.o.	Odobrenje za pružanje usluge interneta
	Odobrenje za distribuciju RTV programa Odobrenje za pružanje usluge prenosa podataka
	Odobrenje za pružanje usluge prenosa govora korišćenjem interneta - VoIP

c) povezana pravna lica 31.12.2009:

Povezana pravna lica operatora Telekom Srbija a.d. su:

- Telus a.d. Beograd, Srbija (100 odsto)
- Mtel d.o.o. Podgorica, Crna Gora (51 odsto)
- Telekomunikacije Republike Srpske a.d. Banja Luka, Republika Srpska (65 odsto)
- FiberNet d.o.o. Podgorica, Crna Gora (100 odsto)

Povezana pravna lica operatora SBB d.o.o. su:

- Total TV Ljubljana, Ljubljana, Slovenija
- Total TV Montenegro, Podgorica, Crna Gora
- Total TV BIH, Istočno Sarajevo, Bosna i Hercegovina
- Adria DTH B.V., Amsterdam, Holandija

d) prihod/neto dohodak, podaci, 31.12.2009:

OPERATORI	PRIHODI/ NETO DOBITAK
Telekom Srbija a.d.	86.037,5 miliona RSD (EUR 905.657,9) / 15.548,7 miliona RSD (EUR 163.670,5)
Telenor d.o.o.	31.545,5 miliona RSD (EUR 332.057,8) / 2.663,3 miliona RSD (EUR 28.034,8)
VIP Mobile d.o.o.	8.035,7 miliona RSD (EUR 84.586,3) / 11.881,9 miliona RSD (gubitak) (EUR 125.072,6)
SBB d.o.o.	6.879,9 miliona RSD (EUR 72420,0) / 1.730,5 miliona RSD (gubitak) (EUR 18.215,7)

e) broj zaposlenih, podaci na dan 31.12.2009.

OPERATORI	BROJ ZAPOSLENIH
Telekom Srbija a.d.	9594
Telenor d.o.o.	1225
VIP Mobile d.o.o.	321
SBB d.o.o.	731

f) broj glavnih linija:

Preduzeće Telekom Srbija a.d. je u 2009. godini prijavilo 3.105.728 glavnih linija u funkciji.

26. Opišite stanje u oblasti infrastrukturnog pristupa kablovima i kanalima, kao i trenutni stepen zajedničkog korišćenja infrastrukturnih objekata. (...)

Takođe, RATEL je 2010. godine doneo odluku kojom je uredio međusobne odnose između operatora Preduzeća za telekomunikacije Telekom Srbija a.d. i Telenora d.o.o. Nakon proteka zakonom utvrđenog roka u kome operatori Telekom Srbija a.d. i Telenor d.o.o. nisu uspeali da dogovore uslove za interkonekciju svojih mreža, odnosno uslove za pristup telekomunikacionoj infrastrukturi Telekom Srbija a.d., RATEL je doneo odluku kojom je utvrdio elemente kojima se, između ostalog, uređuje i ko-lokacija, korišćenje transportnih kapaciteta i zakup telekomunikacione kanalizacije. (...)

Priredio: M. M.

Izvor: Odgovori Vlade Srbije na Upitnik Evropske komisije, Poglavlje 10: Informaciono društvo i mediji, januar 2010.

foto: Tanjug

JEDINA PONUDA: Predstavnici Austrija telekoma i državni sekretar Vuk Đoković

veruju da on može odbaciti onaj profit koji bi bio dovoljan za servisiranje kredita potrebnih za njegovu akviziciju; da će njegova cena sutra biti još niža, a potreba Srbije za novcem još veća – pa evropski telefonski kartel procenjuje

da ne mora da žuri; da je otpor protiv prodaje Telekom Srbija u samoj Srbiji prevelik i da će snage otpora sutra možda zasesti na vlast, pa bi se kupac brzo našao u neprijateljskom državnom okruženju; da Srbija nema stabilnu ekonomsku perspektivu niti su na vidiku društvene snage koje bi je mogle stabilizovati (već nadiru upravo one koje će je nadalje destabilizovati), pa je reč o ulaganju sa prevelikim političkim rizikom; da Dojče telekom preko suvlasništva nad grčkim OTE-om indirektno drži u šahu sve druge potencijalne investitore u Telekomu Srbija. Ima još, ali nema svrhe dalje nabrajati

varijacije na već naznačene teme.

Sve su to odgovori na osnovno pitanje koji “mogu da bidnu, ali ne mora da znače”. Važnije je danas razmisliti kakve će biti ovdašnje posledice odluke Vlade Srbije koja je saopštena prekjuče – da se i dalje traži ono što se verovatno ne može dobiti. Reč je, naravno, o priči, zasad, bez bajkovitog kraja, a ako se on ipak nekako namontira – svakome će biti jasno da su scenario ovog filma sačinili nevešti dramaturzi, a dobri lovci na zaradu. Jer katarza je ne-logično stavljena na početak, a, kako kaže poslovice, pare se broje na kraju, što je, dakako, logično, ali nije filmično.

Dimitrije Boarov

INTERNET BUSINESS FORUM 2011

EUNET CLOUD COMPUTING

HYATT, 19. APRIL 2011.

Internet Business Forum 2011 će predstaviti najnovija rešenja i servise u Cloudu, koji omogućavaju brže i sigurnije poslovanje, smanjuju potrebu za ljudskim resursima i ukazuju kako da uštedite novac.

Posetioći će na jednom mestu saznati sve o ovoj revolucionarnoj tehnologiji, a u forumu će učestvovati eminentni stručnjaci iz kompanija **Computer Associates, Microsoft, DNS Europe, Oracle, Zscaler, Gartner, RTS, Yellow Pages, EUnet**, koji će vam preneti svoje viđenje Cloud Computinga i odgovoriti na sva vaša pitanja.

Sve informacije i obaveznu prijavu za učešće na manifestaciji možete pronaći na **www.EUnetcloud.com**

POWERED BY

EUnet
www.EUnetcloud.com

EUnet d.o.o.
Dubrovačka 35/III
Tel: 011 3305 605

ORACLE

Microsoft

dns|europe

EUnet

Gartner

Rektor i njegovi asistenti

Porukom sa bilborda univerzitetska imperija Megatrend izazvala je dramatične reakcije stručne i obične javnosti, ali i pokazala koliko je ovde novac veći i od obrazovanja i od morala

CEO SLUČAJ JE dobio rašomonske obrte u pravom smislu reči. Naočigled jasna reklamna poruka “Šta ćeš ovde? Završi Megatrend i – pali!”, koju je ovaj privatni univerzitet uputio budućim studentima, tumačila se sasvim različito – i kao krajnje nemoralna i kao patriotska. Reakcije su stigle i iz Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede, ali ne i iz Ministarstva prosvete. Naime, tržišna inspekcija je munjevitom brzinom zapretila Megatrendu krivičnom prijavom ukoliko odmah sa bilborda ne skine poruke, što, kako tvrdi rektor ovog univerziteta Mića Jovanović, nije prihvaćeno. Preko noći, ipak, umesto “završi fakultet i pali”, osvanuo je novi slogan: “završi fakultet i vrati se”. Sada se već sluti da je moć vlasnika i rektora Megatrenda tolika da njome može ubediti svakoga, a državu najpre, da “pali” i “vrati se”, u stvari, imaju isto značenje.

SINONIMI: U protivnom, Republička tržišna inspekcija mogla bi zaista podneti prijavu, a Megatrend zbog svog spornog slogana platiti kaznu od 500.000 ili milion dinara, a sam rektor još 100.000 dinara. Pitanje je samo ko bi na kraju imao podršku javnosti, i pored opšteg zgražanja nad novokomponovanom sleng reklamom.

Rektor Mića Jovanović je uzvratilo da bi u slučaju tužbe njegov tim spremio kontratužbu u kojoj bi tražio odštetu čak od pet do sedam miliona dinara. On kaže kako nije narušeno nijedno od četiri načela oglašavanja koja su navedena u rešenju Republičke tržišne inspekcije: oglas ne sme podsticati diskriminaciju niti omalovažavati identitet drugog lica, njegove aktivnosti, proizvode i usluge. Pritom, nije li rektor sloganom samo izneo surovu istinu, upravo ono što po svim podacima i anketama veliki broj mladih ovde i misli.

O tome da bi apsurd mogao dobiti i mnogo veće razmere i da bi rektor Megatrenda u neakvom daljem postupku mogao postati simbol slobode izražavanja kroz oglašavanje (jer, zašto bi to oglašivačima bilo uskraćeno) – verovatno su i drugi razmišljali. Kad se sve uzme u obzir, Republičkoj tržišnoj inspekciji bolje bi bilo da

odmah prizna da je rektor ipak dokazao da su “pali” i “vrati se” u najmanju ruku sinonimi.

“Poruka sa bilborda (‘završi fakultet i pali’), uporno je pokušavao da objasni Mića Jovanović, “rodoljubiva je jer treba da podstakne državu da se malo više potruži kako bi zadržala mlade u Srbiji, a to nismo mogli da učinimo bez provokacije. Megatrend ovim zapravo vraća mlade u Srbiju. Namerno je postavljena fotografija Londona, a ne neki lepi predeo iz Srbije, jer bi tada poruka bila antirodoljubiva.”

Na drugom mestu rektor je rekao da ova reklama deluje provokativno i nepatriotski, ali da je njen cilj upravo suprotan. Cela priča, kaže on, “usmerena je ka studentima Megatrenda u Londonu, koji kad završe fakultet treba da se vrate u Srbiju”. Nismo uspeli da saznamo da li je neki bilbord postavljen i u Londonu.

Na optužbe profesora i stručnjaka za oglašavanje, da reklama Megatrenda deluje grubo i neprimereno s obzirom na aktuelan problem sve većeg odlaska mladih iz zemlje, i da je simbol pre svega loše etike, estetike pa i emocija, rektor Mića Jovanović, inače autor spornog slogana, odgovara da je njome postigao veliki uspeh. Objasnio je kako je to zapravo bio samo početak dinamične kampanje sa tri različite slike i tri različita slogana, koji je i prerano i pogrešno tumačen.

Nije pri tom nagovestio da li će se do kraja kampanje na bilbordima pojaviti novo zaštitno lice Megatrenda, pevačica Nataša Bekvalac, uskoro asistentkinja na ovom univerzitetu. Ili će to možda biti neko drugi iz Megatrendovog nastavnog kadra: profesor, ministar prosvete Žarko Obradović, odnosno, pevačica Extra Nena, asistent i uskoro s doktorskom titulom Megatrend univerziteta. Uostalom, ministar Obradović je jednom prilikom i rekao da je ovaj univerzitet dinamizovao prilike u našoj akademskoj zajednici i uveo konkurenciju koja joj ne dopušta da se uspava.

SVI JUNACI: Niko od vladajućih političara i dežurnih patriota nije se oglasio povodom sporne reklame. Ministar Obradović je usred štrajka prosvetara smogao još toliko snage da

Foto: A.Andić

kaže kako studenti treba da ostanu u zemlji, da treba ispitati ko je autor slogana i šta on znači. Međutim, možda baš zbog aktuelnog štrajka, sve češće se pominje i činjenica da je ministar prošle godine odlučio da više ne prima platu u Vladi, već samo na Megatrendu, jer mu je sa 200.000 dinara povećana na 265.000 dinara. U vreme njegove povišice, slučajno ili ne, Megatrend je dobio akreditaciju, a svi prethodni nesporazumi sa Komisijom za akreditaciju i proveru kvaliteta i Nacionalnim savetom za visoko obrazovanje kao rukom su odneseni.

Žarko Obradović je, inače, redovni promotor Megatrenda. U oglasima je obično istaknut njegov lik s navedenom državnom funkcijom. Ministar nije video ništa sporno u tome što reklamira jedan privatni univerzitet, na kome usput i radi. Na primedbu novinara da se drugi fakulteti ipak ne reklamiraju svojim profesorima funkcionerima, odgovorio je da je to zbog toga što se nisu setili.

Krug simpatizera Megatrenda među ljudima na pozicijama očigledno se širi. Kada je u “Prosvetnom pregledu” u januaru ove godine objavljen prilog o ovom univerzitetu, navedene su reči ne samo ministra prosvete nego i akademika Ljubiše Rakića, potpredsednika SANU, Valtera Švimera, bivšeg generalnog sekretara Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, a sada predsednika Univerziteta Megatrend, i Branka Kovačevića, rektora Beogradskog univerziteta. Tekst je objavljen pod naslovom “Potraži me na Megatrendu”.

MEGA TREND I TUMAČENJA: Mića Jovanović i "revidirani" billboard

Foto: M. Milenković

vrt i sve fudbalske utakmice superligaša Jagodine na domaćem terenu.

Zlobni jezici rektora Miću Jovanovića nazivaju novopečenim srpskim bogatašem, koji je u javnosti poznat kao vlasnik televizije Metropolis i vlasnik univerziteta Megatrend. Kažu da je devedesetih godina bio funkcioner SPS-a na gradskom nivou i jedan od bližih saradnika Gorana Perčevića, ali se ubrzo otisnuo u vode privatnog biznisa. Posle 5. oktobra preokrenuo se na stranu DOS-a. Izrastao je u veoma moćnog biznismena, a u tabloidima mu je pripisivano i to da se bavio lobiranjem u korist koalicije SPS-DS preko svojih "socijalističkih" profesora koje dobro plaća.

I pored svega, imperija Megatrend univerziteta, koju danas čine 11 fakulteta, četiri visoke škole, Megatrend virtuelni univerzitet, Institut za nove tehnologije i TV Metropolis, isprva nije dobila akreditaciju za rad. Iz Ministarstva prosvete zvanično je bilo saopšteno da Megatrend nije obezbedio zakonom neophodne uslove, ali su u neformalnim krugovima kružile priče da se na ovom univerzitetu odvija trgovina diplomama na veliko. Mića Jovanović je to ocenio kao pokušaj likvidacije privatnih visokoškolskih ustanova. Jedni nagađaju da je povišica plate ministru Obradoviću bila deo borbe ili samo zahvalnost za uspešan završetak akreditovanja, a drugi opet tvrde da su interes za opstankom Megatrenda jednako pokazali i Demokratska stranka i sam rektor Jovanović.

Kako bilo, danas je Megatrend akreditovana visokoobrazovna institucija i njene diplome su izjednačene sa diplomama državnih univerziteta. Uz jeftine reklamne slogane, sa plakata će da se smeše, pored Nataše Bekvalac, i drugi slavni studenti ovog univerziteta: Novak Đoković, Jelena Janković, Marija Šerifović... Uostalom, i red je da baš oni izgovore pred celim svetom da su diplomirali na univerzitetu koji se tako zove – Megatrend.

Ivana Milanović Hrašovec

I na studentskom nivou napravljen je zavdan prodor. Student prorektor Megatrenda, izabran je u novembru prošle godine za sekretara Studentske konferencije univerziteta Srbije (SKONUS), kao jedini član predsedništva iz redova privatnih univerziteta. Samo nekoliko dana ranije, Udruženje studenata Srbije dodelilo je priznanje Megatrendu za najbolju ustanovu u Srbiji u oblasti visokog obrazovanja za 2010. i priznanje rektoru, prof. dr Mići Jovanoviću, za doprinos razvoju kulture u Srbiji za 2010. godinu. Povodom skandala koji je izazvala parola najboljeg univerziteta, studenti iz ovog udruženja nisu se oglasili.

Neki drugi studenti, pre svega sa državnih univerziteta, kolegama s Megatrenda poručuju da im je bolje da "pale" jer ionako uče iz knjiga koje više liče na brošure za letovanje, da za njih važi deviza "diploma za novac, od znanja ništa, a za posao kako se ko snađe", te da referenca o studijama na Megatrendu može više da šteti nego da koristi ako se traži ozbiljan posao, bilo gde. Smislili su i kontraparolu upućenu Megatrendu: "Uveče prelistaj, a sutra zablistaj!"

Na listi profesora ovog univerziteta nalaze se mnogi režimski funkcioneri iz devedesetih. Danilo Ž. Marković, bivši ministar prosvete iz redova SPS-a, Milivoje Pavlović, prvi ministar za informisanje, takođe iz SPS-a, kao i mnogi drugi iz istog partijskog reda: Oskar Kovač, Vladan Kutlešić, Miljan Miljević, Toma Obradović. Kao obavezni gosti na univerzitetским

svečanostima viđeni su Ivica Dačić, Petar Škundrić, Jovan Krkobabić, a posebna čast ukazana je Milutinu Mrkonjiću, ministru za infrastrukturu, kome je 2009. dodeljena počasna titula doktora nauka. Tako je Mrkonjić stao rame uz rame sa libijskim liderom Moamerom el Gadafigjem, koji je samo tri godine ranije takođe postao Megatrendov počasni doktor nauka.

BOGATAŠ: Da li je bilo nekog znaka zahvalnosti od strane Gadafigje nije poznato, ali samo nekoliko meseci posle davanja počasne titule Mrkonjiću, ministar za infrastrukturu je u Boru rekao da će Megatrend uskoro preuzeti ruiniranu "Kapiju Bora", zdanje u centru grada. "Dobio sam saglasnost vlasnika Megatrend univerziteta Miće Jovanovića", skromno je poručio Mrkonjić, "da danas ovde kažem, da će ovaj prelep objekat, koji je zbog nemara i nebrige trenutno ruiniran, Megatrend kupiti i u njemu otvoriti veliki savremeni univerzitet Timočke krajine, da vaša deca ostanu ovde, ovde da se školuju i žive." Precizirao je da će objekat najpre biti zastakljen i konzerviran, a nakon toga, u narednih godinu dana, i priveden nameni.

Da li će od timočkog univerziteta išta biti, to još niko ne zna, a samo malo ranije preduzimljivi rektor je u Jagodini otvorio Megatrend univerzitet 2, na čijih se pet fakulteta upisalo oko 400 studenata. Na svečanom događaju gradonačelnik Dragan Marković Palma obećao je da će svi studenti moći besplatno da posećuju Akva park, Muzej voštanih figura, Zoološki

Babe, žabe i lažni prijatelji

Prevođenje fraza, idioma i poslovice je klizav teren i za dobre poznavaoce engleskog i srpskog, a Kovačević se u svoj poduhvat, na kome je u slobodno vreme radio punih četrnaest godina, upustio hrabro, ne bežeći ni od slenga i psovki

UZETI ZAJEDNO, FRAZEOLŠKI srpsko-engleski i englesko-srpski rečnici Živorada Kovačevića sadrže oko 3200 stranica ili – kao što je autor pomenuo u jednom intervjuu – oko pet kila žive vage. Reč je o dragocenom poduhvatu, ne samo zato što su to jedini takvi rečnici na srpskom jeziku (hrvatski pandan iz 1982. je daleko skromnijeg obima) već i stoga što osim idioma, fraza i uzrečica, Kovačevićevi rečnici sadrže i obično teško prevodive poslovice. Posebnu poslasticu za sve koje zanima prevođenje sa srpskog na engleski i obratno predstavljaju takozvani “lažni prijatelji”, odnosno fraze i reči koje mame na grešku, kao što je, na primer, pridev “pathetic” koji na engleskom ne znači patetično, nego jadno ili ti bedno.

Rečnici su po definiciji suvoparne knjige bez autorovog ličnog pečata, ili bi takvi trebalo da budu, ali Kovačević je i tu izuzetak: njegovo lično iskustvo i književni ukus pomaljšaju se iz mnogih odrednica. Već na samom početku, naime, nalazimo na frazu “Ako ne ume-mo dobro da radimo, bar ćemo znati dobro da se bijemo”, kojom je Slobodan Milošević početkom 1991. na sastanku sa gradonačelnici-ma srpskih gradova najavio raspad Jugosla-vije. Nakon što je prevod ove rečenice “pozaj-mio” iz knjige Lore Silber i Alana Litla “Smrt Jugoslavije”, Kovačević nastavlja: “uporedi: *antibirokratska revolucija* * *asimetrična fede-racija* * *dogodio se narod* * *etničko čišćenje* * *Evropa sada!* * *Hrvatska puška na hrvatskom ramenu!* * *jogurt revolucija* * *kolateralna šteta* * *Kosovo je najskuplja srpska reč* * *Mir nema alternativu* * *mitinzi istine* * *nebeski narod* * *Niko ne sme da vas bije!* * *Odlučimo sami o na-šoj sudbini!* * *ostaci zaklanog naroda* * *prese-ljenje stanovništva* * *prisilno iseljavanje* * *Samo sloga Srbina spasava* * *slovenačko proleće* * *Sr-bija se saginjati neće* * *zaštićena zona* * *zele-na transverzala* * *zona zabranjenog leta*.” De-set krvavih godina u svega nekoliko redova! Odrednica “govoriti istinu” pak, sadrži isklju-čivo primere iz špijunskih romana “Tihi Ame-rikanac” i “Naš čovek u Havani” engleskog

foto: A. Andić

pisca Grejema Grina, a odrednica “linija” izgle-da ovako: “vidi: *borbena linija* * *čuvati liniju* * *držati se partijske linije* * *držati se srednje lini-je* * *ići linijom najmanjeg otpora* * i *najmanje skretanje s partijske linije* * *prva odbrambena linija* * *službena linija* * *u krajnjoj liniji* * *zago-vornik čvrste/tvrde linije*.”

Prevođenje fraza, idioma i poslovice je kli-zav teren i za dobre poznavaoce engleskog i srpskog, a Kovačević se u svoj poduhvat, na kome je u slobodno vreme radio punih četr-naest godina, upustio hrabro, ne bežeći ni od slenga i psovki. Mnogi će, na primer, biti iznenađeni da Englezi imaju gotovo identičan

izraz za besmisleni govoranciju kao i Srbi: *tal-king cock*, odnosno “sviranje kurcu”, a autor ovog teksta je za poslovice “velikom dupetu se muda mere” prvi put pročitao u Kovačevi-ćevom rečniku.

“Lažni prijatelji”, koji čine posebnu celinu na kraju englesko-srpskog frazeološkog reč-nika, mogu se nabaviti i kao posebna knji-ga (Albatros, Beograd 2010). Kovačević je pre godinu dana ispričao da je inspiraciju za sa-stavljanje rečnika posvećenog ovoj kategoriji dobio gledajući očajno prevedene filmove na nekim beogradskim televizijama (“*Umrta su mi kola*”), kao i gafovima srpske diplomatije:

Priključenija

Svoj neverovatno bogat život Živorad Kovačević, političar, diplomata i pisac, okončao je 23. marta 2011. uveče.

Rođen je 30. maja 1930. u Jagodini. U Beogradu je završio Šestu mušku gimnaziju i diplomirao 1952. godine na Visokoj novinarsko-diplomatskoj školi u Beogradu. Magistrirao je političke nauke 1961. na Univerzitetu Berkeley u Kaliforniji, na temu upravljanja gradovima, i specijalizirao međunarodne odnose 1963. na Harvardu, SAD.

U Beogradu je 1948. godine osnovana Visoka novinarsko-diplomatska škola, u kojoj se Kovačević školovao zajedno s Jugom Grizeljom, Aleksandrom Nenadovićem, Vladimirom Bulatovićem Vibom, Vaskom Ivanovićem, Draganom Markovićem... Odatle, možda, potiče njegova uvek odlična komunikacija s novinarima. "Bila je to sjajna škola", sećao se kasnije. "Učili smo po nekoliko jezika, što je u ono vreme bilo fantastično."

Ambasador Jugoslavije u Vašingtonu bio je od 1987. do 1989, kada je opozvan zbog neslaganja sa politikom Slobodana Miloševića. Tokom tog kratkog ambadorskog mandata bitno je doprineo prebacivanju zaostavštine američkog naučnika srpskog porekla Nikole Tesle u Beograd.

Posle otkaza u Ministarstvu spoljnih poslova povukao se 1991. u prevremenu penziju. Bio je aktivan član nekoliko nevladinih organizacija, od 1994. u Evropskom pokretu u Srbiji, čiji je predsednik postao 1999.

Autor je knjiga *Urbanizacija u svetu i u Jugoslaviji*, "SAD i jugoslovenska kriza, Srbija i svet: između arogancije i poniznosti, Međunarodno pregovaranje i Amerika i raspad Jugoslavije", kao i tri rečnika na kojima je radio 14 godina: *Srpsko-engleski rečnik idioma, izraza i izreka, Englesko-srpski frazeološki rečnik i Srpsko-engleski frazeološki rečnik*. Pomenute rečnike Živorada Kovačevića stručnjaci su ocenili kao "daleko najveći dvojezični rečnik engleskih idioma koji je dosad objavljen kod nas, a vrlo verovatno i u svetu" i rečnik koji "u svim elementima zadovoljava najviše standarde, a

negde ih prevazilazi".

"Zamišljam vreme kada neko bude listao neki od mojih rečnika, pa se zapita: zamisli, autor ovog rečnika je bio i gradonačelnik, ministar i ambasador... Nadam se da će tako i biti", ispričao je u intervjuu za "Ilustrovanu politiku" pre neku godinu. "Jer, gradonačelnik, ministar i ambasador može da bude svako ko ima podršku partije, stranke. A ovo čovek može da uradi jedino – sam."

Sam je imao privilegiju da lično upozna šestoricu predsednika Sjedinjenih Američkih Država – Džona Kenedija, Ričarda Niksona, Džeralda Forda, Džimija Kartera, Ronalda Regana i Džordža Buša starijeg. Uz njih i petoricu državnih sekretara – Henrija Kisindžera, Sajrusa Vensa, Džordža Šulca, Džejmisa Bejkera i Lorenasa Iglbergera, i tri savetnika za nacionalnu bezbednost: pored Henrija Kisindžera, još i Zbignjeva Bžežinskog i Brenta Skoukrofta.

Podjednako je cenio svoja studentska poznanstva, smatrajući da su mu bila značajnija od magistrature.

Na specijalizaciji iz međunarodnih odnosa na Harvardu mentor mu je bio Henri Kisindžer. "Mnogo kasnije, Henri Kisindžer mi je izuzetno pomogao kao ambasadoru SFR Jugoslavije", ispričao je u razgovoru za "Ilustrovanu politiku". "On je bio velika zvezda, još u žurbi. Na moje iznenađenje, pre nego što je počeo izlaganje, rekao je: 'Ne smem da započnem, a da prethodno ne pozdravim svog velikog prijatelja, ambasadora Jugoslavije.' Bio sam zbunjen, ali time mi je, praktično, otvorio sva vrata."

Smatrao je srećom što je gradonačelnik Beograda postao u vreme velike ekspanzije, ali i nesrećom što je na tom mestu zamenio Branka Pešića, "originalnu ličnost izuzetnih sposobnosti i energije, koji je istinski bio posvećen Beogradu kao niko pre, a rekao bih, ni posle njega".

Sve to je preživeo i, na našu sreću, za sobom ostavio delo po kom će biti pamćen.

A.Ć.

tako se jedan visoki diplomata na međunarodnom skupu predstavio kao "article (član, tj. paragraf) of the Yugoslav delegation", dok je bivši šef diplomatije demonstrirao svoje znanje engleskog bukvalno prevodeći frazu "mešati babe i žabe" (*mixing frogs and grandmothers*) umesto da upotrebi engleski ekvivalent (*apples and oranges*, tj. "jabuke i pomorandže"). U počast Živoradu Kovačeviću, a na polzu naših čitalaca, prenosimo izbor lažnih prijatelja:

Academia ne znači akademija već *univerzitet*, (*Akademija* je **Academy**). Isto tako, **academic** ne znači *akademik*, već *univerzitetski profesor*.

Athlete u američkom engleskom ne znači *atleta*, već *sportista*, a u britanskom engleskom se za sportista kaže **sportsman** (što znači i *lovac i džentlmen*).

Baby shower na znači *tuš za bebe*, već *kućna svečanost na koju se donose pokloni za bebu*.

China ne znači samo *Kina* već i *porculan*, *porculansko posuđe*.

Easy game ne znači *jednostavna igra*, već

lak plen, laka žrtva. Isto tako **Fair game** ne znači *poštena igra* već *idealna/laka meta*.

Extend one's sympathy to someone ne znači *pokazati prema kome simpatije*, nego *izraziti saučesće, saosećanje*.

Feed the fishes ne znači *hraniti ribe*, već *a) utopiti se, udaviti se*, ili u britanskom engleskom *b) dobiti morsku bolest*.

Genial po pravilu ne znači *genijalan*, već *ugodan, vedar, srdčan*.

Give someone a piece of one's mind ne znači *dati kome svoje mišljenje*, već *ispreskati koga na pasja kola, izbrusiti koga, održati kome vakelu*.

I can't help myself ne znači *ne mogu sebi da pomognem*, već *ne mogu prosto odoleti*.

In bad odor ne znači *smrdeti*, već *biti u nemilosti*.

Jump out of one's skin ne znači *iskočiti iz sopstvene kože* već *prestraviti se, šokirati se*.

Milk and water ne znači *mleko pomešano s vodom*, već *luk i voda, slab i bezbojan*.

Nobody's home ne znači *da nema nikog kod kuće* već *(a) (u slengu) odsutan duhom ili (b)*

(takođe u slengu) nije sasvim čitav, fali mu daska u glavi.

On the button ne znači *na dugme*, već *tačno na vreme*.

On time ne znači samo *na vreme*, već i *na otplatu*.

Poetic justice ne znači *poetska pravda*, već *božja pravda*.

Put someone in the club ne znači *učlaniti koga u klub*, već *napraviti kome dete*.

Red eye ne znači samo *crvene oči* (od nespavanja), već i *a) znak za opasnost na putu b) brancin ili druga morska riba sa crvenim očima c) noćni let d) loš viski, brlja*.

Smoking gun (pištolj iz koga izlazi dim) je vrlo čest engleski kolokvijalizam u značenju *nepobitan dokaz*.

Take to the cleaners ne znači samo *odneti na hemijsko čišćenje*, već i *opelješiti, očerupati do gole kože*.

Wet blanket nije samo *mokro ćebe*, već i *a) mrzovoljac, onaj ko kvari drugima raspoloženje; b) hladan tuš*.

Priredio: D. Anastasijević

Putin i bajkeri

Andeli, vukovi i ostali

Slika je za istoriju: u VIP loži stadiona Crvene zvezde sa leve strane premijera Ruske federacije Vladimira Putina sedi premijer Srbije Mirko Cvetković, a sa desne Goran Jovanović Fonza, bajker ovdašnji

U SRBIJI IMA nekoliko stotina motociklističkih klubova, što registrovanih, što neformalnih. Najviše ih je "teritorijalnih" – maltene nema grada u kome ne postoji lokalni bajkerski klub, ali i jedan internacionalni: "Noćni vukovi" iz Niša, ogranak istoimenog sveruskog motociklističkog kluba.

Krajem avgusta 1983. godine, iz raznih delova tadašnjeg SSSR u Moskvu su došli "ljuberi", pripadnici neformalnog, ali od vlasti ispotiha podržavanog omladinskog pokreta, poput današnjih ruskih "naših", odnosno poput današnjih ovdašnjih "naših", "obrazovaca" i tako takvih, e da bi sprečili održavanje prvog sovjetskog rok koncerta. Koncert vlasti nisu odobrile, ali nisu ni izričito zabranile, već su

namignule "ljuberima" da, kao predstavnici "svesne" omladine, urade "ono što treba" – razbucaju koncert.

"Ljuberima", koji su godinama unazad predstavljali strah i trepet za sve one koji nisu, po njihovoj oceni, poštovali "sovjetske vrednosti", već su puštali kosu, nosili farmerke i slušali rok muziku, suprotstavila se publika željna domaćeg roka. Poslednja linija odbrane muzičara i opreme bila je grupa motociklista, inspirisanih Anđelima pakla na onom nesretnom nastupu Rolingstonsa na Altmant spidvej koncertu (1969), zasigurno nedovoljno obaveštenih šta se na tom koncertu zaista dogodilo i ko su Anđeli pakla zaista.

Kako god, posle spektakularnog sukoba u

kome su "ljuberi" razbijeni – srpskim jezikom rečeno "popili po onoj stvari" tako žestoko da je milicija morala da ih spasava, koncert je održan. U sledećih nekoliko godina scenario se po nekoliko puta godišnje ponavljao sa uvek istim ishodom, a momci na motociklima, embrion "Noćnih vukova", fakultativno su nazvani "rokeri".

MATRICA: Prototip svih bajkerskih grupa/klubova su američki Anđeli pakla, nesumnjivo najpoznatiji motociklistički klub na svetu, osnovan 1948. godine u Fontani, oblast San Bernardino, Kalifornija. Po legendi, osnovali su ga bivši članovi Grupe Anđela pakla bombardera B-17 iz Drugog svetskog rata.

Tokom pedesetih osnovane su i mnoge

Sloboda, pravoslavlje i patriotizam

Iz Manifesta "Noćnih vukova"

Motocikl je za nas simbol slobode, a naš Amblem je simbol Sećanja, Vernosti i Časti. U svom životu Klub se oslanja na pravoslavne korene i poštuje istoriju svoje zemlje. Mi smo pravoslavci i patriote.

SKUP: Vukovi sa Putinom

Foto: Reuters

podružnice Anđela pakla. U početku podružnice nisu imale međusobnih veza, ali su se tokom godina ujedinile i ustanovile zajedničke kriterijume za prijem novih članova. Tokom šezdesetih Anđeli pakla su se "raširili" do Istočne obale Amerike, a kasnije i do srednjeg zapada.

Osnivanje klubova pod tim nazivom širom sveta dovelo je do promene u strukturi Anđela pakla. Mali motociklistički klub iz Bredua (Bredoo) sada je "majka podružnica" najvećeg svetskog motociklističkog bratstva *Hells Angels Motorcycle Club World* sa podružnicama od Argentine do Aljaske, od Sijetla do Moskve.

Za američku i kanadsku federalnu policiju Anđeli pakla su nasilnička i kriminalna organizacija narko-dilera, ucenjivača, reketaša...

Ponosimo se svojom besprekornom prošalošću. Nikada nismo trgovali svojim principima, nismo napuštali svoje prijatelje, nismo menjali svoje zastave za tuđinske. Mi odbacujemo sve pisane i nepisane ljudske zakone, usmerene na lišavanje čoveka njemu svojstvene iskonske Slobode, ali se trudimo da živimo po zakonima i zapovestima, koje su nam ostavili naši mudri Preci. Da li ćemo uspeti ili ne – nećemo suditi mi ili drugi ljudi. Takvi smo kakvi jesmo, uvek smo takvi, i nismo kao svi.

Ne mešamo se u nama nepoznate oblasti, ne bavimo se tuđim poslovima, živimo svoj, nama dragocen život, i ne želimo da u njega puštamo one u kojima ne vidimo Brata ili Prijatelja. To je naš život. Bio on ispravan ili ne – on je naš. Ponosimo se našim Amblemom i Zastavom i radujemo se što rame uz rame stojimo sa svojom Braćom.

Mi smo Bratstvo ljudi koji imaju istu filozofiju, koji žive sa istim principima i istim moralom. Čopor je Vučja Snaga. Ne nosimo uzalud na sebi godinama naš Amblem, koji nam niko neće oduzeti ni na ovom ni na onom svetu. Bez obzira na to što na nas lepe razne etikete i oznake, mi ne podržavamo šovinističke i ekstremne pokrete,

Mi uvek otvoreno deklariramo svoje principe, pa i u odnosu na ljude koji ne mogu postati "Noćni vukovi". Spisak je kratak: narkoman, narkodiler, homoseksualac, čovek koji ima u sebi ideje zla ili satanizma. Oni nisu za naš put.

Nikada "Noćni vukovi" nikome nisu nametali svoj način života, svoje ciljeve i vrednosti. Sami mi smo, naravno, različiti. Razlikujemo se međusobno po uzrastu, materijalnom i socijalnom statusu, fizičkom izgledu, ali smo mi – Čopor, i kao što u divljem vučjem čoporu svako nalazi primenu svoje snage, svaki Vuk našeg Čopora nalazi primenu svojih sposobnosti, bilo da je talentovani bravar, ili vešti finansijski radnik. Mi smo jedan organizam, jedan čovek – sa rukama, glavom, srcem. U tome je naša Snaga.

U POČASNOJ LOŽI: Cvetković, Putin i Fonza

Foto: Reuters

Putin je svojim gestom pokazao ko je ko. Sa njegove leve strane na stadionu sedeo neki deda mraz a sa desne iskreni prijatelj. On je verovatno i došao da bi se video sa prijateljima, ali su ovdašnji političari hteli to da iskoriste: kao došao je kod njih. Kakav (zaslužen) šamar ovdašnjim političarima. — svemirko

Možemo samo da budemo ponosni što delimo asfalt sa ovim čovekom!. — notorious

Ovo je dobro za Noćne vukove i Fonzu. Velika čast, ali može li neko da mi objasni zašto su oduševljeni i oni koji nisu Noćni vukovi i Fonza? Svaka čast njima na njihovom uspehu, ali gde smo tu mi? Šta ja kao običan srpski bajker imam od toga? Ne smeta mi njihov uspeh, ali ne osećam to kao nešto moje i zato me zanima zašto to osećaju oni koji to osećaju? — peraradar

Sada kada nas zaustave panduri... samo kažemo... Nemoj da zovem Fonzu! Ili na šalteru, kada treba preko reda.... Poslao me Fonza! Čiji si ti? Fonzin kolega! Ili u bilo kojoj situaciji... Ma Fonza, znaš ga!. — Sasha P

IZVOR: [HTTP://FORUM.BJBIKERS.COM](http://forum.bj bikers.com)

Istina, nije mali broj motociklističkih bandi koje nose ovo ime i kojima je kriminal osnovna delatnost, ali je mnogo više onih koji zakon poštuju, koji preko nedelje “teško rade”, a vikendom uživaju u slobodi koju motocikl pruža.

Negativni imidž Anđela zdušno je potpomogla i filmska industrija: u filmovima su Anđeli po pravilu “ružni, prljavi i zli”. Pod uticajem tih filmova, u celom svetu na bajkere se gleda sa pozorenjem.

IKONOGRAFIJA: Svaki motociklistički klub ima “svoje boje” – grb i zastavu. Najčešći, ali ne i obavezan motiv na grbovima/prišivkama su krila, lobanje, mačevi, plamen, ovakvi ili onakvi krstovi, samostalno ili kombinovano, kao simboli brzine, snage, neustrašivosti, vernosti... Jedan od bizarnijih primera je grb motociklističkog kluba “Crna Reka” – dvoglavi orao sa sve krstom i ocilima koji u kandžama drži ašov

i lopatu. Klub je, inače, osnovao otac Branislav, poznat po neuobičajenim metodama lečenja narkomana – batinanjem ašovom/lopatom.

Osnova za identifikaciju člana ovog ili onog kluba je grb kluba prišiven na leđnoj strani obavezne kožne jakne, zatim manjim ili većim prišivkama na ramenima, rukavima... Kako god da je grafički rešen, grb i prišivka obavezno sadrže naziv kluba, obavezno MC (motorcycle club), te geografsku odrednicu, kao što je grad i/ili država gde klub ima sedište.

POČAST: Po pravilu, klupske prišivke su vlasništvo kluba, ne i članova, a samo članovima je dozvoljeno da ih nose: velika je sramota ako kojim slučajem odeća ili prišivka člana kluba dospe u ruke nekoga ko nije član tog kluba i kao rezultat može imati izbacivanje iz članstva ili neku drugu kaznu.

U zvaničnoj istoriji Noćnih vukova piše da je

31. maja 1988. godine “posle žestoke prirodne selekcije, grupa ljudi inspirisana načelom slobode pojedinca, čiji je simbol motocikl, formirala današnju organizaciju”. Šta znači ono “žestoka prirodna selekcija” može se samo naslućivati, tek nijedan od onih koji su “ljuberima” stali “na crtu” nije među Vukovima, a kanda ni među živima.

Iako nisu “prošli registraciju”, jer u to vreme u SSSR je to bilo vraški komplikovano, delovali su kao da jesu: u sledećih nekoliko godina bili su suosnivači prvog rok kluba u SSSR, čuvenog moskovskog “Saxtona”, osnovali su “tattoo-centar”, modnu liniju motociklističke i sportske odeće “Wolf Wear”, zatim “Wolf Engineering”... Registrovani su kao udruženje građana tek 1995. godine, a dve godine kasnije bili su deo zvanične proslave 850. godišnjice osnivanja Moskve.

Tokom godina, od lokalnog, moskovskog moto-kluba postao je prvo nacionalni, potom i internacionalni: trenutno postoji šezdeset podružnica Noćnih vukova, od Sahalina na istoku do Rozenburga na zapadu i od Helsinkija na severu do Skoplja na jugu.

Svake godine Vukovi organizuju (inter)nacionalne bajkerske susrete. Prošlog leta okupili su se u Sevastopolju, a kolonu je predvodio, doduše samo u finalu, počasni član Vukova Vladimir Vladimirovič Putin. Na tom skupu je Fonza upoznao Putina i pozvao ga “da obavezno poseti Niš”, na šta je ovaj odgovorio sa “videćemo”.

Zoran Majdin

00 58

БЕОГРАДСКИ ФЕСТИВАЛ ДОКУМЕНТАРНОГ
И КРАТКОМЕТРАЖНОГ ФИЛМА
BELGRADE DOCUMENTARY AND SHORT
FILM FESTIVAL

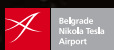

Enjoy

30. МАРТ-03. АПРИЛ 2011.
Дом омладине, Кинотека,
Дворана културног центра

AIRFRANCE ПОЛИТИКА

Lisa

VREME

Komnenović
auto

Turistička organizacija Beograda
Tourist Organization of Belgrade

Београд
www.begrad.rs

М
И
С министарство
културе
републике
србије

Prodor u Afriku

Odlučili smo da ove godine počnemo posao i u Zambiji i u Mozambiku, da pokušamo da osnujemo tamo firme koje će početi da rade. Na početku tu nema govora o profitu, ali želimo da ove godine imamo tri kompanije osnovane u ovom supsaharskom delu Afrike, od kojih bi kompanija u Angoli trebalo da radi punom parom

ANGOLA JE DECENIJAMA bila simbol svega što je karakterisalo mnoge afričke države – vekovi kolonijalne vlasti, zatim nezavisnost, ratovi, beda... Nezavisnost od Portugala stekla je 1975. krvavi građanski rat je trajao 27 godina, a kraj tog rata Angola je potpuno razorena dočekala 2002. godine, kao jedna od najsiriomanih zemalja sveta. Međutim, od tada se mnogo toga promenilo, u proteklih deset godina to je najbrže rastuća privreda na svetu. Osnovni razlog je prirodno bogatstvo koje ova zemlja ima. Angola je drugi proizvođač nafte u Africi, ima rezerve koje su samo pet odsto manje od iračkih, jedan je od prvih pet proizvođača dijamanta na svetu.

Krajem prošle godine svoje predstavništvo u Angoli otvorila je srpska kompanija "Nelt". Otud ideja da "Nelt" počne da posluje u ovom delu sveta, u intervjuu za "Vreme" objašnjava Neven Škorić, menadžer razvoja u ovoj kompaniji: "Kompanija čiji smo dugogodišnji partneri, 'Procter end Gembel', shvatila je da je u vreme ekonomske krize teško napredovati na tržištima Zapadne Evrope, SAD, Kanade, Australije i počela je da traži delove zemaljske kugle gde može da unapredi posao. Tako su došli do supsaharske Afrike, gde živi oko 80 miliona stanovnika, gde su solidna primanja, solidna politička situacija, ali gde je ova kompanija bila do sada prisutna preko distributera koji ne rade po principima koji P&G čine ovakvim kakav jeste.

Mi smo dobili priliku da učestvujemo na nekoj vrsti internog tendera za 18 zemalja južnog dela Afrike. Taj deo je podeljen na dva 'klastera', severni sa 13 zemalja koji obuhvata područja od Somalije i Etiopije na istoku do zapadne obale Afrike, i južni koji obuhvata pet zemalja, Angolu, Zambiju, Zimbabve, Mozambik i Malavi. Odlučili smo se za južni deo zbog kompleksnosti posla, pošto je mnogo lakše raditi u pet nego u 13 zemalja. Osim toga, od ljudi koji žive u zemljama kao što su Zambija i Angola imali smo određena saznanja o situaciji u tim

"Nelt" u Africi

Kompanija "Nelt" je na prostorima Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Makedonije jedan od lidera na tržištu u domenu prodaje i distribucije robe široke potrošnje. Njeni klijenti su, između ostalih, "Procter end Gembel", "Kraft Fuds", "Rigli", "Neoplanta", "SSL Interneš-nel", "Jafa", "Hemofarm", "VIP Mobajl" i mnoge druge kompanije. Iako je do sada radio isključivo na prostoru bivše Jugoslavije, "Nelt" je otvorio predstavništvo u Angoli, a planira da svoje poslovanje proširi i na Zambiju, Zimbabve, Mozambik i Malavi. "Nelt" će plasirati na ovom tržištu proizvode kompanije "Procter end Gembel", kao što su šamponi "panten" i "hed end šolders", sapun "sejfgard", proizvodi za brijanje "mah 3" i "žilet", "pampers" peletne, praškovi za veš "tajd" i "arijel"...

državama, i hteli smo da pokušamo da napravimo zaista ogroman iskorak u životu i radu, što otvaranje kompanija i početak rada jeste za bilo koju kompaniju, ne samo sa ovih prostora.

U februaru prošle godine imali smo prvu posetu Angoli. Sproveli smo bazno ispitivanje tržišta, navika potrošača, administrativnog okruženja, carinskih stopa, napravili kroki svega toga koji smo u maju u Ženevi prezentovali menadžmentu kompanije 'Procter end Gembel' nadležnom za taj klaster. U konkurenciji više firmi dobili smo taj posao i krenuli sa radom."

"VREME": Zašto je prvo predstavništvo otvoreno baš u Angoli?

NEVEN ŠKORIĆ: Angola je pomalo čudna država, veoma bogata, naročito naftom i dijamantima. Platno-budžetski suficit Angole je svake godine između 15 i 20 milijardi dolara, njen godišnji budžet je pedesetak milijardi dolara, što je šest-sedam puta više od Srbije. Zemlja koja ima takve prirodne resurse i takav

priliv svežeg novca svakako će sa vremenom krenuti napred, bez obzira koliko njihov sistem rada, parlamentarni ili ekonomski sistem bio u ovom trenutku neefikasan. Kriza koja je nastala ovih dana u Libiji i ostalim zemljama u okruženju i skok cena nafte zbog toga doveli su do toga da Angola trenutno "zarađuje" mnogo više nego ranije. Njena infrastruktura jeste uništena tokom godina, industrija gotovo ne postoji, poljoprivreda je zapuštena, ali postoje politička volja i ogromna sredstva koja ta zemlja ima i koja se svake godine uvećavaju i ulažu u razvojne programe. Pored nabrojanog, Angola ima i jako dugu obalu, predivna mesta za razvoj turizma, kao i 13 odsto svih afričkih rezervi slatke vode, što je enormno bogatstvo.

Kako je izgledao početak rada firme u potpuno novom okruženju?

Kompanija je počela od nule. Ušli smo u nešto potpuno nepoznato, a tu su i rasne razlike, zatim portugalski jezik koji niko od nas nije govorio. Organizacija države je prilično birokratizovana, administracija je zastarela. Tokom 27 godina građanskog rata koji se u Angoli vodio, a koji je završen 2002, ta administracija se nije razvijala, zakoni po kojima rade su uglavnom prepisani portugalski zakoni još iz postkolonijalnog doba. Ima mnogo nepotrebnih službi, odobrenja, šefova, mnogo papira je potrebno za jednostavne stvari. Kada na to dodate povremeno nepoverenje koje državni organi pokazuju prema bilo kakvim stranim ulaganjima, dobijete mešavinu koju je prilično teško razumeti, a pogotovo raditi s njom.

Sa druge strane, Angola se kao država zaista trudi da te stvari promeni i pojednostavi, maltene svakog dana donose se novi zakoni i propisi, ali tolike godine rata i svega što uz rat ide dovode do toga da ljudi takve promene teško sprovode, od predsednika do poslednjeg činovnika na dnu piramide. No, mislim da će sve to u budućnosti biti lakše i bolje.

Mislim da je taj prvi deo posla, kako god to

Foto: A. ANDIĆ

čudno zvučalo, bio i najteži. Registracija firme je bio prvi korak i to je trajalo prilično dugo, dobili smo registraciju svih aktivnosti tek 29. oktobra. "Nelt Angola" trenutno ima magacinski prostor od 3200 kvadrata, četvero zaposlenih iz Srbije, 14 zaposlenih lokalaca, od menadžerskih pozicija do vozača i magacinskih radnika. Stigla je roba, prvi kontejneri su već ocarinjeni i spremni za prodaju, proizvodi P&G, "žilet", čekamo "arijel", "pampers", i već smo krenuli da prodajemo robu na tržištu.

Kakve su prednosti ranog ulaska na tržište Angole i drugih pomenutih afričkih zemalja?

Mnogi su govorili: "Niste normalni, zašto idete dole, ima toliko toga ovde da se radi." Živimo u evropskom okruženju gde je prisutna kriza, koja je na prostorima bivše Jugoslavije samo multiplikovana, privreda je zaista na staklenim nogama i potrošnja roba kojima se mi bavimo je u silaznom trendu. Afrika je, naročito ovaj deo sa zemljama o kojima pričamo, prilično nerazvijena. Imaju potrebu za velikim brojem roba i usluga, samo je bitno da se ne srlja, da se polako osvajaju stvari. Takođe, mora se poznavati privredno i političko okruženje, kao i svuda, a to je proces koji traje i mora da se radi svakog dana. Morate imati neke ljude na koje ćete moći da se oslonite, ljude koji će raditi za vas ono što vi ne možete i ne znate jer niste odatle. Međutim, jednom kada uđete na to tržište, ako uspostavite svoju kompaniju koja će da radi na nekim normalnim profitima poštujući važeće zakone i običaje poslovanja, bićete u velikoj prednosti nad onima koji će kasnije doći. A doći će sigurno, jer ovo što je

P&G shvatio, shvatiće i drugi, nije velika mudrost da se vidi da kada sva tržišta stagniraju i padaju, onaj ko želi da zadrži isti obim prodaje, proizvodnje i poslovanja mora ići negde da se širi, kapital mora da se oplođuje.

Kako izgledaju druge zemlje u Africi u kojima će poslovati "Nelt" u poređenju sa Angolom?

Ostale zemlje u okruženju nisu toliko bogate kao Angola. Najrazvijenija je Zambija, nema toliko prirodnih bogatstava kao Angola, ali mislim da je u njoj relativno lako postići uspeh u ovom poslu. Zemlja broj tri je Zimbabve, potencijalno država koja bi trebalo da raste najbrže. Ima najviše stanovništva od svih pobrojanih zemalja, bogata je prirodnim resursima, do pre nekoliko godina bila je to najrazvijenija zemlja podsaharske Afrike. Zimbabve ima problem sa režimom koji je na staklenim nogama, ali to je zemlja koja bi u slučaju da se tamo nešto pozitivno desi mogla vrlo brzo da eksplodira u poslovnom smislu. Mozambik je zemlja na Indijskom okeanu koja osim turizma trenutno nema gotovo ništa. Ima obalu od koje i uz koju živi većina stanovništva. Glavni grad Maputo je sjajno mesto, odličnog geografskog položaja, predivnih plaža. Malavi je najsiromašnija od ovih pet zemalja, prilično odsečena od sveta, sa malo prirodnih bogatstava.

Odlučili smo da ove godine počnemo posao i u Zambiji i u Mozambiku, da pokušamo da osnujemo tamo firme koje će početi da rade. Na početku tu nema govora o profitu, ali želimo da ove godine imamo tri kompanije osnovane u ovom subsaharskom delu Afrike, od kojih bi kompanija u Angoli trebalo da radi punom parom.

Sedište kompanije je u Luandi, glavnom gradu Angole. Kako izgleda život u ovom gradu?

Sve ono što se dešava u Angoli najbolje se vidi u Luandi. Pre 300 godina to je bio lučki gradić, a danas glavna ulica liči na Menhetn sa neboderima po 30-40 spratova, gradi se na sve strane. Tu je prisutan veliki broj naftnih kompanija i kompanija koje rade istraživanje i iskopavanje dijamanta. Te kompanije su ekstremno bogate. Kombinacija male ponude smeštajnih i restoranskih kapaciteta, kompanija koje ne pitaju koliko nešto košta i odlično plaćenih radnika tih kompanija, dovode do toga da je Luanda jedan od najskupljih gradova na svetu. Veoma skupe su sve moguće usluge jer je ponuda vrlo mala. Na primer, taksi praktično ne postoji, ako treba da zbog sastanka idete sa jednog kraja grada na drugi, taksi će doći posle tri sata čekanja, pa morate imati kola i šofer. Plate su vrlo visoke, pogotovu stručnjaka, to diže i plate ostalog osoblja, i pomoćnog i nekvalifikovanog, pa je kriterijum zapošljavanja veoma visok. Za menadžersku poziciju u trgovini morate da date platu od 2500–3000 dolara, pa i više, pritom znajući da je velika verovatnoća da za te pare nećete dobiti ono što tražite. Dobićete verovatno nekoga ko je završio neku školu ili fakultet, i ko traži kola, hranu, platu, telefon, odelo.

Veoma su veliki troškovi privatnog smeštaja i stanovanja, kuće i stanovi su skuplji nego u Parizu ili Londonu. To zavisi i od dela grada gde živite. Belac i stranac, naročito ako je ženskog pola, mora da vodi računa gde živi i zbog bezbednosti. Osim toga, saobraćajna gužva je tolika da ne postoji način da iz dela grada koji je loše saobraćajno povezan stignete na vreme tamo gde treba. Od centra do dela grada gde se nalazi naš magacin ima 23 kilometra, a desi se da putujemo po tri sata u jednom pravcu. Pola radnog vremena se provodi u automobilu pa smo kupili laptop kompjutere, povezali ih na internet, tako da radimo i iz auta. Međutim, Luanda bi mogla da se uporedi sa Beogradom, možda je čak i življa. Ljudi vole provod, izlazi se u jedan ili dva po ponoći i ostaje do jutra. ◀

Momir Turudić

► nuspojave

piše: Teofil Pančić

Đura protiv sabotaže

Kako je jedan “pogrešni” natpis sa televizijskog ekrana oživeo naizgled zaboravljeni jezik i mišljenje epohe kremaljskih mrazeva

Jednom davno, dok su još postojali disidenti, beše knjiga – ima je i u našem prevodu – naziva “Mraz dolazi iz Kremlja”. Pri tome se, poštovana deco, nije mislilo na Deda Mraza, nego na neke malo zaguljenije pojave iz sfere prirode i društva. Kako god, mraz se još od perestrojke naovamo malko bio odmrzao u Kremlju i okolini, ili se tako bar činilo, pa su i stanovnici Kremlja, a naročito Glavni Stanovnik, postali samo obični šefovi države, koji u tom svojstvu mogu i da putuju u inostranstvo, bez neke velike pompe, čudna mi čuda.

Putin Vladimir, lice zaposleno u Vladi Ruske federacije na poslovima i radnim zadacima prvog ministra, trenutno doduše ne obitava u Kremlju nego pauzira na rezervnom položaju u izvršnoj vlasti (čuj – izvršnoj?), skupljajući snagu za nove podvige. Pa dobro, teško da Rusija i svet primećuju neku bitnu razliku, pošto Rusija, baš kao i Srbija, spada u red onih dražesno uređenih zemalja u kojima vlast i moć ne stanuju u institucijama kao takvim, nego se sele onuda kuda ide Jaki Pojedinaac.

Ovo, međutim, nije priča o Putinu i njegovoj lepoj zemlji, neka njih tamo. Jedna se zanimljiva stvar dogodila prošle nedelje, kada je Njegovo Prevashodstvo posetilo ove krajeve. U Dnevniku Televizije Novi Sad (sada zvanično nastupajuće pod pompeznim pseudonimom Radio-televizije Vojvodine) objavljena je jedna od onih novinarski sasvim beznačajnih protokolarnih vesti o Putinovom beogradskom druženju, uz prizor časkanja Borisa Tadića i ruskog premijera. Sve je to bilo oplemenjeno natpisom: *potvrda neprijateljstva*. Recimo da je taj tekst pomalo, khm, odudarao od intonacije upravo izgovaranog, jer se u TV prilogu odvažno tvrdilo da je Putinova poseta i sve u vezi s njom potvrda prijateljstva koje, kao biva, tradicionalno gaje naši narodi i naše zemlje.

Bizaran lapsus, šta kažete? Mudro rukovodstvo RT Vojvodine, megjutoa, čvrsto je ubeđeno da nije u pitanju greška no zla namera. Jedno pogrešno slovo – mudruje tako direktor – još bi i moglo biti greškom, ali dva, drugovi, e to je već diverzija... Naročito ako su ta dva baš N i E... Zato je Rukovodstvo delovalo odlučno i promptno, i bilo vrlo voljno i ponosno da to odmah i obznani urbi et orbi: pali su momentalni otkazi, suspenzije i slično, a najavljuje se da se tu neće stati. Hm, gde li bi se moglo dalje? Možda bi mogla da usledi krivična prijava, uz punonadežno nastojanje da zli titler (kažu da je titlerka u pitanju) popije dugogodišnju robiju u nekom zgodnom Mrtvom Domu, kao Dostojevski onomad. Pa da tamo lepo natenane porazmisli je li imalo smisla, da prostitute, zajebavati se s Visočanstvom s jedne tako prestižne adrese. Ako mene pitate, možda je još bolje da titlerku & co. naprosto *izručimo Kremlju*, tamo imaju bogatija iskustva i rafiniraniju maštu, naročito glede na impresivnu stručnu biografiju našeg prošlonedeljnog Milog Gosta?

Sasvim ozbiljno govoreći, narečeni ekranski natpis jeste stano-

vita profesionalna brljotina, u to nema sumnje. Samo što iole pažljivi potrošač naših medija svakog dana viđa mnogo gore stvari, pa nikome ništa. Verovatno je nastala sasvim slučajno, nepažnjom i neudubljivanjem u sadržaj, mada, iskreno, ne mogu isključiti mogućnost ni da je neko to učinio namerno, u jednom tako odviše ljudskom *napadu neizdrža*, kakav čoveka sa savešću može najedared uhvatiti u situaciji kada se od njega očekuje da učestvuje u očiglednoj, presnoj laži, ili u ritualu politikantskog palamudenja (šta uopšte znači “tradicionalno prijateljstvo” među narodima i državama?! Koji je to vašljivi jezik, iz koje proklete epohe?!), pa makar i samo “tehnički”, opslužujući Laž koju je proizveo i koju potpisuje neko drugi. To ume da postane nepodnošljivo, pa iz čoveka provrišti možda i neartikulisani Otpor, recimo kroz ovu sitnu provokaciju...

Ono što zabrinjava nije, dakle, sam (iz prsta isisani) Događaj, pa možda čak ni histerično preoštra reakcija na nj. Ono što poražava samo je njegovo obrazloženje, prenapučeno frazeologijom koja najpre podseća na ono kako su zvaničnici bivših satelitskih zemalja iz u paklu počivšeg Varšavskog ugovora tretirali svaki stvarni ili tek mogući znak otpora Velikom Bratu iz Moskve. Taj ONO i DSZ diskurs, to zapomažuće i bogoradajuće proklinjanje infiltrirane Pete Kolone koja podmeće klipove u točkove našeg nezadrživog razvoja, koja svojim sabotazama hoće da pokvari i baci senku na “tradicionalno prijateljstvo srpskog i ruskog naroda”, ali u tome neće uspeti jer smo mi Večito Budni, pa je neprijatelju džaba to što nikada ne spava, e to je ono što srce ispunjava kjerkegorovskim *strahom i drhtanjem*, ili možda pre kremaljskim *jezom i mrazom*...

Najluđe od svega je to što je baš aktuelna rukovodeća ekipa poprilično pridigla iz klinički mrtvih tu nesrećnu Televiziju Novi Sad, odstreljenu i sistematski urnisanu još za *ranog Miloševića* (čak su i Vučeliću dali na se vežba na njenom trupu!), i nikada od tada ljudski oporavljenju. O mom omiljenom Radio Novom Sadu, kao najboljem delu iste kuće, da i ne govorim: to je jedna od retkih preostalih stanica koje ne vređaju inteligenciju i ukus svog slušaoca, i treba je zaštititi zakonom ovakvu kakva je, i čuvati kao nacionalno blago (baš kao i Radio Beograd 2 i 3). Čemu onda sva ova “kremaljska” *regresija*? Da li je to neka loša karma bila u vazduhu nad Novim Sadom tog dana? Ili *loša sarma* u rukovodilačkim trbusima? Da li je to progovorio iskonski strah (u kojem su, je li, velike oči) za taman lepo ugrejane fotelje, ili je u pitanju nešto još gore baš zato što je možda iskrenije: spontana pobuna jednog “kremaljskog” jezika i mentaliteta, koji niti može niti uistinu želi da odmakne bilo kuda od jezika i mišljenja Ilije Čvorovića, “balkanskog špijuna”? Šta god bilo u pitanju, kremaljski Vožd do sada je i zaboravio da je bio ovde, sve ide svojim tokom, i možda je pravo vreme da teškoruki Brat Đura & co. ipak oproste titlerki (ili kome već) što su je tukli, pa će i ona njima oprostiti što ih je, je li, naterala na to! ◀

Šta uče političari

Prema procenama organizacija koje se bave edukacijom političara, kroz razne programe, obuke i seminare u Srbiji godišnje prođe između 500 i 1000 ljudi. U zavisnosti od programa koje odaberu, mladi političari upoznaju se sa razvojem i istorijom političkih ideja, razvojem demokratije, evropskim integracijama, ali i praktičnim veštinama koje se tiču javnog nastupa, izborne kampanje, političkog marketinga. Međutim, čak i stručnjaci koji se bave obrazovanjem mladih političara priznaju da se efekti njihovog rada još uvek ne vide i da je

politička kultura u Srbiji na veoma niskom nivou.

Političari su najčešće oni koji umeju da iskoriste šanse koje im se pruže i znaju da se druga šansa retko javlja. Međutim, u Srbiji je početkom marta počela realizacija projekta "Druga šansa" Ministarstva prosvete. Reč je o projektu posvećenom obrazovanju odraslih koji iz različitih razloga nisu dovršili osnovno obrazovanje. A takvih je, prema nekim procenama, oko 23 odsto među odraslim stanovništvom u Srbiji.

Mladi i obučeni

Jedna od tekovina demokratskih promena, a moglo bi se reći i preteča i sastavni deo priprema za pad Slobodana Miloševića, jesu mnogobrojne obuke i seminari namenjeni upravo mladim političarima. U Srbiji se time bave mnoge nevladine organizacije, fondacije i udruženja. Prema procenama onih koji se bave ovim obukama, oko 500 ljudi godišnje prođe kroz različite višednevne treninge, obuke, letnje škole i slično

Kada je pre nešto manje od mesec dana mlada članica Demokratske stranke iz Niša tresnula na leđa hodajući na previsokim štiklama, snimak ovog događaja postao je hit na internetu. Nesrećna omladinka navukla je na sebe gnev najšire javnosti jer je neuspešno pokušavala da izrecituje kratak citat pokojnog premijera Zorana Đinđića. Lavina ljutnje koja se obrušila na ovu devojku zapravo je bila namenjena političarima kao takvima. Ako je ovaj slučaj nešto pokazao o našem društvu, onda je to činjenica da su birači gnevni na političare jer bez adekvatnog obrazovanja i veština zauzimaju visoke funkcije.

Jedna od tekovina demokratskih promena, a moglo bi se reći i preteča i sastavni deo priprema za pad Slobodana Miloševića, jesu mnogobrojne obuke i seminari namenjeni upravo mladim političarima. U Srbiji se time bave mnoge nevladine organizacije, fondacije i udruženja. Prema procenama onih koji se bave ovim obukama, oko 500 ljudi godišnje prođe kroz različite višednevne treninge, obuke, letnje škole i slično. To bi trebalo da znači da je u Srbiji za petnaest godina, koliko ovaj vid obrazovanja u različitim oblicima postoji, kroz programe političke edukacije prošlo najmanje 7000 ljudi. Kako je onda moguće da nam politička scena ne izgleda bolje i da nam politička kultura nije na zavidnom nivou? "Nažalost, naša politička scena ne izgleda dobro, ali mislim da je to zato što mlade generacije još nisu došle do nivoa da imaju uticaja u okviru svojih političkih stranaka", kaže Ana Manojlović iz Fondacije "Fridrih Ebert", koja ove godine obeležava 15 godina rada u Srbiji i bavljena

ZNANJA I VEŠTINE: Obuka mladih političara

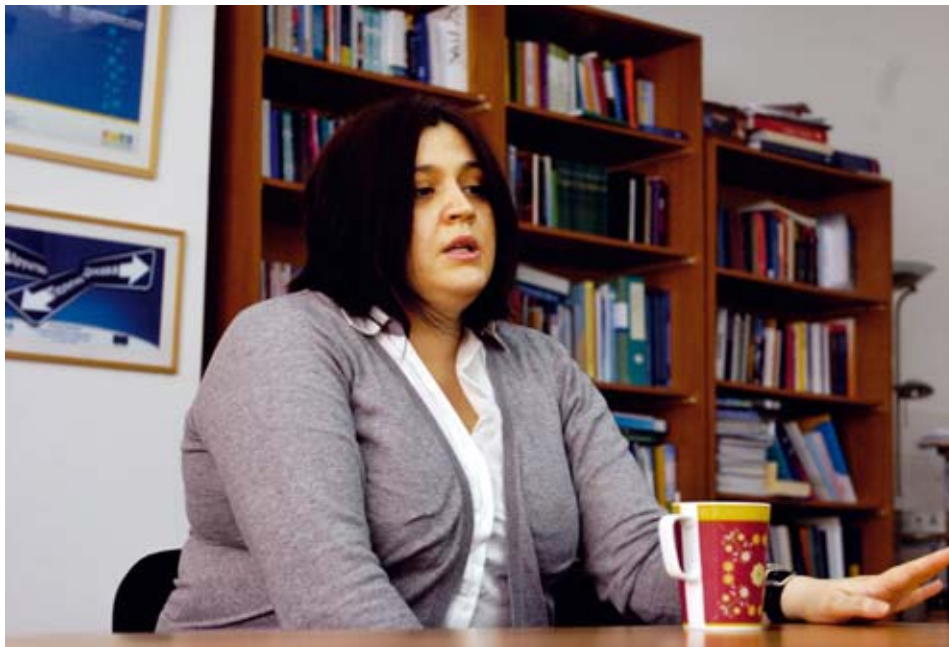
edukacijom mladih političara. Ona dodaje da je ipak uverena da će za nekoliko godina rezultati rada biti mnogo vidljiviji.

Spisak organizacija koje se bave obrazovanjem i usavršavanjem mladih političara u Srbiji gotovo je nepregledan. Ono što im je zajedničko i što se može primetiti na osnovu profila polaznika jeste da je većina namenjena strankama demokratske i socijaldemokratske orijentacije, koje trenutno participiraju u vlasti u Srbiji.

Međutim, ima i izuzetaka. Centar za izgradnju kapaciteta Beogradske otvorene škole i Fondacija "Konrad Adenauer" organizuju dvosemestralni obrazovni program "Politikas" za mlade lidere s ciljem da im se pruže dodatna znanja iz oblasti savremene političke teorije i prakse koja će doprineti unapređenju

njihovog političkog rada. Cilj programa je i umrežavanje polaznika radi podsticanja njihove saradnje značajne za uspešnije zastupanje ideja i vrednosti njihovih organizacija. Program je namenjen mladim liderima iz Srbije, predstavnicima političkih stranaka desnog centra i umerene desnice i aktivistima organizacija građanskog društva koje u svom radu zastupaju vrednosti desnog centra i umerene desnice.

Prema informacijama sa sajta Beogradske otvorene škole, specifični ciljevi ovog programa su podizanje nivoa znanja mladih lidera o osnovnim konceptima unutrašnje i spoljne politike, demokratskim političkim institucijama i idejama, ekonomskoj i socijalnoj politici i procesima evropskih integracija, unapređenje veština polaznika u timskom radu, prezentaciji

POZITIVNI EFEKTI: Milica Bogdanović

Foto: M. Milenković

i javnom nastupu, pisanju predloga za praktičnu politiku i javnom zastupanju, kao i srodnim veštinama, jačanje mreže mladih lidera iz političkih stranaka i organizacija građanskog društva koje zastupaju vrednosti i ideje desnog centra i umerene desnice, radi unapređivanja njihove komunikacije i koordinacije i podizanja svesti o potrebi jačanja njihove saradnje na postizanju društvenog konsenzusa i boljeg zastupanja ideja i vrednosti njihovih organizacija. Nastava se izvodi tokom dva semestra, a svaki semestar se sastoji od po dva kursa. Svaki kurs se sastoji od 10 jednoipodčasovnih predavanja, radionica ili treninga.

Centar modernih veština, nevladina organizacija koja se bavi političkim obrazovanjem, godinama unazad organizuje školu "Politička komunikacija i socijaldemokratija". U okviru ove škole polaznici se mogu opredeliti za različite module i kurseve kao što su Politika životne sredine, Savremena socijaldemokratija, Politički marketing, Javni nastup, Veštine komunikacije, Standarde politike za mlade, Nenasilno rešavanje sukoba, Predrasude: ni crno ni belo itd.

Beogradski fond za političku izuzetnost (BFPE) pokrenuo je 2004. godine projekat "Obrazovanje mladih lidera Srbije". "Prvobitno je zamišljeno da edukujemo 500 mladih lidera, a onda je od prošle godine modifikovan kao omladinski program u koji su uključeni i predstavnici civilnog sektora", kaže Milica Bogdanović iz BFPE-a: "Mi smo deo mreže Škole za političke studije Saveta Evrope i imamo program za političare srednje generacije koji su već na nekim pozicijama. Mislim da je bar 70

do 80 odsto poslanika mlađe i srednje generacije prošlo kroz taj program."

Bogdanovićeve kaže da postoji i drugi program, za mlade političare koji još uvek ne uzimaju visoke funkcije: "Programi su napravljeni kao ciklusi od tri seminara. Prvi seminar bavi se vrednostima u politici, osnovnim pojmovima građanskog društva, političkih ideologija, važnosti demokratije i ljudskih prava. Drugi seminar je praktičnog karaktera. To su treninzi koje radimo u saradnji sa Nacionalnim demokratskim institutom i tu se bavimo obukama za izborne kampanje, javni nastup, timski rad, kampanju od vrata do vrata i druge veštine koje su strankama neophodne za rad na terenu. Treći, završni seminar je uvek posvećen evropskim integracijama, bilo da se bavi isključivo Evropskom unijom ili mestom Srbije u procesu evropskih integracija."

Na obukama BFPE-a predavači su uglavnom profesori univerziteta, politički analitičari, stručnjaci za različite oblasti, nekada i strane diplomate i narodni poslanici. "Trudimo se da za svaku oblast obezbedimo najboljeg eksperta. Nekad se dogodi da je taj najbolji sprečen, ali sledeći po reputaciji je tu", kaže Milica Bogdanović.

Za razliku od većine organizacija koje dobar deo obuke posvećuju praktičnim veštinama u bavljenju politikom, u Fondaciji "Fridrih Ebert" (FES) kažu da veću pažnju posvećuju političkoj teoriji i istoriji ideja. "Više pažnje posvećujemo sadržajima nego veštinama, čime zapravo pružamo pomoć u kreiranju praktičnih politika", kaže Ana Manojlović iz FES-a. Pored brojnih seminara

za edukaciju mladih političara, FES već šest godina vodi i letnje škole socijaldemokratije i Univerzitet socijaldemokratije u Beogradu, Novom Sadu i Nišu. "Trudimo se da se sistematično bavimo edukacijom i da ljudima koji prođu naše seminare i kasnije dajemo podršku za projekte i ideje koje žele da realizuju", kaže Manojlovićeva.

Ona kao veoma bitnu stvar ističe to da političke stranke treba da posvećuju veću pažnju edukaciji svojih članova i da bi u tome trebalo da budu samostalnije: "Nažalost, moj utisak je da su ljudi koji se bave obrazovanjem u strankama mnogo manje cenjeni od onih koji se bave visokom politikom. Veliki problem našeg društva je taj što stranke nemaju svest o tome da je obrazovanje kadrova neophodno", kaže Ana Manojlović.

Sa druge strane, Milica Bogdanović, kao pozitivne efekte edukacije mladih političara ističe produbljivanje međusobne saradnje, uspostavljanja kontakata, kako među ljudima iz različitih stranaka tako i među onima iz iste stranke, koji dolaze iz različitih gradova: "Kada smo počeli, vladao je jedan prilično neprijateljski odnos među polaznicima iz različitih partija, ali poslednjih godina se bitno izmenio njihov odnos jednih prema drugima. Drugo, jedna od najvažnijih posledica programa za edukaciju mladih političara jeste ono što se dogodilo 2008. godine, kada su se mladi političari organizovali i zajedno sa Koalicijom mladih izvršili određenu vrstu pritiska zahvaljujući kom je osnovano Ministarstvo omladine i sporta."

Jovana Gligorijević

Desetke u indeksu

Dobra strana reforme

Nedavnom analizom Univerziteta u Beogradu, koju je uradio Rektorat, utvrđeno je da studenti koji se školuju po bolonjskom sistemu imaju znatno bolji prosek ocena od svojih kolega koji su se školovali "po starom". Svakako je to vest koja raduje. Drugo pitanje je koliko je ocena merodavno ogledalo znanja diplomaca

POZITIVAN POMAK: Beogradski Univerzitet
Foto: A. Andić

KADA JE REČ o Bolonjskoj reformi, situacija umnogome podseća na onaj vic kada (iskreni) otac pokušava da uposli sina. Pita ga budući poslodavac: "Je li završio neke škole?" "Nije", odgovara otac. "A je li vredan?" "Ma, teška lenčuga." "Pa je li makar dobar čovek?" "A više je vredan nego što je dobar čovek."

Drugim rečima, koji god segment reforme visokoškolskog obrazovanja u Srbiji da se procenjuje, nalazi se da je on "manje neuspešan" i "za nijansu primenljiviji" od nekog drugog. Srbija je potpisnica Bolonjske deklaracije od 2003. godine. Od tada se fakulteti, svojim tempom, prilagođavaju promenama.

No, ponekad stižu vesti da nije sve tako crno. Tamo gde se "Bolonja" sprovodi "po pravilu", studenti uspevaju da daju skoro sve ispite u junu, učenje im je znatno olakšano jer je ocena zbir rada tokom cele godine. Tačno je propisana količina dozvoljene literature, odnosno broj stranica koji student mora da zna (tu se postavlja drugi problem, odnosno pitanje predstavlja li to "srednjoškolicizaciju" visokog obrazovanja).

Bolonjski sistem sprovodi se na celoj teritoriji Evrope. U Srbiji je svojevrementno željno iščekivan jer je plan bio da se poveća broj onih

Prosek ocena 1

na trogodišnjim studijskim programima

Fakultet	Prosečna ocena
Arhitektonski fakultet	8,49
Građevinski fakultet	7,86
Mašinski fakultet	7,51
Rudarsko-geološki fakultet	8,09
Pravoslavni bogosl. fakultet	8,50
Matematički fakultet	7,95
UNIVERZITET	8,20

koji se upišu na fakultet ali i onih koji steknu diplomu, kao i da ne bude više "većitih studenata". Takođe, s tim ciljem, Zakon o visokom obrazovanju ograničio je vreme studija. Ako fakultet traje četiri godine, mora se završiti za, maksimalno, osam godina. U suprotnom, na toj visokoškolskoj ustanovi gubi se status studenta (svakako da je dozvoljeno "početi nano-vo" na nakom drugom fakultetu).

Analize koje je u poslednjih godinu dana sproveo Rektorat Univerziteta u Beogradu govore da dobre strane reforme počinju da se pokazuju.

Prosek ocena 2

na četvorogodišnjim studijama

Fakultet	Prosečna ocena
Građevinski fakultet	8,71
Elektrotehnički fakultet	8,79
Rudarsko-geološki fakultet	8,69
Saobraćajni fakultet	8,59
Tehnološko-metalurški fakultet	8,73
Fakultet organizacionih nauka	9,00
Ekonomski fakultet	9,13
Pravni fakultet	8,77
Pravoslavni bogosl. fakultet	9,40
Učiteljski fakultet	8,49
Fakultet bezbednosti	8,45
Fakultet političkih nauka	8,66
Fakultet sporta i fizičkog vasp.	9,55
Fakultet za specijalnu edukaciju	8,66
Filozofski fakultet	8,88
Filološki fakultet	8,63
Matematički fakultet	8,73
Fakultet za fizičku hemiju	9,36
Fizički fakultet	9,52
Hemijski fakultet	9,17
UNIVERZITET	8,74

ODLIKAŠI: U januaru ove godine objavljena je analiza efikasnosti studiranja generacije koje je fakultet upisala 2006/2007. U analizi su prikazani podaci o 11.414 studenata na 22 fakulteta u sastavu Univerziteta u Beogradu. U podatke spadaju oni koji su do kraja školske 2009/2010. završili osnovne akademske studije (ili do 2008/2009, ako je u pitanju trogodišnji program), kao i prosečna ocena koju su ostvarili.

Podaci govore da su od ukupnog broja upisanih na četvorogodišnje studije 14,12 odsto aktivnih studenata diplomu dobili tačno u

MEĐU NAJBOLJIMA: ETF

Foto: M. Milenković

od prve bolonjske generacije niko nije diplomirao u roku. Međutim, iako su samo tri "difovca" završila studije u roku od četiri godine, njihov prosek ocena iznosi 9,55. Visoko na listi je i Pravoslavni bogoslovski fakultet čijim je diplomcima prosečna ocena 9,40. Prosečna ocena, kada se razmatraju svi studenti Univerziteta, iznosi 8,74. Pre dve godine ona je iznosila 7,96. Zanimljivo je da u tom periodu nijedna visokoškolska ustanova nije imala prosečnu ocenu iznad devet, a sada ih je šest. Isto tako, skoro svi fakulteti podigli su prosek za jednu ocenu.

Što se tiče studenata koji su 2006/2007. upisali studije u trogodišnjem trajanju, više od 35 odsto aktivnih završilo je do kraja 2008/2009. Po ovom kriterijumu, ubedljivo na prvom mestu nalazi se Arhitektonski, gde samo 31 aktivni student od njih 253 nije završio studije u roku, a najlošije stoji Fakultet bezbednosti, na kojem nijedan diplomac nije na vreme dobio odnosno zaslužio diplomu. Studenti druge bolonjske generacije upisane na trogodišnje studije 2007/2008. lošiji su od svojih prethodnika. Njih oko 29 odsto završilo je sve kako je predviđeno. Jedan student Fakulteta bezbednosti je u roku od tri godine dao sve ispite, a sa trogodišnjeg programa na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu nema nikog sa "pravovremenom" diplomom.

Konačno, nesumnjivo je da, ukupno govoreći, akademci imaju znatno bolji prosek ocena od studenata koji su učili po starom sistemu. No, pitanje koje bi se moglo postaviti odnosi se na "podudarnost" znanja i ocene. Ocena, sama po sebi, ne može govoriti o kvalitetu naučenog niti o primeni istog. Koliko je "kompletno" znanje koje se dobija, koliko je adekvatna (savremena) literatura bez pravog osvrta na osnove, i da li je ipak došlo, zahvaljujući Bolonji, do veće osposobljenosti diplomaca? Sve su to teme koje moraju doći na dnevni red. Za sada je dobro što su studenti, barem sudeći po analizama, vredniji nego ranije. ◀

Jelena Jorgačević

roku (to je nešto više od 10 odsto ukupno upisanih, ali je određenom broju prestao aktivan status, odnosno ispisali su se sa studija, isključeni su ili im je status studenta prestao neupisivanjem školske godine. Zanimljivo je da je, recimo, na Rudarsko-geološkom fakultetu status aktivnog studenta izgubilo 104 od 189 upisanih, a na Pravnom 778 od 1812).

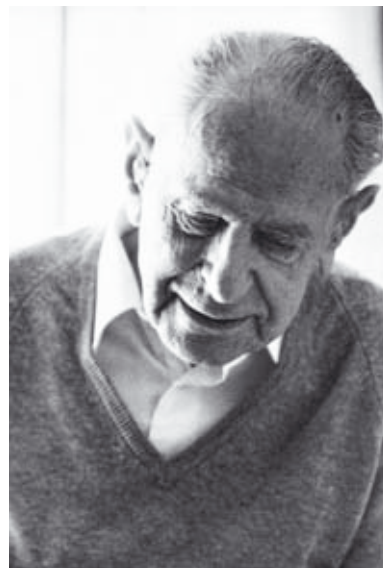
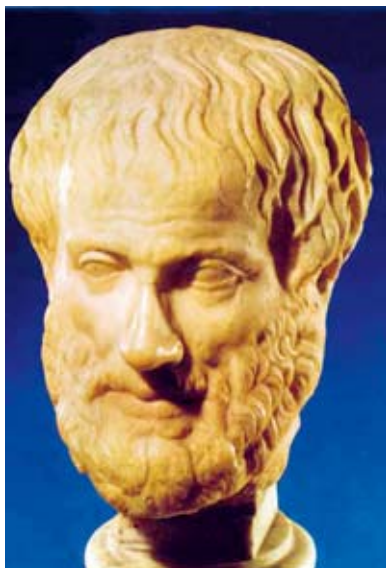
Na ovom polju, najuspešniji su diplomci Elektrotehničkog fakulteta gde je 42,35 odsto od ukupnog broja aktivnih studenata završilo svoje školovanje u roku. Blizu je i Fakultet za fizičku hemiju gde je blizu 40 odsto onih koji

su diplomirali u roku od četiri godine, a zatim sledi Matematički fakultet. Prema analizi efikasnosti, na začelju je Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (bivši Defektološki) gde je oko 2,5 odsto od 363 aktivna studenta diplomiralo u roku, što znači da je 2009/10. ukupno devet defektologa "na vreme" dalo ispite. Na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja ukupno je troje "osvetlalo obraz" te visokoškolske ustanove, što je u procentima 1,56. Na Tehničkom fakultetu u Boru (ušao je u analizu jer spada u beogradski univerzitet, iako se nalazi van sedišta Univerziteta) i Šumarskom,

Filozofska olimpijada 2011

Takmičenje u mudrosti

Međunarodna filozofska olimpijada (International Philosophy Olympiad – IPO)

CITATI ZA RAZMIŠLJANJE: Aristotel, Kant, Popper

ODRŽAVA SE OD 1993. godine pod patronatom Uneska i FISP-a (Međunarodna federacija filozofskih društava). Cilj ove manifestacije je, pored popularizacije filozofije, razvijanje filozofske radoznalosti učenika, kao i kritičkog i kreativnog mišljenja, promišljanje o filozofskim problemima u nauci, društvu i umetnosti savremenog sveta i intelektualna razmena među mladim ljudima različitih zemalja. U Požarevačkoj gimnaziji, 2. aprila biće održane kvalifikacije za Filozofsku olimpijadu. Na njima će učestvovati učenici iz Gimnazije „Svetozar Marković“ u Subotici, Gimnazije „Veljko Petrović“ iz Sombora, Karlovačke gimnazije, Gimnazije u Vrnjačkoj Banji, Zrenjaninske gimnazije, XII beogradske gimnazije, Filološke gimnazije, Gimnazije „Ruđer Bošković“ iz Beograda, Gimnazije „Jovan Jovanović Zmaj“ i „Laza Kostić“ iz Novog Sada, Požarevačke gimnazije, Gimnazije u Čupriji, Gimnazije Smederevo i Užičke gimnazija.

Prema propozicijama takmičenja, iz svake škole učestvovaće po dva učenika. A dva prvoplasirana učesnika učestvovaće na Međunarodnoj filozofskoj olimpijadi u Beču od 26. do 29. maja 2011. godine. Organizatori iz Požarevačke gimnazije kažu da im je cilj da Srbija postane stalni učesnik Međunarodne filozofske olimpijade, da se na Olimpijadi pojave

dva najbolja učenika iz naše zemlje i da postignu što bolji plasman: “S obzirom na to da je Unesko na Regionalnom skupu visokog nivoa o nastavi filozofije za Evropu i Severnu Ameriku održanom u Milanu od 14. do 16. februara 2011. godine preporučio zemljama članicama, svojim Nacionalnim komisijama, Evropskoj komisiji i nastavnicima filozofije da posebnu pažnju posvete nastavi filozofije i filozofiji u nastavi drugih predmeta u osnovnom i srednjem obrazovanju smatramo da je neophodno i da je prilika da se nastavnici filozofije iz naše zemlje što više i što bolje angažuju u unapređenju uloge filozofije u savremenoj nastavi.” Takmičenje se održava tako što učesnici pišu eseje na jednu od četiri ponuđene teme, na računaru i na engleskom jeziku. Predviđeno vreme za pisanje je četiri sata. Učesnicima iz Francuske dozvoljeno je da pišu na svom maternjem jeziku. Teme eseja najčešće su citati poznatih filozofa ili teme poput: “Da li je filozofija nauka” ili “Da li je nauci potrebna filozofija”.

Međunarodna filozofska olimpijada (International Philosophy Olympiad – IPO) održava se od 1993. godine pod patronatom UNESCO-a i FISP-a (Međunarodna federacija filozofskih društava). Cilj ove manifestacije je, pored popularizacije filozofije, razvijanje filozofske radoznalosti učenika, kao i kritičkog i kreativnog

mišljenja, promišljanje o filozofskim problemima u nauci, društvu i umetnosti savremenog sveta i intelektualna razmena među mladim ljudima različitih zemalja. Prva Međunarodna filozofska olimpijada održana je 1993. godine u Bugarskoj na inicijativu Odeljenja za filozofiju Univerziteta u Sofiji. Od tada se neprekidno održava svake godine u mesecu maju u jednoj od država učesnica. U Bugarskoj je ovo takmičenje održavano od 1988. godine, a od 1993, uključivanjem Turske i Nemačke, a potom i drugih zemalja, dobija međunarodni karakter. Olimpijada se održava pod patronatom najveće međunarodne asocijacije filozofskih društava FISP, uz saradnju s UNESCO-ovim Odeljenjem za humanističke nauke, filozofiju i etiku nauke i tehnologije. Osim same popularizacije filozofije, ciljevi IPO-a su podsticanje na kritičko, radoznalo i kreativno mišljenje, promociju filozofskog mišljenja u nauci, umetnosti i društvenom životu, promišljanje o etičkim problemima u modernom svetu i podsticanje intelektualne razmene među mladim ljudima iz različitih zemalja u svrhu promoviisanja kulture mira. Srbija na Međunarodnoj filozofskoj olimpijadi učestvuje od 2007. godine kada je naš predstavnik Stefan Stefanović osvojio srebrnu medalju. ◀

J.G.

Mračna statistika i rešenja

Govoreći o projektu koji ima za cilj obrazovanje onih iznad 15 godina koji nemaju ni osnovnu školu, Vensan Dežer, šef delegacije Evropske unije u Srbiji, sažeo je njegove koristi na sledeći način: oni koji nisu završili školovanje dobiće drugu šansu da ga završe i da unaprede kvalitet svog života, vlasti će imati manje izdataka kada je reč o socijalnim davanjima, a korist za društvo će biti jačanje socijalne inkluzije

ZABRINJAVAJUĆ JE PODATAK da je u Srbiji u školskoj 2008/09. godini šest odsto dece napustilo redovnu školu, kazao je pre nekoliko nedelja Vensan Dežer na skupu u Sava centru. Povod je bio predstavljanje projekta “Druga šansa – razvoj sistema funkcionalnog obrazovanja odraslih u Srbiji”, kojim se predviđa već ranije najavljeno doškolovanje starijih od 15 godina.

Kako je mnogo puta isticano, i o čemu je “Vreme” pisalo, obrazovanje odraslih je ovdašnja “slaba tačka”. Još nije donesen zakon o obrazovanju odraslih, što nas svrstava među retke u regionu koji nisu regulisali ovu oblast obrazovanja. Nacrt zakona je, prema najavama iz Ministarstva prosvete i nauke, “praktično gotov”.

Visok nivo nepismenih i nekvalifikovanih, nemali procenat onih koji su završili samo osnovnu školu, 23 odsto stanovništva starijeg od 15 godina koje nema ni osnovno obrazovanje jesu činjenice koje veoma koče Srbiju. Takođe, bitno je napomenuti i da 61 odsto Roma nema završenu osnovnu školu.

PORAZNI BROJEVI: Na pomenutom skupu u Sava centru bio je prisutan i pomoćnik prosvete i nauke Bogoljub Lazarević. On se osvrnuo na mračnu statistiku obrazovne strukture prema polu. “Žene su u gradovima tri puta nepismenije od muškaraca, a u selima četiri puta. Bez osnovne škole je 72.381 osoba od 15 do 29 godina, a Srbija ima 1.387.526 nepismenih.”

Program “Druga šansa” obuhvata 4000 polaznika bez završene osnovne škole i ikakve stručne osposobljenosti. Na taj način će se podići opšti nivo pismenosti što povlači za sobom veću upošljivost, potom smanjenje siromaštva, a i socijalno-ekonomski razvitak zemlje. Program će se sprovesti u 80 osnovnih i 75 srednjih škola u Srbiji, a osim programa osnovnog obrazovanja, slediće i obuka za 30 zanimanja, prvenstveno traženih zanata. Zanati su ponuđeni shodno potrebama

ŽENE NEPISMENIJE:
Bogoljub Lazarević

tržišta rada, a polaznici će birati koji im najviše odgovara.

Uključeno je 1300 nastavnika, a nastava će se odvijati u večernjim časovima. Predviđeno je da u prvoj godini polaznici završe četiri razreda, u drugoj peti i šesti, a poslednje godine sedmi i osmi. Odabrane škole (Ministarstvo je još ranije raspisalo konkurs) trebalo bi da imaju po 75 “odraslih učenika” raspoređenih u tri odeljenja. Oni će, istovremeno, birati zanate. Ako odluče da nastave školovanje, biće im priznat i deo srednje škole zavisno od odabranog zanata. U Ministarstvu nauke i prosvete je objašnjeno da će prioritet imati nezaposleni, pripadnici etničkih manjina (pogotovo Romi), žene, ruralno stanovništvo i radnici koji su postali tehnološki višak.

Suviše je reći da su nekvalifikovanost i nepismenost problem kako za pojedinca tako i za društvo i državu. Vensan Dežer je to sažeo na sledeći način: oni koji nisu završili školovanje dobiće drugu šansu da je završe i unaprede kvalitet svog života, vlasti će imati manje izdataka kada je reč o socijalnim davanjima, a korist za društvo će biti jačanje socijalne inkluzije. Iz

fondova Evropske unije stigla je bespovratna pomoć od četiri miliona, dok se iz budžeta Ministarstva izdvaja tri i po miliona evra. Problem je i ubrzano starenje stanovništva jer je 22 odsto populacije starije od 60 godina, a samo osam odsto čine deca (popis iz 2002).

Otud potreba da se način obrazovanja koji se pruža u “Drugoj šansi” sprovede kao trajno rešenje. U jednim dnevnim novinama su pomenuli da bi, ako bi se pratio dosadašnji tempo obuke za one koji su bez kvalifikacija (s obzirom na to da ih ima milion i po), bilo potrebno 150 godina samo za njihovo opismenjavanje.

Konsultant projekta Miomir Despotović je izjavio da je obuka koja se organizuje preko “Druge šanse” još uvek malog obima, ali da je to dovoljno za testiranje svih mehanizama jednog sistema obrazovanja. Prema rečima Bogoljuba Lazarevića, projekat neće biti uspešan ukoliko ne bude imao kontinuitet i ukoliko država i sve institucije koje treba da sarađuju ne budu radile na prevazilaženju problema obrazovanja odraslih ljudi.

◀
J.J.

20 godina Tempusa

PREDSEDNIK SRBIJE BORIS Tadić i evropski komesar za proširenje Štefan File istakli su u utorak u Beogradu na otvaranju konferencije o međunarodnoj saradnji u visokom obrazovanju da je ono ključno za sveukupan razvoj društva. “Najbrži i najlakši način da se smanje razlike u razvijenosti jeste investicija u obrazovanje”, rekao je Tadić na otvaranju skupa povodom 20 godina Tempus programa Evropske unije za saradnju u visokom obrazovanju. Tadić je rekao da se u “središtu razvoja civilizacije nalazi obrazovanje, a u središtu tog razvoja nalazi se nauka” i istakao da je “obrazovanje suštinski najznačajniji resurs naše civilizacije”. File je rekao da je obrazovanje “ključni činilac za društveni i ekonomski razvoj”. On je kazao da je Tempus program jedinstven instrument razvoja i najstariji program EU za saradnju u obrazovanju, kao i da je fokusiran na dugoročni razvoj.

Novac za inkluziju

ŠKOLAMA U SRBIJI u ponedjeljak 28. marta uručena su sredstva za razvoj i primenu “inkluzivnog obrazovanja”, koncipiranog tako da se u školski program ravnopravno uključe i deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom. Predstavnicima 151 osnovne i srednje škole potpisali su sa Ministarstvom prosvete i nauke ugovore o korišćenju sredstava od po 4000 evra za realizaciju “inkluzivnog” obrazovanja. Inkluzivno obrazovanje je projekat koji je pokrenut kako bi se deca sa smetnjama u razvoju, sa invaliditetom i teškoćama u učenju ravnopravno uključila u obrazovni sistem. Državna sekretarka u Ministarstvu prosvete i nauke Tinde Kovač-Cerović izrazila je nadu da će taj projekat biti proširen na čitavu Srbiju i da će

omogućiti kvalitetnije i pristupačnije obrazovanje za svu decu.

Posao na Fejsbuku

PETORO STUDENATA RAČUNARSKOG fakulteta Igor Kabiljo, Srećko Toroman, Relja Petrović, Maja Kabiljo i Slavko Fodor dobilo je ponude za programerski posao od društvene mreže Fejsbuk, javio je časopis “Mikro”. Neki od njih zapućiće se u Palo Alto, u blizini San Franciska, gde se nalazi sedište Fejsbuka, već za nekoliko meseci, dok druge posao čeka kada diplomiraju. Ovih petoro studenata i stipendista postizali su velike uspehe na međunarodnim takmičenjima od 2006. godine i uvek su bili među desetak najboljih. Igor Kabiljo, student

doktorskih studija i saradnik u nastavi na Računarskom fakultetu, ističe da su presrećni što su dobili priliku da rade za Fejsbuk: “Ova kompanija u odnosu na broj korisnika ima malo programera i svaki od njih ima dosta uticaja. Očekujem da ćemo se svi vrlo brzo snaći i pokazati znanje i sposobnosti.” Srećko Toroman je, osim posla u Fejsbuku, dobio i ponude iz kompanija Gugl i Majkrosoft. “Smatram da je Fejsbuk trenutno najpoželjnije mesto za rad programera, jer je u punom zamahu i još se razvija. Gugl je to bio pre nekoliko godina, nudio je dosta mogućnosti zaposlenima, a oni bi uglavnom radili neko vreme, dobijali određeni procenat od akcija kompanije, koje su prodavali i zarađivali milione. Sada Fejsbuk nudi sve te mogućnosti”, ističe Srećko Toroman. Studentkinja treće godine Maja Kabiljo pridružila se svojim kolegama u Fejsbuku kad diplomira. “U početku je sve delovalo prilično neverovatno, zato što je Fejsbuk veliko ime, ali polako se privikavamo”, rekla je ona.

Biblioteka za doktorate

NAUČNO-ISTRAŽIVAČKA ORGANIZACIJA Centar za proučavanje religije i versku toleranciju iz Beograda, koja je prva u svetu izdala časopis posvećen politikologiji religije, pokrenula je 2011. godine naučnu biblioteku “Srpska politikologija religije”. Biblioteka ima za cilj da objavljuje doktorske, magistarske i specijalističke radove iz ove oblasti. Do sada su objavljene dve naučne monografije, *Političke orijentacije u delima Nikolaja Velimirovića* Ksenije Mrativnović i *Albansko pitanje i religija* Mirosljuba Jevtića. U štampi su još monografije Violete Talović *Islam kao izvor političke ideologije u Čečeniji*, Dragane Anđelković Petrušić *Srpska pravoslavna crkva i nosioci političke moći u Srbiji 1990–2006. godine* i Biljane Ribić *Položaj žena u normama hinduizma*. Glavni i odgovorni urednik i pokretač biblioteke je dr Mirosljub Jevtić, profesor politikologije religije na Fakultetu političkih nauka.

► **lisica i ždral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Oficir i džentlmen

U vas, kazhetsia, tol'ko odin angel, u nas mnozehstvo!”, otelo se gostu koji je ugledavši i Palmu kako mu se primiće sa urolanim Belim anđelom rekao “hvatit”

Dok su naši građevinari podizali Irak (koji će tri decenije potom biti dobrano razoren), poznanica mojih poznanika živela je u Beogradu sa trogodišnjom ćerkom; devojčica je insistirala da dobije brata, majka se izvlačila, ne može sama, neka se ćerka strpi dok tata ne dođe iz Iraka, znaš da tata dolazi za novu godinu... – “Ma znam”, rekla je jedinica, “ja bih da ga iznenadimo!”

Tako smo mi iznenadili Putina. Beogradski univerzitet smislilo je novu naučnu oblast za najdražeg gosta, ali da bi iznenadnje bilo potpuno niko nije prethodno ispipao ni preko ambasade ni preko najvećih prijatelja Rusije koliko će doktorska titula značiti osobi kojoj su na srcu motocikl, kimono, brdski konjić i sl. U Rektoratu je procenjeno da ruski premijer ima sve, fali mu samo da postane doktor teritorijalnog integriteta.

Omiljena sintagma ustavotvoraca, pisaca udžbenika za predvojničku obuku, oficira i političara “teritorijalni integritet” dočekala je svojih pet minuta, urodila je doktoratom: nad našim se integritetom barem dvadeset godina nadvijaju mrski kumulusi secesije i ledonosni oblaci otcepljenja, ali ih je Putin na buljke razgonio ruskom protivgradnom zaštitom... Možda je i nešto drugo posredi, možda nije ni imao uspeha, vsetaki staralsia: od Beogradskog univerziteta dobio je titulu džentlmena, ako prihvatimo definiciju da je džentlmen čovek koji se bori za unapred izgublenu stvar.

Bio sam ukorio SANU što nije ona prva blagoučlanila samog važnog gosta (koji nije kod nas ni prenoćio, beše putnik u tranzitu), nisam znao kakvu silesiju darova spremaju “Crvena zvezda” i SPC, mislio da će odlikovanje BU na zlatotisku biti jedini dar Srbije, ispostavilo se da je gost otišao na Marakanu, a da je pored Rektorata prošao kao pored zavojevačkog groblja (u našem slučaju turskog), pa nije li Putin mogao poslati ađutanta ili šefa obezbeđenja da izvrši smotru profesora našeg državnog univerziteta i da umesto svog šefa primi jedinstveno odličje?! Laureat bi ga na Marakani prikazao navijačima “Zvezde” i “Zenita”, podstakao bi ljubav mladih prema univerzitetu barem onoliko koliko je Koštunica prisustvujući dodeli NIN-ove nagrade pridoneo da naše stanovništvo prigrli pisanu reč.

Državnici. Ko ih ne zna skupo bi ih platio. Gori su od dece pretrpane igračkama. Čovek dobije tremu kad treba detetu da preda poklon za rođendan – što god doneo ili je potpuni promašaj ili je već sedmi primerak izgustirane igračke. Doduše i odrasli znaju da se zanesu praksom, ćerka moje prijateljice, devetogodišnja Ljubica usprotivila se odevnim predmetima kojima su je gosti obasuli, to nisu pokloni, to svako mora da ima! I u pravu je Lj. Jedna se gošća (koja joj je poklonila doista lep džemper) setila i ispričala kako je ona za

svoj sedmi ili osmi rođendan od neke rođake bila dobila posteljninu!

Tako je i sa šefovima država (koji povremeno budu predsednici vlada, koliko da im karijera ne preraste u neprekidno jednovlašće), šta god da mu pokloniš, dirnuti ga nećeš: pirotski ćilim, kopiju Miroslavovog jevanđelja, maketu konaka kneginje Ljubice, malog džepnog Pobjednika, repliku Jefimijinog ručnog rada, originalan nadgrobni kamen iz rimskog doba, dres Moše Marjanovića – gde da stavi taj ćilim, sa kojim nameštajem da ga upari?! Kad će čovek koji ide u crkvu, na jahanje, na džudo, na plivanje, u Kremlj, u posete drugim državama, kao što je sad bila naša – kad će takav čovek da čita Jevanđelje, pa i kad ga jednom ili dvared pročita, šta s njim da radi? Ta kopija svojina je ruskog naroda i drugih ravnopravnih građana Rusije, ide u odgovarajući depo koji se iz tankočutnosti naziva muzej, iako je košmarna zbrka međunarodnog kiča!

Zato se rektor Beogradske univerze dosetio da Putina ovenča doktoratom, na asistentu srednjeg, putinovskog rasta oprobavao je svečani gest, asistent pogne poslušno glavu, a rektor mu kao predsednik Olimpijskog komiteta preko glave prebacuje vrpču u bojama naše trobojke na kojoj se ponosito njiše amblem BU, pripremljene su bile i dve verzije govora, integralna, pravo iz rektorovog srca, i druga, potkraćena, za slučaj da visoki gost bude na Univerzitetu proveo samo sat ili dva. Okrećene su sve odaje u koje je ponosni dobitnik mogao poželeti da kroči, kupljen je samovar, kafe-kuvarica obučena je da radi na njemu, napisan je bio i dodatni govor koji bi nakon Putinovih reči zahvalnosti rektor tobože spontano izdeklamovao i to na ruskom, vash russkii velikolepnyi, kazali bi Vladimir Vladimirovič, dok bi im u oku, kao u pesmi “Odnosvučno gremić kolokol'chik” iskrila suza (I na oči davno uzuhuh/Nabezhala kak iskra sleza). Pa razni intervjui koji tek čekaju ruskog premijera, upitnici za biografiju velikana, tu bi sigurno bila i rubrika “vaš omiljeni rektor”, gde bi pisalo: “Kovačević, rektor Belgradskog universiteta, molodec!”

Sve je išlo ne treba bolje, kad ti visoki gost prednost dade sportu, gledaće junoshe “Zenita” i “Krasnoj zvezdy”, tu će dobiti i dres, i kopiju pehara iz Barija, i člansku kartu broj dva, delije su mu u jednome manastiru naslikale duplikat Belog anđela, i to ga jeste potreslo – diplomu i orden BU primiće u nekom narednom životu! Svetoj materi takođe je posvetio pažnju, i ona mu je, pošto nije prethodno zvala stožer crvenobelih podarila Belog anđela: “U vas, kazhetsia tol'ko odin angel, u nas mnozehstvo!”, otelo se gostu koji je ugledavši i Palmu kako mu se primiće sa urolanim Belim anđelom rekao “hvatit”, te je dobio samo monografije o Akvaparku i Zooparku uz poziv da skokne do Jagodine kad god mu se prohte ili kad god uzmogne.

“Estonci su nam sva tri gola dali iz šuta!”

VLADIMIR PETROVIĆ Pižon,
sektor fudbalske reprezentacije Srbije
(B92)

Gorica Nešović,

radio voditeljka, budi se veoma rano uz satove i telefone: “Strašno se plašim da ne zakasnim na posao, jer mene nema ko da pokrije... Neke druge voditeljke ima ko, a mene nema. Evo, Jovana Janaković je mogla da ode u Milano, i da ne radi. Ja ne mogu, mene nema ko da pokrije.” (“Puls”)

Mira Adanja-Polak,

novinarka, kaže da joj ruski premijer deluje kao gospodin, i otkriva zašto je postao miljenik žena u Srbiji: “Mislim da žene u principu vole muškarce koji drže reč. Putin, deluje smireno, zdravo, samouvereno, a zapravo to ženama imponuje. Očigledno je imao savršenu obuku. Imala bih poverenja u njega kad bih ga zamolila da me zaštiti. O njemu nisam razmišljala kao o muškarcu, više ga posmatram kao državnika.”

Milka Forcan,

poslovna žena, zamoljena je da kaže šta bi pitala Vladimira Putina kada bi se ukazala prilika, kaže: “Pitala bih ga kako je uspeo da zavede red u zemlji gde je vladala poprilična otimačina, kriminal, gde su neiscrpn prirodn resursi dospeli u ruke pojedinaca koji su se enormno obogatili i samim tim osilili. On je uspeo da uvede pravila igre i da radi za dobrobit države, a ne pojedinaca.”

Lokica Stefanović,

balerina i arhitekta, misli da Putina smatraju zgodnim zbog sigurnosti kojom zrači: “Vratiti jednoj velikoj zemlji poštovanje, što je on učinio, veliko je delo. Time je i kao muškarac postigao dovoljno da bi žene o njemu imale pozitivno mišljenje. Meni lično se dopada pre svega kao sportista i kao neko ko vodi računa o svom telu. A telo pamti sve pивske stomake,

Romana Panić,

pevačica, na pitanje da li se oseća “kao nežna žena kojoj treba zaštita”, kaže: “Uvek se osećam kao nežna žena kojoj treba zaštita. Svi smo mi u ovom poslu veoma usamljeni, jer je slava loš ljubavnik...” (“Story”)

Radmila Manojlović,

pevačica, često leti avionom, a odnedavno zna i više od običnih putnika: “Vrapci na grani znaju za moj strah od letenja, a zbog prirode posla

sam, nažalost, često u avionu. Ljubazna posada kompanije Jat ervež uglavnom mi izlazi u susret i ovoga puta su mi učinili čast i pozvali me u pilotsku kabinu da vidim kako funkcioniše let. Budući da redovno letim njihovom kompanijom, potrudili su se da mi sve do detalja objasne kako bih se konačno oslobodila straha. Priznajem da su mi pomogli jer mi njihova profesionalnost uliva sigurnost, tako da im ovim putem i zahvaljujem.” (“Press”)

Oliver Duilić,

ministar za životnu sredinu i prostorno planiranje kaže: “Moj privatni biznis nema nikakve veze sa tim što sam ministar.” (B92)

pluća puna dima i alkoholom zamućene mozgove, pa vraća tokom starenja. Ja Putinu kao muškarcu verujem, a to je jednoj ženi dovoljno.”

Isidora Bjelica,

medijska ličnost, kaže da se “nikada nije palila na lidere, ali Putinu ne osporava određenu dozu seksipila”: “Mislim da je u pomami žena za Putinom ključna bila serija fotografija na kojima je on razgoliten. To je bilo dovoljno da žene puste mašti na volju. S druge strane, jedna moja prijateljica je imala prilike da ga upozna i tvrdi da u njegovom ‘metalnom’ pogledu postoji neka magija kojoj je nemoguće odoleti.” (“Gloria”)

Snežana Samardžić-Marković,

ministarka za sport i omladinu, imala je privilegiju da se kao jedina dama nađe u istoj svečanoj loži sa Vladimirom Vladimirovičem

Putinom i zajedno s njim navija na fudbalskoj utakmici Crvena zvezda – Zenit, pa svoje utiske prenosi čitaocima: “Premijer Putin ima manire, spontan je u komunikaciji i veoma je staložen. Očigledno, u pitanju je veliki lider velike zemlje! Ipak, moglo se uočiti da je na kraju dana bio malo umoran. To je ljudski.” (“Alo”)

Bora Đorđević,

“slavni muzičar i lider Riblje čorbe, demonstrira vitalnost uz dvadeset šest godina mlađu suprugu”, otkriva kako se priprema za nastupe: “Pred svako gostovanje na televiziji odem da mi ispeglažu kosu na brzaka, pošto uvek žurim. Za ovo malo kose što mi je ostalo koristim peglanje, dok ljudi misle da se farbam, a meni nije jasno zbog čega. Ne idem na rekreaciju jer imam energije za ceo koncert i toliko pozitivno delujem na ceo bend da su i oni oduševljeni tom energijom. Na poslednjem koncertu u Murskoj Soboti ni članovi mog rođenog benda nisu mogli da me prepoznaju koliko sam dobro pevao. Džindžer je na put krenuo sa injekcijama, a Vicko nije ni stigao da ode kod lekara koliko je bio loše. Bili su potpuno ukočeni od bolova u kičmi, ali sam ima dao energiju pa su onako bolni skakali na sceni. U čitavom bendu se oseća dobar fluid i bolje funkcionišemo.” (“Gloria”)

Nataša,

mlada studentkinja, jedna je od devojaka koje sem što cene intelekt i političarske sposobnosti našeg predsednika, zadovoljne su i njegovim izgledom: “Znaš kakav biceps ima naš predsednik! Sećam se kad je primao vakcinu da je sociologičarka rekla: ‘Malo mu je prljava majica, ali mu je biceps potpuno zategnut.’ Jao, i povredio je nogu na košarci. To je tako seksi! Totalno je moderan, u ful mi je fazonu, nekako – momak na mestu! Deluje mi kao blejač, dobar ortak...”

Ana,

studentkinja, nadovezuje se na kolegicinine impresije: “Dobro mu stoji seda kosa, samo bi mogao da ofarba onu tufnu sa strane. Eto, toliko se razumem u politiku. E, stvarno mu dobro stoji. Mada, meni više liči na Harisona Forda nego na Klunija. Svejedno, odličan je šmeker, zadovoljna sam.”

Olivera,

medicinska sestra, otkriva svoje afinitete: “Šta kažu, Tadić? Ma to ste sve neke balavice pitali... Skoro sam u ‘Franšu’ prvi put videla Đilasa i boga mi... Malo su mu krive noge, ali niko nije savršen. Mada, ako je sudeći po hodu, onako žustrom i brzom, možda i ovo odradi usput, ko zeka. A i deluje mi ko da nema vremena za švaleraciju. Ali ima i tri ćerke. A znate šta kažu za muškarce koji prave samo žensku decu.”

Ivanka Karlović,

penzionerka, nadovezuje se: ”Jo, meni je moj Šeki (Vojislav Šešelj, prim. ur.) najbolji dasa. Pametan je, ima zakone u malom prstu, jedva čekam da dođe. S njim bih rado u krevet. Mada, legla bih u krevet i s ovim našim radikalcem Acom Vučićem, još da nije otišao od nas... Srela sam ga skoro kod Skupštine. Onako je visok i energičan. Mada, dopada mi se i Šešelj, jer nema dlake na jeziku.” (“Alo”)

Mina Lazarević,

glumica, govori o omiljenom kolegi: “Svako snimanje sa Lanetom Gutovićem je anegdota. On je genijalan, poseban čovek, jeste težak, ali nisam upoznala tu njegovu stranu. Dupli je Lav, njega morate obožavati, on je onda presrećan, a ja mu pružam tu satisfakciju.” (“Puls”)

Bojana Stojković,

“manekenka i supruga Partizanovog golmana”, uskoro treba da se rodi: “Ne bih išla na carski rez. Koja je više to je.ena moda, bre, sve se seku da ih ne bi bolelo? Ma, idi bre, boleće, pa šta sad! Taj epidural je super, možda se odlučim.”

Da li će golman prisustvovati porođaju: “Ma, kakvi, bre! Kakav Vladimir! On je u jednom momentu rekao da može da bude tu, ali sam mu ja rekla da je bolje da ide u neku kafanu, čeka da mu jave i da proslavi. Ma gde da mi sedi tu? Postoje trenuci koje muž stvarno ne treba da vidi. Šta je poenta? Da me muž drži za ruku? Pa verujem da bih mu je otkinula iz ramena. Tek tad bi mi bio kriv za sve!”

Kako se beba vlada u stomaku: “Ne gica se, nego šutira, kao nenormalan! Od momenta kada je počeo da mrda, nije stao. Ne znam da li će biti fudbaler, ali nešto će biti sigurno. Ako bude ovako aktivan i kada se rodi, stvarno sam naje.ala. A, lekari kažu: ma, dobro je kad je dete aktivno. To znači da je zdravo. Ali, opet, verovatno i to da će biti nesnosno!” (“Puls”)

Izložba: "Kragujevačka tragedija 1941" u Buhenvaldu

Sećate li se

U memorijalnom centru Buhenvald u Nemačkoj 25. marta 2011. otvorena je izložba "Kragujevačka tragedija 1941" posvećena Kragujevcanima streljanim u Šumaricama 20. i 21. oktobra 1941. godine. Izložbu je inicirao Memorijalni centar Buhenvald, a realizovali su je profesor istorije i kustos kragujevačkog Memorijalnog centra "21. oktobar" Staniša Brkić, istoričarka umetnosti Jelena Davidović i dizajner Nemanja Arsenijević. Direktor Memorijalnog centra Buhenvald Folkhard Knige pozvao je Ivana Ivanjija, bivšeg buhenvaldskog logoraša, da otvori ovu izložbu. Ivan Ivanji za "Vreme" piše o mučnim utiscima koje nosi sa ove izložbe

Šumarica?

Zašto da se uzbuđujem koje će podatke saznati stotine hiljada posetilaca Buhenvalda o streljanjima u Kragujevcu, a koje neće? Zašto se ja uzbuđujem što moja zemlja zarad antikomunističke projekcije istorije pokopava antifašističke vrednosti koje deli onaj deo sveta kome težimo i sa kojim hoćemo da sarađujemo? Ne znam više zašto se uzbuđujem, samo znam da sam jedva uspeo da završim svoj govor prilikom otvaranja izložbe, jer mi se plakalo. Plakalo zbog ubijenih Kragujevčana, zbog svih ostalih žrtava i ratova i zbog besa usled sopstvene nemoći da se istinski pobunim protiv laži i prećutkivanja

Memorijalni centar koncentracionog logora Buhenvald pored Vajmara godišnje posećuje preko 200.000 ljudi. Prošle nedelje parking je opet bio prepun, a iz grada svakog sata može da se dođe specijalnim autobusima. U dvospratnoj zgradi, u kojoj je nekada bio magacin logora, nalazi se stalna postavka izložbe koja svedoči o preko četvrt miliona zatvorenika, koji su između 1937. i 1945. prošli kroz to mučilište. Od 25. marta ove godine tu se nalazi i posebna izložba pod naslovom “Kragujevačka tragedija 1941”.

Koncentracioni logor se nalazi na brdu Etersberg, koje je bliže gradu nego što je Avala Beogradu. U Vajmaru danas živi oko 65.000 ljudi. U trećoj trećini XVIII veka jedva da je imao više od 1300 stanovnika, ali među njima su bili pesnici Gete i Šiler, tako da se govori o “zlatnom dobu” nemačke klasike u Vajmaru. Nije mnogo veći bio ni u svom “srebrnom dobu” polovinom XIX veka kada se ovde “kapelmajstor” Franc List izborio za praižvedbe opera *Tanhojzer* i *Loengrin* Riharda Vagnera. Posle poraza carevine Nemačke u Prvom svetskom ratu u tom istom pozorištu osnovana je Vajmarska

Republika, a nju je za čas uništio Adolf Hitler, zaljubljenik Vajmara, koji je u njemu odsedao preko 25 puta. Mali grad, ali značajan, kulturološki i istorijski. Obilaze ga radoznalci sa svih meridijana, a kada su već tu, svrate i da vide memorijalni centar jednog od najpoznatijih nemačkih koncentracionih logora. A sada tu mogu da se upoznaju i sa “krvavom bajkom”, kako je Desanka Maksimović nazvala ubijanje kragujevačkih gimnazijalaca. Njima i ostalim stradalnicima ovih dana se odaje pošta u tom i takvom Vajmaru.

ŠTA JE SPORNO: Pozvali su me da otvorim tu izložbu. I još dok sam se kolebao da li da prihvatim, pročitam da je u kragujevačkoj gimnaziji – onoj istoj iz koje su čak izveli na streljanje – izložen portret “uglednog učenika” te stare srpske škole, generala Milana Nedića. I ne samo to, već da ozbiljni građani Kragujevca, među njima i direktor spomen-parka “Kragujevački oktobar”, Vladimir Jagličić, to smatraju prirodnim. Da li bi iko u Francuskoj mogao da smatra “prirodnim” da se u nekoj školi izloži slika maršala Petena – na koga se Nedić čak i lično pozivao? Ili u Norveškoj Vidkuna

Kvislinga? Jagličić i drugi srpski istoričari priznaju da je Nedić “sporna ličnost”, za razliku od Draže Mihajlovića, koji za njih “nije sporan”.

Ništa tu nije sporno. Nije sporno da je Milan Nedić bio predsednik srpske vlade u času kad su iz gimnazije, koju je on nekada pohađao, izveli na streljanje sve učenike starije od 16 godina. Nije sporno da je nemački general Franc Beme nešto pre toga ponudio Nediću da privremeno da ostavku dok se budu primenjivale “oštre mere”, a da je to Nedić odbio. Nije sporno ni da je nekih nedelju dana posle masakra u Kragujevcu kapetan nemačke vojno-obaveštajne službe Matl primio usred okupiranog Beograda dva zvanična izaslanika Draže Mihajlovića, koji su nudili saradnju njegovih četnika u borbi protiv komunista, a Draža Mihajlović je vrlo dobro znao za streljanja u Kragujevcu, jer je o tome izvestio kraljevsku vladu u Londonu. Nije sporno ni da su četnici 2. novembra 1941. napali partizane u Užicu. Posle te borbene akcije ne znam ni za jedno ratno dejstvo četnika protiv Nemaca, ali znam za njihovu saradnju sa nemačkim i italijanskim komandama i sa Nedićem.

NEVINI: Četrnaestorica od 2852 streljana Kragujevčana

Ne pozivam se ni na kakvu “komunističku propagandu”. Nemački arhivi su sačuvani. Izveštaji vojnih komandanata, visokih esesovskih oficira, gestapoa i vojne obavestajne službe Abver su pristupačni, često objavljivani, sporno može biti jedino ako se neki srpski istoričari nisu upoznali sa bitnim dokumentima o predmetu o kome govore.

Kažu da je Nedić činio i “mnoga dobra dela”, da je “spasao stotine hiljade Srba”. Na primer, “primio je” izbeglice iz drugih delova okupirane Jugoslavije. On ih je primao? Morao je, jer su mu to Nemci naredili. Spasavao je ponekog? Jeste, i Gering je spasavao ponekog, pa i sam Hitler je neke Jevreje proglasio “počasnim arijevcima”.

LAŽI: Izložba o Kragujevcu, koja je otvorena u Buhenvaldu, nijednom rečju ne pominje ni Nedića ni da je u vreme odmazde “stotinu talaca ubijenih za jednog nastradalog nemačkog vojnika” u Srbiji postojala zvanična srpska vlada sa svojom policijom i žandarmrijom, svojim ministarstvima i svojim poretkom u službi okupatora. Ali ta izložba onako uzgred izjednačava ulogu “kralju vernih četnika” i “komunističkih partizana” u borbi protiv okupatora.

Zašto se ja uzbuđujem? Šta me se tiče? Moju su majku verovatno ubili u kamionu dušegupki koji ju je vozio do Sajmišta – koje je tada, doduše, bilo Hrvatska, ali preko Terazija kroz Beograd – da bi je ugušenu pokopali negde nadomak Nedićevog Beograda. Mog oca su verovatno iz Topovskih šupa odveli na streljanje. Kažem “verovatno”, jer o tome ništa pouzdano ne znam, imam samo neke njihove poslednje poruke sa tih mesta... Pouzdano znam, jer danas stanujem 200 metara daleko od Topovskih šupa, da se tamo nalazi spomen-ploča na oronulom zidu, niko to mesto ne održava, ne neguje se, zbog takvog pristupa pretvara se u mesto za odlaganje otpada. Zašto da se uzbuđujem koje će podatke saznati stotine hiljada posetilaca Buhenvalda o Kragujevcu, a koje neće? Zašto se ja uzbuđujem što moja zemlja zarad antikomunističke projekcije istorije pokopava antifašističke vrednosti koje deli onaj deo sveta, kome težimo i sa kojim hoćemo da sarađujemo?

Ne znam više zašto se uzbuđujem, samo znam da sam jedva uspeo da završim svoj govor prilikom otvaranja izložbe, jer mi se plakalo. Plakalo zbog ubijenih Kragujevčana, zbog svih ostalih žrtava i ratova i zbog besa usled sopstvene nemoći da se istinski pobunim protiv laži i prećutkivanja.

Ivan Ivanji

Govor prilikom otvaranja izložbe “Kragujevačka tragedija 1941” u memorijalnom

Ispred i iza puščane

U onoj gimnaziji u Kragujevcu, iz koje su žrtve morale da pođu u smrt, sada su na zidovima slike docnije proslavljenih bivših učenika. Među njima je i slika generala Milana Nedića, predsednika vlade po Hitlerovom blagoslovu u vreme okupacije, takođe i u vreme kada je izvršeno masovno ubistvo u tom istom gradu. General Beme u svom izveštaju glavnom komandantu sektora Jugoistok 28. septembra 1941. godine javlja da je razgovarao sa Nedićem o planiranim akcijama “sa najoštrijim merama” i ponudio mu da dà ostavku, što je on odbio. Pod Nedićevom vlašću ubijeno je 84 procenta svih Jevreja u Srbiji. Da sam ja sastavljao ovu izložbu, podsetio bih na te činjenice

LIDICE. MALO MESTO u Češkoj, 20 kilometara zapadno od Praga. 10. juna 1942. svi muškarci stari preko 15 godina, njih 176, streljani su kao taoci.

Oradur sir Glan. Mesto u Francuskoj, 22 kilometra severozapadno od Limoža. 10. juna 1944. godine u okviru akcije odmazde streljano je 642 muškaraca, žena i dece, među njima i bebe.

Kragujevac. Grad u Srbiji, 120 kilometra južno od Beograda. 21. oktobra 1941. godine streljana su 2852 muškarca preko 16 godina, među njima učenici gimnazije sa svojim profesorima.

Imena Lidice i Oradur su poznata širom sveta. Često se pominju zajedno. Nemački pesnik Wolfgang Vejrauh napisao je pesmu o tim mestima užasa. Kragujevac kao mesto masakra ne poznaje gotovo niko. Da li je to pravedno? Da li je to 70 godina posle događaja još uvek bitno? Možda jeste.

Ne radi se samo o brojkama. U Babij Jaru, klancu blizu glavnog grada Ukrajine Kijeva, 29. i 30. septembra 1941. streljano je 33.771 muškaraca, žena i dece. Mnogo, mnogo, mnogo više. Doduše ne samo kao taoci, nego i kao Jevreji.

A tokom strašnog rata, ali i pre njegovog početka, kao žrtve nacističke vladavine – koliko njih na koliko mesta?

Ubijen je uvek pojedinačno samo jedan čovek. Ali s njim umire i jedan svet, njegov svet. Pitamo se kako je moguće da se svakog od njih setimo na dostojan način? Nije moguće. Isuviše ih je mnogo.

Međutim, ovde i ovoga puta reč je o Kragujevcu.

CRNINA KOJA NESTAJE: Kada sam pre nekoliko godina odveo stare prijatelje iz Nemačke u Šumarice u Kragujevcu, učinio sam to samo zbog toga što smo inače bili u tom kraju. Stigavši

cevi

Ivan Ivanji na otvaranju izložbe u Buhenvaldu

na lice mesta nisam mogao da govorim i objašnjavam, jer sam svu snagu morao da usredsredim na to da ne zaplačem. A mislio sam da sam kao stari logoraš ogrezao gotovo na sve.

Šta me je u Kragujevcu pogodilo tako neočekivano i jako? Ne na poslednjem mestu pejsaž. Brežuljci. Nikakvo veliko uplitanje ljudske ruke u prirodu. Mnoge grobnice, ne isuviše udaljene jedna od druge. Nikako brižljivo planiranje. Onako, kako je ubicama padalo na pamet da ubijaju ljude. Nikakve krupne figure, samo skulpture i natpisi postavljeni tu i tamo u skladu sa atmosferom.

Decenijama posle rata većina Kragujevčanki nosila je crno. Žalile su svoje očeve, muževe, ljubavnike i sinove. Crnina žena u međuvremenu gotovo da je nestala, ali ne verujem da su potomci zaboravili, da su mogli i smeli da zaborave šta se ovde dogodilo 1941. godine. I to iako

HAPŠENJE I STRELJANI:
Kragujevac, 20. i 21. oktobar 1941.

su mlade generacije devedesetih godina proživele svoje sopstvene ratove, a aprila 1999. godine bombardovao ih je NATO. Nemačko ratno vazduhoplovstvo je učestvovalo sa izviđačkim avionima. Da li su nemački piloti znali za pohode odmazde nacističke Nemačke u Kragujevcu?

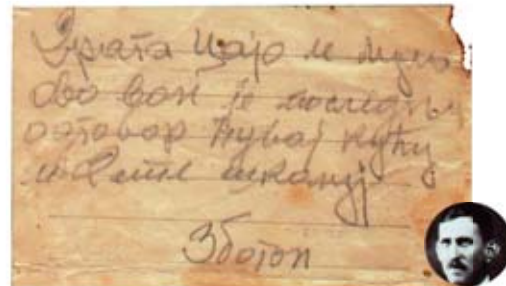
Ja valjda smem da kažem da me Jad Vašem nije mnogo dimnuo. Tiho nabranje imena tamo čak je izazvalo moju ironičnu misao: da, pa jeste, moje ime ovde ne mogu da deklamuju, ja sam još uvek živ. Svetlucanje, koje mnoge posetioce pogađa u srž, nazvao sam *Lightshow*. Ali brežuljci Kragujevca! Šumarice. Ovde su stajali ljudi, tu i tamo poneka desetina, pre nego što će biti streljani. Učenici. Neki od njih sa rančevima i knjigama. Pred njima ubice sa mitraljezima.

KAKO SE OSEĆAŠ: Kako se osećaš kad znaš da ćeš umreti kroz nekoliko sekundi? Čudno, često sam sanjao da me streljaju. Cevi uperene u mene, zapovest, pucanj, padam čelom na zemlju... Nikad nisam sanjao logor u kome sam stvarno bio. Kao frojdijanac, kakav uobražavam da jesam, lako mogu da objasnim: radije bih da me streljaju nego da budem logoraška stoka. Naravno, samo u podsvesti. Svesno sam radostan, veoma radostan što sam ostao živ i još mogu da govorim.

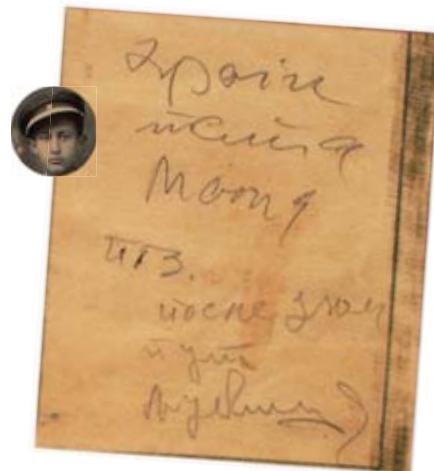
Ali još jednom: kako su se osećali šesnaestogodišnjaci neposredno pred smrt? Na šta su mislili? Da li je mnogo bolelo? A zatim – kraj.

Imam još pitanja: kako su se osećali pripadnici vermahta, redovne vojske, dok su na nišanu držali civile, napola decu, i onda opalili? To nisu bile posebne jedinice, nego prosti vojnici III bataljona 749. puka i I bataljona 724. puka, kao i 5. čete dobrovoljaca, koja je pristigla u Kragujevac 16. i 17. oktobra. Da li su i oni kasnije sanjali o tome? O poslednjim kricima žrtava? O krvavim telima koja su se trzala? Da li su bili svesni toga da su ubice? Svakako nisu. Naređenje je naređenje. Da li su se bar sasvim tiho pitali: zašto? Ili bar: zašto baš ja moram to da radim? Nije poznat nijedan napis vojnika koji je izvršavao takva naređenja. Svi su radije čitali. Inače ništa. Inače ništa?

Može biti da je neki pripadnik tih jedinica još živ. Bio bi stariji od mene. A s tim u vezi pada mi

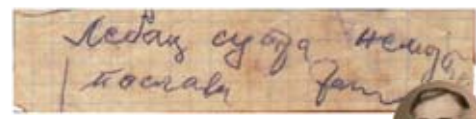
"Draga Cajo i Lulo ovo vam je poslednji odgovor. Čuvaj kuću i dete školuj. Zbogom" (Srećko Sretenović, 49, bravar)

"Dragi tata mama poz. poslednji put, Ljubiša" (Ljubiša Jovanović, 17, učenik gimnazije)

"Deco osvetite oca, Steva" (Stevan Vuleta, 45, radnik)

"Lebac sutra nemojte poslati, Jakov" (Jakov Medina, 56, knjigovođa)

na pamet i mislim da ja sebi mogu da dozvolim da to kažem: pre nekih 16 godina, jula 1995. godine, blizu malog mesta Srebrenica u Bosni streljano je nekoliko hiljada dečaka i odraslih muškaraca starih između 12 i 77 godina. Pripadnici srpskih jedinica pucali su na muslimanske zarobljenike. Oni koje su ubijali, nisu mogli da se osećaju drugačije nego kao žrtve u Kragujevcu. Ali njihove ubice su još relativno mladi ljudi. Možda pored nekog od njih sedim u beogradskoj kafani ili tramvaju, ili neki od njih vozi taksi kojim sam krenuo da posetim svoje unuke. Mnogi moji sugrađani u Srbiji smatraju još uvek narodnim herojem komandanta tog zločina, generala Ratka Mladića, koji je na licu mesta deci delio čokoladu pre nego što će narediti da se streljaju njihovi očevi i braća.

Rođeni u Kragujevcu

Paradoks je u tome što Kragujevčani lako gube iz vida da je streljanje u Šumaricama nešto što se dogodilo tu, blizu njih, njihovima. Streljanje u Šumaricama je kragujevački mit, legenda, krvava bajka. A kako je u bajkama sve moguće, dogodilo se i da u Prvoj kragujevačkoj gimnaziji, istoj onoj čiji su učenici streljani u Šumaricama, među portretima znamenitih učenika ove škole visi i portret Milana Nedića. Nedićev portret smešten je odmah pored vrata spomen-učionice

Kada se čovek rodi i odraste u Kragujevcu, streljanje u Šumaricama 1941. mu pomalo izađe na nos. O hapšenjima po kućama, ulicama, kafanama, zatvaranjima u topovske šupe, a zatim streljanju i polivanju krečom, o "Cveto, zbogom i čuvaj decu" i "Pucajte, ja i sad držim čas" nauči sve mnogo pre nego što dovoljno sazri da razume kategorije kao što su život i smrt, dobro i zlo, ispravno i pogrešno. Pošto u Kragujevcu nema većeg i uređenijeg parka od Spomen-parka "21. oktobar", kada je lepo vreme, mame, tate, bake i deke vode decu na klackalice i ljuljaške poredane duž staze koja vodi do mesta na kome, velika je verovatnoća, počiva neko od njihovih predaka. Mali Kragujevčani igraju se na kostima, a Desankinu *Krvavu bajku* nauče napamet u prvom razredu osnovne škole. Imaju jedan neradni dan više od ostalih đaka, jer su svakog 21. oktobra, kad organizovano idu na Veliki školski čas, oslobođeni nastave.

PRE SEDAMDESET GODINA: Ako se kojim slučajem čovek rodio u Kragujevcu osamdesetih, prvo su ga naučili da je u Šumaricama streljano 7000 rodoljuba, da bi mu kad malo poraste saopštili da je tih 7000 zapravo 2300, uz objašnjenje da je streljanje bilo odmazda za masakr koji su nad nemačkim vojnicima počinili partizani. Dodali su i da su Nemci u danima pred 21. oktobar streljali po stotinak ljudi u selima oko Kragujevca, pa kad se podvuče crta, ukupan broj ubijenih je negde između 2700 i 2900. Poruka, valjda, treba da bude da su za streljanje u Kragujevcu krivi partizani, a ne Nemci. Ne mogu da kažem da sam od tog "saznanja" bila išta pametnija. Često sam uoči 21. oktobra sanjala da me vode na Veliki školski čas i da, dok hodam između drvoreda u Spomen-parku, iznenada shvatam da je sve to velika prevara i da će nas zaista streljati. Onda sam saznala da su Nemci sakupljali Kragujevčane pod izgovorom da treba da zamene lična dokumenta. Mog dedu su pokupili na njivi dok je privodio kraju jesenju setvu. Negde kod kragujevačkog Varoškog groblja video je da

Spomen-park u Šumaricama

Grobljanskom ulicom, u kojoj se rodio (danas ulica Svetozara Markovića, u kojoj sam ja rođena), ide ogromna kolona muškaraca i shvatio da je priča o zameni dokumenata sumnjiva. Zatražio je da pije vode na grobljanskoj česmi, iskoristio priliku da mlatne Nemca vilama i pobegao. Sakrio se kod seljaka u Jovanovcu, pet kilometara od Kragujevca. Za zdravstvene smetnje, koje je do kraja života imao, ispostavilo se da su posledica otkazivanja jedne srčane pretkomore. Bio je čvrsto uveren da je prestala da radi onog dana kad su ga

Šta tog Ratka Mladića razlikuje od njegovog kolege generala Bemea? Mladić nije imao vrhovnog komandanta nad sobom. (...)

REČENO I NEIZREČENO: U onoj gimnaziji u Kragujevcu, iz koje su žrtve morale da pođu u smrt, sada su na zidovima slike docnije proslavljenih bivših učenika. Među njima je i slika generala Milana Nedića, predsednika vlade po Hitlerovom blagoslovu u vreme okupacije, takođe i u vreme kada je izvršeno masovno ubistvo u tom istom gradu. General Beme u svom izveštaju glavnom komandantu sektora Jugoistok 28. septembra 1941. godine javlja da je razgovarao sa Nedićem o planiranim akcijama

"sa najoštrijim merama" i ponudio mu da dâ ostavku, što je on odbio. Pod Nedićevom vlašću ubijeno je 84 procenta svih Jevreja u Srbiji. Da sam ja sastavljao ovu izložbu, podsetio bih na te činjenice.

Izložba ukazuje na to da su zajedničkom akcijom četnika i partizana zarobljeni nemački vojnici, što je pored ostalog dovelo do odmazde i masakra u Kragujevcu. To je tačno. Međutim, na osnovu ove izložbe moglo bi da se dođe do zaključka da su u Jugoslaviji oslobodilački rat protiv okupacionih sila vodili zajedno kako kralju verni četnici tako i komunistički partizani, a to bi bilo potpuno netačno. Da ne

bismo oko toga izgubili isuviše vremena, hteo bih samo da ukažem na to da tako izvrstan poznavalac prilika u okupiranoj Srbiji kao što je istoričar Valter Manošek u svojoj knjizi *Srbija oslobođena od Jevreja* konstatuje "...da je saradnja Mihajlovićevih četnika sa partizanima septembra/oktobra 1941. godine bila čisto taktičke prirode". Drugog novembra su četnici napali glavni štab partizana u Užicu i od tog trenutka više nije bilo ni jednog jedinog borbeneog dejstva četnika protiv okupatora, naprotiv, došlo je do tesne saradnje sa nemačkim i italijanskim komandama i sa Nedićem. To nikako nije titoistička propaganda, to dokazuju

poveli na streljanje. Ujak mog drugog dede nije imao sreće da pobegne ili nije shvatio da nema nikakve zamene dokumenata. Njega su zaista streljali.

Obe priče sam prvi put čula tek u svojim dvadesetim. Do tada se niko nije setio da mi ih ispriča ili se ja nisam setila da pitam. Kada sam konačno pitala, odgovarali su i više nego što su pitani. Šapatom mi je saopšteno da je teča mog oca, trgovac štofovima, navodno znao šta će se dogoditi, pa je nekoliko dana ranije sve zalihe tkanina koje je imao u radnji ofarbao u crno. Strahotu ovog slučaja ublažili su pričom o mojoj prababi koja je jednog čuvenog vajara, tada šesnaestogodišnjaka, spasla tako što ga je sakrila u poljski klozet, gurnuvši ga do pojasa u fekalije.

STID I SRAM: Paradoks je u tome što, kad se čovek rodi u Kragujevcu, lako izgubi iz vida da je streljanje u Šumaricama nešto što se dogodilo tu, blizu njega, njegovima. Za Kragujevčane, streljanje u Šumaricama je mit, legenda, krvava bajka. A kako je u bajkama sve moguće, dogodilo se i da u Prvoj kragujevačkoj gimnaziji, istoj onoj čiji su učenici streljani u Šumaricama, među portretima znamenitih učenika ove škole visi i portret Milana Nedića. U toj zgradi nalazi se spomen-učionica posvećena streljanim đacima. U njoj su fotografije topovskih šupa u kojima su se sabijeni gušili dok ih nisu izveli na streljanje, fotografije njihovih okrvavljenih svezaka i torbi i poruka koje su pisali porodicama. Nedićev portret smešten je odmah pored vrata spomen-učionice. Ne bi cinizam i nepoštovanje žrtava bili manji ni da su ga okačili koji metar dalje, ali ipak...

Vest o Nedićevom portretu u Prvoj gimnaziji zatekla me 1500 kilometara od Kragujevca. Prijateljicu, inače novinarku, koja mi je javila šta se dogodilo, pitam da li je iko reagovao, buni li se neko, gde je Dačić da skine to čudo kao što je onomad uradio u zgradi Vlade... "Samo SUBNOR", odgovara mi potišteno. Čudim se kako niko od đaka još nije presprejao portret, a ona mi kaže da deca nemaju pojma ko je on, da ispod portreta piše: "Osporavana i hvaljena istorijska ličnost, vodio brigu o srpskim izbeglicama", da Nedićeva slika

Kragujevačka gimnazija

vanje života stotina hiljada Srba. Javljam mu se da ga pitam kada je lagao, onda ili sad. Ne stižem ni da postavim pitanje, kaže da sam nevaspitana.

Moja generacija je jedna u nizu onih koje su na časovima istorije učile jedno, a kod kuće im je otkriveno nešto drugo. Zapravo, ispostavlja se da je još gore: ljudi koji su nas učili jedno, u sebi su mislili drugo. "Oni hoće da nas polude", reče jednom moja drugarica iz klupe, očajna jer ne zna kome da veruje, a sumnjičava prema izlizanoj frazi da je istina negde između.

Kad se čovek rodi i odraste u Kragujevcu, lako se može dogoditi da zapravo ne zna ništa o streljanju u Šumaricama, iako od malih nogu veruje da zna sve. Ne zna koliko je ljudi tamo ubijeno, ne zna ko je kriv za njihovu smrt i ne zna da li je među mrtvima bio neko njegov. A kad ništa od toga ne zna, lako ga je prevariti. Osim ako nije čvrsto uveren da nešto poput "biti na pogrešnoj strani iz pravih razloga" ne znači ama baš ništa i da je to samo prva u nizu laži onih koji "hoće da nas polude".

Jovana Gligorijević

pre svega nemački dokumenti, na primer radovi tadašnjeg kapetana nemačke vojne obaveštajne službe Abver, Jozefa Matla, koji će posle rata postati redovni profesor za slavistiku i istraživanje jugoistoka univerziteta u Gracu. Jozef Matl je već krajem oktobra 1941. godine – to znači nedelju dana posle kragujevačkog užasa – usred okupiranog Beograda vodio razgovore sa dvojicom izaslanika četnika o zajedničkim borbama protiv boraca za slobodu.

Zašto to govorim ovde i sada? Zbog toga što je to po mom mišljenju neraskidivo povezano sa podacima o kojima govori ova izložba.

Da li time prljam sopstveno гнездо?

Naprotiv, u ime ubijenih pokušavam da ga očistim.

Fotografije ne mogu da prizovu raspoloženje koje obuzima svakog posetioca Šumarica. Možda još najviše kazuju cedulje sa poslednjim porukama ispisane neposredno pred smrt.

Kada sam 6. juna 1944. godine, kako u odgovarajućem aktu piše, iz Aušvica "prebačen" u koncentracioni logor Buhenvald i dobio zatvorenički broj 58.116, bio sam star baš kao najmlađi gimnazijalci streljani u Kragujevcu. To mi daje pravo da govorim. To me obavezuje da govorim.

Da li mogu da kažem da je dobro što se ova izložba otvara ovde u Nemačkoj, u Vajmaru, po želji memorijalnog centra Buhenvald, a u

saradnji sa Kragujevcem? "Dobro" je u ovom kontekstu nezgodna reč, ali mislim da je pravilno, mislim da je korisno, pozdravljam to iz sveg srca.

Trebalo bi da što je moguće više znamo jedni o drugima. Nemci, Srbi, Jevreji... Ljudi. Želimo jedni drugima da priznamo svoje greške, zločine i grehove. Mi koji to činimo takođe i za one koji za to ne žele ni da čuju. Zanimljivo pred mrtvima, ipak želimo da govorimo o nadi, ma koliko nam to teško palo.

U ime živih, u ime preživelih, ja se klanjam pred mrtvima.

Ivan Ivanji

Foto: M. Milenković

U žrvnju istorije

“Mi danas nemamo društvenu situaciju sličnu onoj iz 1948, ali da l’ neko danas sme predložiti alternativu parlamentarnoj demokraciji i slobodnom tržištu? Da l’ neko može dovesti u pitanje sve ove ratove? Predstavljeni su nam kao neka vrsta nužnosti, gledamo ih na televiziji predstavljene na način da nam ne daju prostora za empatiju s drugom stranom. E, ova predstava hoće poraditi na tome, na toj empatiji”

OLIVER FRLJIĆ, ROĐEN u Travniku (1976), diplomirao je filozofiju i religijsku kulturu, kao i pozorišnu režiju i radiofoniju u Zagrebu, i važi za najistaknutijeg hrvatskog pozorišnog reditelja mlađe generacije. U nedelju je u beogradskom Ateljeu 212 premijerno prikazana predstava *Otac na službenom putu* Abdulaha Sidrana, koju je Frlić režirao i za koju je napisao songove. Pre ove, beogradska publika je videla još jednu Frlićevu režiju, *Buđenje proljeća*, prilikom gostovanja Zagrebačkog kazališta mladih u decembru. Krajem maja, u Novom Sadu, za nagrade glavnog programa Sterijinog pozorja takmičiće se dve Frlićeve predstave: *Kukavičluk* Narodnog pozorišta u Subotici i *Preklet naj bo izdajalec svoje domovine* Slovenskog mladinskog gledališča iz Ljubljane.

“VREME”: Nakon vaših uspeha u teatrima u regionu, a zatim u Subotici (*Kukavičluk* su mnogi kritičari proglasili prošlogodišnjim događajem sezone), i Užicu (*Buđenje proljeća* je najbolja predstava prošlog festivala Bez prevoda), čuo se komentar da Beogradu nikako ne uspeva da dovede Olivera Frlića na neku od svojih scena. Da li je i vama bilo čudno što ste do prestoničke scene stigli nakon Užica i Subotice?

OLIVER FRLJIĆ: To je ipak stvar dinamike. Ozbiljna kazališta planiraju sezonu godinu dana unaprijed. Moje prvo pojavljivanje u Srbiji je, u stvari, bilo prije par godina na Sterijinom pozorju sa predstavom *Turbo folk* Hrvatskog narodnog kazališta iz Rijeke. Predstava je obišla cijelu Srbiju, bili smo od Subotice do Niša, a u Beogradu

nismo. To je zanimljivo. Ja mislim da nema prekasnog i preranog vremena za dolazak u jednu kazališnu sredinu. Sve ovisi od toga da li autor ima što reći toj sredini. Čini mi se da je *Kukavičluk* predstava o Srbiji danas, a da je *Otac na službenom putu* predstava o jednom drugom vremenu, ali koje ima veze sa nama današnjim. Nažalost, mehanizmi ideološkog progona, bez obzira na ideološki predznak, nisu se previše promijenili od antičke Grčke do danas.

Da li vam je ta okolnost “pomogla” da predstavite vreme o kome govori *Otac na službenom putu*?

Svoje godine iz vremena Jugoslavije pamtim kao lijep period svog života. Meni život postaje problematičan devedesetih – u svakoj sredini imao sam neku etiketu. Imam ambivalentan

odnos prema Jugoslaviji, s jedne strane u njoj su postojale stvari koje su i te kako bile dobre, što ne ukida činjenicu da se u njoj dogodilo i ovo o čemu priča Sidran u *Ocu*, da su progonjeni ljudi drugačijeg mišljenja. Mislim da su sva društva u kojima postoji verbalni delikt strašna – mora se imati jaka autocenzura ili će nas neki vanjski institucionalni mehanizmi prisiliti da mislimo i govorimo u skladu s društvenom dogmom. U cijelom istočnom bloku događale su se slične priče. U takvim društvima se uvijek postavlja pitanje šta se događa na mikrorazini, u osnovnoj društvenoj ćeliji, kad se dogode velika istorijska premiještanja. Ovaj komad je o tome. Ono što je bila dojučerašnja dogma, a to je bio Staljin, vjernost Sovjetskom Savezu, prijateljstvo, ideja o zajedničkoj budućnosti, danas postaje nešto drugo, ljudi su se morali negativno odrediti prema onome u što su vjerovali, tražilo se da to naprave deklarativno. Sidranu je period nakon Informbira bitno odredio život, on je ostao traumatiziran time. Komad je pokušaj suočavanja s tom traumom, neka vrsta revalorizacije tog vremena na osnovu današnjeg iskustva. Mi danas nemamo takvu društvenu situaciju, ali da l' neko danas smije predložiti alternativu parlamentarnoj demokraciji i slobodnom tržištu? Da l' neko može dovest u pitanje sve ove ratove? Predstavljeni su nam kao neka vrsta nužnosti, gledamo ih na televiziji, očičene i predstavljene na način da nam ne daju prostora za empatiju s drugom stranom. E, ova predstava hoće poraditi na tome, na toj empatiji.

Da li ste izbegli zamku crno-belog slikanja, odnosno sugerisanja gledaocu kako da se opredeli?

Da, jesam. Predstava vas od scene do scene tjera da se različito opredijelite. Kad prisustvujemo ispitivanju Oca u štabu Udbe, možemo osjetiti jednu vrstu empatije s njim. Ali ga zatim vidimo u kući gdje maltretira svoju ženu, pa u Banji Koviljači gdje odlazi u kurvanje, pa tako nekim stvarima kažemo DA a nekim NE. U tom smislu ova predstava je životna, jer ljudi su različiti u različitim situacijama. Likovi u njoj nisu mramorni spomenici kojima niko ništa ne može, nego se jako savijaju pod različitim pritiscima vremena da bi preživjeli. Malo smo načeli čak i lik majke koji je Sidran napisao kao vrstu ideala i požrtvovanosti: u trenutku kad shvati da više ne voli čovjeka s kojim je u braku, da je taj brak izgubio bilo kakav sadržaj, uputili smo je ka nečem drugom.

Novinarima ste izjavili da vam je Abdulah Sidran rekao da ima poverenja u vas, da možete da inscenirate njegov tekst kako mislite da treba.

POZORIŠTE

Ispali iz kola revolucije

- ▶ Abdulah Sidran: *Otac na službenom putu*
- ▶ Reditelj: Oliver Frlić
- ▶ Atelje 212

O “nezdravim partijskim elementima” koji, neminovno, “ispadaju iz kola revolucije”, govori Broz 21. jula 1948, na Petom kongresu KPJ. Oliver Frlić (Travnik, 1976) koristi ovaj Titov govor kao prolog za pozorišno čitanje dečje bolesti, kojoj je, osamdesetih, Abdulah Sidran dao anamnezu i ime – *Otac na službenom putu*.

Dete o kome je reč, po imenu Dino, igra Vlastimir Đuza Stojiljković!

Đuza je igrao dete još jednom, u odličnoj predstavi *Zver na mesecu*. Tada je uspeo da nas iznenadi. Sad, majstorstvo sa kojim igra malog Dina je Frlićevo rešenje i njegov uspeh. Đuza Stojiljković

samo dokazuje svoju neponovljivost.

Taj pozorišni znak, da Dino, iz pozicije sedamdesetogodišnjaka, pripoveda o “dečjoj bolesti”, pa postaje sedmogodišnji dečak, jeste “jedan za sve”. To će biti piskatorovski znak za Frlićev epski teatar. Kada se na scenu spuste ogromna metalna slova “NEVIN”, dramski žanr ustupa mesto političkom teatru, u kome se sve predstavlja u ime poruke koju treba promovisati.

Sidranov (Sarajevo, 1944) poznati scenarij za Kusturičin film ostao je samo putokaz, “plot” koji gledalac zna i poznati raspleset očekuje sa nestrpljenjem. Sve ostalo, čitav Dinov doživljaj Rezolucije Informbira, koja se preseklala kroz njegovu porodicu, majstorstvo je reditelja, koji je ovu radnju postavio autentično pozorišnim sredstvima, dosledno sopstvenoj poetici, koja

razgrađuje konstrukciju dramske radnje u korist programa i poruke – najčešće o moći, nasilju, laži i demagogiji.

“Raštimovani” songovi (samog Olivera Frlića, kompozitor Irena Popović) veoma liče na one koji bi se, u “W efektu”, pevali u Brehtovom teatru. Ali, sve ostalo, čitavo tkivo Frlićeve predstave, Brehtu je potpuno strano. Čista (dramska) emocija, koja dolazi sa scene i čini da gledalište zasuzi, jeste melodramska do patetike. Do koje, naravno, ne dolazi ni u jednom trenutku. Ali, ova vrsta “jakih strasti” je još jedan od poznatih Frlićevih patenata, da gledalište drži i budnim i uzbuđenim.

U ujednačenoj glumačkoj igri, koja nije imala šanse za dramski kontinuitet s obzirom na kratko trajanje scena i songove koji je komentarišu (nikada ilustruju), najefektnija je, osim Đuze, bila Hana Selimović (majka Sena), mlada glumica koja pokazuje veliku ekspresivnost i moć da scenu učini toplim mestom. Branislav Trifunović (otac Mahmut), Feđa Stojanović (Đed), Ivan Jevtović (Faruk), Aleksandra Janković (Ankica), Aljoša Vučković (Ljahov), Danica Maksimović (Živka), Miodrag Krstović (Ostojka Cekić), bili su organizovani u uigran tim koji, koreografski i mizanscenski, sa tačnom i istinitom emocijom, srcem i razumom, grade igru u kojoj su čas protagonisti, čas posmatrači Istorije ilustrovane Brozovim političkim govorom.

I još jednom, Đuza Stojiljković.

Distanca između glumčevih stvarnih godina i godina lika koji igra – skoro čitav ljudski vek – distanca je kojom Oliver Frlić, stvarajući predstavu kakva nam je upravo bila potrebna, nama i današnjem teatru, postiže da kraja nema, i nije moguć. Sve je iluzija, i godine, i “veltanšaug”, i političko uverenje, i bračna sloga, i očinstvo, i istina, i detinjstvo... I Istorija, koja se dogodila, ili se nije dogodila, koja razara ili spaja, zavisi ko je pripoveda.

Samo jedno je sigurno – patnja je uvek patnja, ma kako je prikazali.

Dragana Bošković

Sidrana sam upoznao tek povodom predstave. Jedna njegova gesta koju je tom prilikom učinio jako puno mi znači. Ja sam radio audiciju u Zenici, pripremao predstavu, i imao jako malo vremena. Mogli smo da se nađemo u Sarajevu, mogao sam ja da odem do Goražda, međutim, Sidran se ponudio da dođe u Zenicu. Rekao je

“znam u kojim si poslovima, doći ću ja”, i došao je. Bio je sniježan dan, on je otišao na jedan ulaz Zeničkog pozorišta a ja na drugi, pa smo se po tom snijegu malo tražili, pa smo onda otišli na krivi kat dok nismo našli kancelariju gdje bismo mogli razgovarati. On je mislio da će taj razgovor trajati jako kratko jer je mislio reć samo ▶

to: što se njega tiče ja mogu uraditi što hoću. A onda smo tri-četiri sata razgovarali, sve dok on nije morao da krene nazad. Bilo mi je važno da ga vidim dok priča o tom razdoblju svoga života.

Sidranov Otac je u prvom redu poznat po istom imenom filmu Emira Kusturice, filmu koji je kulturološki važan i koji izaziva jaku emociju...

Znam, naravno, ali nama to nije bilo nikakvo opterećenje. Film smo uzeli kao informaciju i – radili ono što mislimo. Kusturica je pravio film iz druge pozicije, dok je Jugoslavija još postojala, a mi sad imamo iskustvo koje daje drugu vizuru. Breht je rekao da se emocije mijenjaju sa vremenom, način na koji su ljudi osjećali u antičkoj Grčkoj drugačiji je nego što danas osjećaju, drugačije su se zaljublivali u srednjem vijeku kad nije bilo slobodnog izbora, a drugačije danas kad imamo mogućnost da uzmemo bilo koga za partnera ili partnericu. Tako i ova predstava govori o nekim ljudima koji imaju današnji emotivni sklop. Ja naravno moram uzeti u obzir tko su ti ljudi s one strane rampe i kako oni danas misle. Oni su odgledali sve ove ratove, ovaj iz Libije upravo gledamo na televiziji, i nema neposrednosti koja je prije postojala, sve je skajp, fejsbuk, sve je posredno. I kako tim ljudima ispričati ovu priču? Mi danas sve dobijamo u fragmentima:

internet, televizija... teatar je zadnje mjesto koje nam pokušava dati stvarnost u komadu.

Da li je politika neizbežna na pozorišnoj sceni?

I te kako, prvo u odlučivanju ko i koliko dobija sredstava i kakav tretman ima. S druge strane, politika se uvlači na samu scenu ili se protjeruje s nje, ovisno kako kojoj političkoj garnituri odgovara. Mogao bih pričati o kazalištu u Hrvatskoj u devedesetima kad je bilo puno predstava koje su bile nacionalne budnice, ali su one bile ulizivačke. Bio je to negativan primjer uvlačenja politike u kazalište. Zato teatar nikad nije izoliran od društvene stvarnosti, ona je uvijek prisutna posredno ili neposredno, i to se vidi u svakoj predstavi. Ja ne volim vulgarno uvlačenje politike u svaku predstavu, ona mora biti tu s razlogom. I moj kazališni jezik se dosta formirao prema društvenoj stvarnosti oko mene, moja predstava govori o društvenoj stvarnosti čak i kad ne želi o njoj govoriti.

Kritičari smatraju da je društvena kritika to “nešto” što vi teatrom dajete, i zbog toga vas predstavljaju kao intrigantnog autora. Otkud vam ta potreba?

Ne idem podilaziti nijednoj sredini sa onim što radim. Zato su me napadali za veleizdaju i u Hrvatskoj i u Srbiji i u Sloveniji kad sam tamo

radio, zato što uvijek pokušavam govoriti o onim problemima koji jesu aktuelni i akutni za tu sredinu. I dok budem imao snage, moje će kazalište najprije meni, a onda i nekom širem krugu, biti relevantno. Činjenica je da to umara, i organizam, i intelektualni aparat, ali želim vjerovati da sam još mlad i u snazi da mogu. Mislim da je kazalište izgubilo mogućnost da mijenja svijet, ako ga je ikad i imalo, ali ono i te kako može kritički govoriti o problemima u različitim sredinama. Mislim da moja predstava *Bakhe*, koju sam prije par godina radio na Splitskom ljetu, pokazuje da kazalište može i te kako biti društveno relevantno. Da jedna umjetnost koja je getoizirana, koja je za mali krug ljudi, može postati jak društveni glas. Predstava je govorila o hrvatskim zločinima nad Srbima tokom proteklog rata, dakle nešto o čemu se u Splitu nije govorilo ili se govorilo samo u određenim novinama. I u onom trenutku kad smo mi to napravili, ona je postala društvena top tema, bila je na naslovnim stranama, pokrenula je neke stvari, dala je meni i kolegama jednu vrstu hrabrosti i društvene odgovornosti, ali i saznanje da se i u nekim starim institucijama može napraviti nešto što će pokrenuti stvari.

◀
Sonja Ćirić

Dragoljub Mićunović
ISTORIJA DRUŠTVENIH TEORIJA 2
1.058,00 din.

Dragoljub Mićunović
ISTORIJA DRUŠTVENIH TEORIJA 1
1.500,00 din.

www.zavod.co.rs e-mail: prodaja@zavod.co.rs

ЗАВОД ЗА
УЧБЕНИКЕ
Кућа знања

Драгољуб Мићуновић

ИСТОРИЈА ДРУШТВЕНИХ ТЕОРИЈА

Двотомна књига професора Драгољуба Мићуновића **Историја друштвених теорија** је на нашем језику најстудиознији и најпотпунији увид у историјски развој теорија о друштву. Изузетни широка филозофска, социолошка и политиколошка ерудисија омогућила је аутору да понуди дело које далеко превазилази домете квалитетних уџбеника и представља шtivo које покрива интересовања широког круга читалаца, од професорског и студентског дела академске заједнице до најшире јавности. Писана је бриљантним стилем који на убедљив, јасан и релативно једноставан начин приказује најдубље и најсложеније идеје и теорије из богате ризнице историје мисли о друштву од античког доба до нашег времена. Неоптерећена детаљима, књига не пропушта да истакне и поентира највредније идеје како најзначајнијих теоријских школа и праваца, тако и скоро свих најважнијих појединачних доприноса читаве псејде класичних и модерних мислалаца о друштву.

БЕОГРАД

Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405

Косовска 45

тел. 011/3227-088

Краља Милана 19

тел. 011/3235-409

Вукасовићева 50

тел. 011/3594-835

НОВИ САД

Сремска 7

тел. 021/662-4433

Матице српске 1

тел. 021/417-625

НИШ

Трг краља Александра 3

тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА

Владе Петковића 1

тел. 028/425-111

Bogatstvo plesa

Festival je po svom programu ostao ekskluzivan, i za to zaslužuje priznanje

DAN ZA DANOM, od 3. do 18. aprila, Beogradski festival igre će u svom osmom izdanju ponuditi, čini se, najbogatiji program. Čak dvanaest gostovanja iz celog sveta, i to ne samo u Beogradu nego i u Novom Sadu i Zrenjaninu, premašuju dosadašnje programske kapacitete i kazuju da je reč o najširoj plesnoj ponudi do sada. Pored toga, festival je, sudeći po gostima, ostao ekskluzivan, što naročito u današnjim uslovima zaslužuje veliko priznanje.

U udarnu trojku festivala mogli bi se izdvojiti koreografi Forsajt, Inger i Mekgregor. Forsajt, kao koreograf-filozof, koji je stajao na čelu plesne revolucije krajem prošlog veka; Inger, kao pripadnik ovovremene plesne revolucije; i Mekgregor, kao jedan od najvećih stvaralaca plesa danas. Kraljevski flamanski balet otvoriće 8. Beogradski festival igre predstavom *Artifakt* Vilijama Forsajta. Predstavom koja je nastala 1984, ali po svemu sudeći nezaboravna i proglašena remek-delom. Festival zatvara kompanija britanskog koreografa Mekgregora, Random Dance, njegovom najnovijom predstavom *F.A.R.* Mekgregor je, inače, gostovao i na Bitefu i na Festivalu igre i među ovdašnjom publikom je postao jedan od retko omiljenih koreografa. Njegovo spajanje plesa, novih tehnologija, animacije, električnog zvuka proizveli su sofisticiranu, futurističku estetiku. *F.A.R.* je inspirisan revolucionarnom knjigom Roja Potera *Pohota u doba razuma* (zapravo, akronim je od *Flash in The Age of Reason*) i praćen je novim muzičkim komadom Bena Frosta kompozitora koji uživa sve pohvale kritike. Inger i Ekman su dvojica najmodernijih koreografa koji pripadaju "svetom trojstvu" igre XXI veka. Njega čine tri kompanije koje imaju najnapredniji istraživački pristup čime utiru put budućnosti igre: Holandski plesni teatar, Kulberg balet i Geteborg balet. Geteborg balet iz Švedske će izvesti dva komada ovih koreografa, dva istinska, atraktivna, inteligentna istraživanja.

LJUBAVNE VATRE: "Egzotičnoj" festivalskoj trojci pripadaju dve predstave iz Izraela i gostovanje iz Slovačke. Specifično nadahnuće i

GOSTI IZ IZRAELA:

Ljubavne vatre

Jasmin Goder

strast koju nosi izraelski ples dobro su znani, naročito kod nama već poznate Jasmin Goder. Ovoga puta *Ljubavna vatra* je njeno lično, intimno posmatranje kroz koje je prišla klasičnoj valcer muzici, od Šostakoviča do Štrausa. Francuski kritičar je zapisao: "Konačno smo mi Evropljani morali da prihvatimo činjenicu da sve što je novo i sveže u igri stiže iz Izraela, a na čelu tog kreativnog zamajca jeste i mladi koreograf-genije, Barak Maršal." Kompanija Baraka Maršala donosi priču *Pevac* inspirisanu Perezom, Beketom, Biblijom i jemenskim folklorom. Prvi put gledamo i trupu iz Bratislave Les Slovaks Dance Collective, koju čini pet igrača i jedan violinista. Zajedno su nastupali kada su imali po pet godina, a onda, posle mnogo stečenog iskustva po renomiranim kompanijama, putevi su im se ponovo ukrstili. Njihovu *Premijeru* slavna Karolin Karlson je ocenila kao "veličanstvenu mušku predstavu".

NOVO I VRCAVO: Festivalski trio već dokazanog, ubedljivog kvaliteta, čine Holandski plesni teatar, Edvard Klug i Mihailo Đurić. Holandski plesni teatar ima tradiciju gostovanja u Beogradu i predstavljanja kreacija slavnog Jiržija Kilišana i mladih koreografa, ovoga puta Ekmana (čiju predstavu gledamo i u Geteborg baletu). Gost festivala je i Edvard Klug, jedan od najomiljenijih koreografa "našeg mentaliteta" (iako iz Rumunije, znamo ga kao slovenačkog koreografa, poslednji put gostovao s baletom *Radio i Julija*), a sada dolazi sa predstavom *Skice* i austrijskim Baletom Grac.

Na domaćoj sceni predstaviće se prvi put posle 25 godina i jedan od naših najuspešnijih

umetnika u Americi Mihailo Đurić. Mihailo Miša Đurić je od 1998. umetnički direktor trupe Festival Ballet Providence iz SAD, a nedugo zatim pokrenuo je i zvaničnu kompanijsku baletsku školu. U Beogradu će Festival Ballet Providence gostovati sa tri komada Viktora Plotnikova, njenog stalnog koreografa, inače umetnika iz Ukrajine.

Predstave koje bi činile završnu trojku ovog pregleda programa mogu se simbolično nazvati "novo", s obzirom na to da predstavljaju neke nove talase u zemljama iz kojih dolaze. Skapino balet iz Roterdama je veoma popularan u Holandiji, a koreografi Ed Vub i Marko Geke mnogo puta su nagrađivani i prepoznatljivi su po "senzacionalno vrcavom i inovativnom radu". Balet Torina iz Italije donosi triptih *Na prvi dodir* u koreografiji Matea Levadija, nekadašnjeg igrača Aterbaleta (u kom je igrala i Ašhen Ataljanc), za koga važi da je poštovalac postklasične plesne estetike. Francuska koreografkinja Magi Maren na festival dolazi sa svojom trupom i predstavom *May B* iz 1981. godine. Inače, Magi Maren je jedna od najistaknutijih figura novog francuskog talasa, "nouvelle danse francais", kom pripadaju i Karolin Karlson, Odil Dibok ili duo Buviye-Obadia i još mnogi drugi koje je beogradska publika imala priliku da vidi proteklih godina. Prvi put, još osamdesetih u beogradskom SKC-u gostovala je nekolicina francuskih plesnih trupa pod nazivom "nouvelle danse francais", i tadašnje ushićenje najnovijim strujanjima u svetu igre danas svoj najlepši nastavak ima upravo u Beogradskom festivalu igre.

Ivana Milanović Hrašovec

Riznica slatke efemerije

U Legatu Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića otvorena je izložba **Ambalaže konditorskih proizvoda, kao deo desetogodišnjeg projekta pod nazivom “Muzej detinjstva”, čiji je autor Vladimir Perić – Talent**

PREDMETI GOVORE:
Iz Talentovog Muzeja detinjstva

MEĐU UMETNICIMA KOJE sam sreo na beogradskoj sceni, Vladimir Perić Talent je jedan od retkih koji su delovali nekako odlučno. Oduvek sam imao utisak da tačno zna šta želi da postigne svojim radovima – što je kvalitet koji se ne tako često sreće među našim ljudima, inače sklonim improvizaciji svake vrste. Međutim, Talentov rad zrači i humorom, koji nije na prvu loptu, nego poseduje nekakav zen kvalitet, zahteva da o tome razmislite. Razgledajući kolekciju ambalaže jestivih proizvoda, koju je tokom godina sakupio, imao sam utisak da je u prikupljanju tih predmeta pokazao istu promućurnost, istu rešenost da se ozbiljno posveti ideji koja ga preokupira, ali i da je u podtekstu prisutan gorespomenuti zen humor, koji vas nagoni da se zamislite.

O tome kako je sakupio svoju dragocenu kolekciju, Talent mi je rekao: “Otprilike dve trećine čine predmeti pronađeni na buvljoj pijaci. Jednu trećinu čine predmeti koje sam dobio od prijatelja, kupovani su na aukciji preko Limunda, otkupljeni su od preprodavaca i kolekcionara, dobijeni su od donatora i mali deo je kupljen u antikvarijatima.”

Kao neko ko se i sam bavi traganjem i sakupljanjem interesantnih predmeta sa buvljih pijaca i još kojegde, mogu da kažem da ti predmeti govore. Naročito predmeti sa patinom, oni koji su stari više decenija. Jedna od prednosti života u savremenom svetu je što su zemaljska dobra jeftina i dostupna, ali je, da bi tako nešto bilo moguće, izgleda trebalo da se plati određena cena – opšti kvalitet je oslabljen, tj. kvalitet opada kako se približavamo savremenom periodu. Objekti namenjeni opštoj potrošnji sve se brže proizvode, sve su više *instant* i grafički *neuzbudljivi*. Kako vreme prolazi, teže je primetiti neki ambalažni proizvod koji biste uopšte poželeli da sačuvate. S druge strane, jugoslovenska produkcija pakovanja je tokom pedesetih, šezdesetih, sedamdesetih... bila upravo tako sjajna kao što nam je sa ove distance moguće da zaključimo. Prema Talentovim rečima, on je takođe došao do zaključka o regresiji kada je u pitanju

Sirotinja popravljja apetit

uzbudljivost grafičkih rešenja: “Uočio sam da je evolucija grafičkog dizajna išla u pogrešnom pravcu. U komparaciji sa današnjim grafičkim dizajnom ambalaže konditorskih proizvoda prvobitna rešenja su kvalitetnija.”

Talentova kolekcija je važna zato što pruža uvid u teško dostupnu riznicu slatke efemerije kao što su papirići u koje se umotavaju bombone – to parče dizajna stvoreno je da posluži trenutku nečijeg konzumentskog zadovoljstva, a zatim da nestane u bespuću vremena. Limena ili kartonska kutija za slatkiše ponekad budu sačuvane da bi se u njima, recimo, čuvali neki sitniji predmeti, međutim papirić-omotač bombone će sačuvati samo neko ko je u tome video estetsko zadovoljstvo, ili je u pitanju nekakva uspomena, što je jednako zanimljivo i retko. U stvari, prosečan posmatrač će reći da je iznenađujuće da je nekome uopšte palo na pamet da sačuva tako nešto. Ali srećom, i to se dešava. Potreban je skoro detektivski rad da bi se sve to sakupilo, u čemu razume se leži draž. S obzirom da ne postoji institucija koja bi sistematski prikupljala kantice za marmeladu ili primerke keksova u obliku životinja, ovakve kolekcije zavise od radoznalih pojedinaca-tragača da bismo znali da je tako nešto uopšte postojalo. Mnoge od eksponata sam prepoznao iz čoškova vlastite memorije, i pomalo sam se začudio kada sam ih ponovo ugledao, nakon toliko godina. Hej! I ja sam jednom jeo sladoled upotrebljavajući te bizarne socijalističke plastične kašičice u obliku ptice. Možda o tome nikada ne bih ni razmišljao da nije ove kolekcije.

Na kraju, zamolio sam Talenta da prokomentariše bar jedan eksponat iz vlastite zbirke. “Izdvojio bih flašu PKB mleka koju sam pronašao na buvljoj pijaci. Na flaši je motiv dečaka koji ispija čašu mleka. To mi je evociralo sećanja i emocije na detinjstvo kada sam i sam konzumirao mleko iz iste ambalaže.”

Bilo da ova grafička rešenja prepoznajete kao radosne odraze vlastitih sećanja, ili da ih “otkrivate”, užitak je neosporan. ◀

Saša Rakezić

Poslednji TV šou koji se pojavio na Televiziji Pink nosi ime porodice koja živi u gotovo totalnoj bedi – **Gavrilovići**. U faveli od neidentifikovanog materijala nalik kartonu žive tri generacije sa osmoro dece. Baba, deda, mama, tata (Zoran, 38, i Danijela, 33 god.) i osam sinova postali su zamorci **Pinkovog socijalnog eksperimenta** pri kojem sirotani Gavrilovići svakodnevno dobijaju po kašičicu “luksuza” sve do kraja šou-programa kada bi po scenariju trebalo da “stanu na noge”. Gledaocima bi imalo biti dirljivo gledanje muke koja je veća od njihove sopstvene, pa će se onda stvoriti osećaj simpatije. Nezaposleni Gavrilovići su samo primer koji je dobio ime, socijalni slučaj koji je postao materijal za televiziju čija fascinacija postaju sve veće socijalne razlike u Srbiji. Kao što neki tvrde da na televiziji izgledate deset kila deblji ili malo pametniji (što je notorna glupost) tako će i sirotinja delovati bednije, pa će naša **elita sijati još bleštavije**. Da bi plakanje Nataše Bekvalac bilo dramatičnije, ili ljubavni nesporazumi **Jovane i Željka** još napetiji – super je da kao predgrupa nastupe Gavrilovići plus 8, koji će danas ekskluzivno slaviti mamin rođendan i jesti pravu tortu. Istini za volju, priznajem da sam kao ljubitelj stripa “Alan Ford”, čekao da u njihovu stračaru uleti Superhik i ukrade načetu tortu. Odneće je, naravno Željku, da bi proslavili onaj skupi auto što ga je, navodno, dobio na poklon.

Ova fascinacija bedom je neverovatno nekrofilna i prati neprekinuti niz TV tema iz ratnih devedesetih gde su leševi bili **“ko bombonice”**, a kada je nastupio mir, onda smo se okrenuli mafiji i crnoj hronici. Ako akteri već moraju da daju znake života, onda je za televiziju super da budu na socijalnom dnu. Paradoksalno, ovo manipulisanje bedom karakteristično je za sve televizije sa nacionalnom pokrivenošću, samo je raspon interesovanja – hrana za gladne (na B92), preko “slučajeva” na RTS, i “Eksplzivna” na Prvoj do Gavrilovića na Pinku. Pitanje glasi – **ko onda pomaže gladnima?** To mogu biti nadležni ministri, preduzeća koja očekuju pozitivan PR, gledaoci sa probuđenim saosećanjem ili sam vlasnik televizije koja emituje program. Glad se očigledno, “dobro slika”, kako to kažu TV radnici. Da paradoks bude veći, najpopularnija (ili druga najpopularnija) TV porodica su – Matijevići. **“Ništa bez Matijevića!”**, kaže reklama u kojoj svi gosti na slavi, ili komšinice, kažu dok čekaju da stigne nešto “konkretno”. Dok Gavrilovići nemaju leba da jedu, a ovde pamtim da se i kod Gavrilovića (iz Petrinje) svojevremeno super klopalo (vidim ih i danas u samoposluži dok mi se ona slavonska snaša osmehuje). Glad-klopa, rijaliti-reklama, eto kako televizija u nekoliko sekundi stvara kod gledalaca glad dostojnu sirotih Gavrilovića, da bi im Matijevići ponudili onako “da se nabode”.

Zaključujemo – **sirotinja otvara apetit!**

Posle gledamo kako onom sirotanu što je našao pare i vratio bogatom komšiji opština i Republika pronađu posao za sinove. Kao u pričama iz 1001 noći **siromašni brat Aladin je otkrio čarobnu lampu**, dok je bogati i licemerni brat Kasim izvukao deblji kraj. Kako će onda Gavrilovići na zelenu granu? Dok ih bude donirao Pink biće siti, ali dugoročno gledano, roditelji osmorice sinova su radno sposobni, pa se pitam da li je moguće pronaći im posao u Donjem Milanovcu. Šta ako Gavrilovići nisu jedini i šta ako Gavrilovići nisu najbedniji? Da li će smisao televizije ubuduće biti traganje za “dnom dna” ili sve težim oblicima egzistencije – sve do umiranja od gladi, kao u komadu Duška Kovačevića **“Život u tesnim cipelama”**. Pobjednik rijalitija je onaj koji ne umre od iscrpljenosti i gladi.

Socijalna demagogija o kojoj govorim dobila je epilog u emisiji “Utisak nedelje” gde je tema bila štrajk prosvetnih radnika. Voditeljka se izletela govoreći o privatnim časovima koje roditelji moraju da plaćaju, ili o školskoj godini koja ne sme da se oduži jer deca možda idu na more sa roditeljima. **Socijalna demagogija je neumoljiva** – čim imaš da platiš časove, ili ideš na more, nemoj da se javljaš jer nisi gladan. Ovu vrstu demagogije dobro pamtim iz doba mladosti i socijalizma kada je bilo **sramota imati pare**, biti uspešan preduzetnik (čitaj lopov) i kada smo svi nosili plave kecelje i umotavali knjige u novine da se ne bismo razlikovali. Potrcavanjem jaza između bogatih i siromašnih televizija umesto javnosti stvara osećaj krivice i hvata za vrat **“ekipu iz ‘Ekskluzivna’** jer, kao što pesnik reče – “tko bi gori sad je doli ...” ili “okreće se kolo sreće”. ▶

Vojne intervencije SAD od završetka hladnog rata do Libije

Globalni pohod mirnog

Do juče se moglo misliti da je vrhunac ironije – ili pragmatizma, zavisi kako na to gledamo – početak jednog novinskog komentara od pre nekoliko godina, povodom Drugog zalivskog rata, u kom se autor pita: “Otkud naša nafta ispod njihovog peska?” Od juče je, bez obzira na to što je reč o vojničkoj pameti, na snazi jača izjava, cinizam – ili, opet, možda pragmatizam – po kom “Gadafijeve snage podmeću leševe na ciljeve koje mi gađamo”

Kažu da svaki predsednik Sjedinjenih Američkih Država mora da ima neki svoj rat. Ali nije svaki predsednik SAD kao Barak Obama dobio Nobelovu nagradu za mir, pogotovo ne za nešto što tek neće učiniti. Od kako je prvi američki tomahavk ispaljen na Libiju, raznorazni antiglobalisti, levičari ili prosto razočarani ljudi koji su u Obami prepoznali mesiju novog svetskog mira, pozvali su predsednika SAD da vrati Nobela za mir. Ako je rat u Iraku i Avganistanu nasledio od svog prethodnika Džordža Buša juniora, onda je Libija prvi lično Obamin rat u kome se oprobava kao vrhovni komandant, mada je već na početku svog predsedničkog mandata odobrio slanje dodatnih 30.000 vojnika u Avganistan.

Zahteve predsednika Bolivije Eva Moralesa i šefa Liberalno-demokratske partije Rusije Vladimira Žirinovskog da vrati Nobelovu nagradu svetski mediji su preneli više kao zabavnu informaciju nego kao političku vest. “Kako je to moguće da jedan dobitnik Nobelove nagrade za mir predvodi bandu napadača i osvajača”, zgražavao se Morales, koji je 2009. godine i sam bio kandidat za Nobelovu nagradu za mir koju je tada dobio Obama, ali je zato 2000. bio odlikovan “Gadafijevom nagradom za ljudska prava”.

Žirinovski je pak rekao da su događaji u Libiji “novi akt agresije NATO trupa, a naročito

SAD”. To je “jasno izražena kolonijalistička politika” i “mešanje u unutrašnje stvari jedne suverene države”, izjavio je Žirinovski kog zapadni mediji karakterišu kao ruskog ultranacionalistu, a nazvali su ga i “ruski Hitler” ili, zbog čestih antizapadnih ispada i incidenata koje izaziva, “klovnom u vučjoj koži”.

Sasvim drugačiju težinu u SAD ima kritika poznatog američkog reditelja dokumentarnih filmova Majkla Mora, koji dolazi iz ideoloških krugova koji su po prirodi stvari podržavali Obamu i njegova predizborna obećanja, a koji se sada okomio na prvog američkog tamnoputog predsednika. Mor se na socijalnoj mreži twitter na sebi svojstven način okomio na Obamu. Njegov jedini cilj je da “odbrani libijski narod od tiranina! Zato smo prošle nedelje bombardovali Saudijsku Arabiju! Hahaha. Komedija Pentagona”, napisao je Mor i nastavio: “Mogu li da sugerišem da se uspostavi zona evakuacije od 50 milja oko Obamine politike vraćanja Nobelove nagrade za mir” i, dalje, “Obama je postao novi ratni predsednik i tako učinio najgoru moguću stvar, uništio je snove i nadu koju su milioni ljudi polagali u njega”.

HLADAN DOČEK: Sve to za Obamu još uvek nije zabrinjavajuće, ali čitava situacija za njegovu administraciju postaje neprijatna. Nije pomoglo ni prilično nemušto prepuštanje ratne inicijative Francuskoj i Velikoj Britaniji. I

politički prijatelji, a pogotovu neprijatelji, počeli su glasno da sumnjaju u smisao intervencije u Libiji. Po dolasku iz Brazila i El Salvadora, gde je boravio kada je “Odisejeva zora” otpočela, vidno se klonio medija. Novinari su počeli da se žale zbog odsustva Obame, počeli su da sumnjaju u strategiju u Libiji i postavljaju dijagnoze o “manjkavoj komunikaciji” među saveznicima. Posle pet dana u Južnoj Americi Obama je kod kuće hladno dočekan.

Predsedavajući predstavničkog doma

Amerikanca

VRHOVNI KOMANDANT: Barak Obama sa američkim tupama u Avganistanu Foto: REUTERS

republikanac Džon Boner uputio mu je ironično pismo koje počinje sa *Dear Mr. President*. Kaže da su on i mnogi poslanici “uznemireni”, jer je Obama propustio da “narodu, Kongresu i vojsci jasno definiše ciljeve” misije u Libiji, kao što nije jasna ni izlazna strategija iz sukoba. Dodatnu kritiku izazvalo je to što se Obama u vreme početka vojne intervencije “šetkao” u predsjedničkom avionu *Air Force One* po Južnoj Americi, umesto da kao vrhovni komandant sedi u Ovalnoj sobi.

Neki američki mediji pišu o “novoj Obaminoj doktrini” koju dobitnik Nobela za mir oprobava na Libiji: humanitarnoj vojnoj intervenciji. Pritom se ne spominje “humanitarno” bombardovanje SR Jugoslavije 1999. godine. Republikanci kažu da “ne prepoznaju nikakvu doktrinu”, da Obama u spoljnoj politici ne sledi nikakva načela: u Tunisu je dotadašnjeg saveznika Ben Alija pustio niz vodu, u Egiptu posle prvobitnog oklevanja odigrao na vojsku, u sukob u Libiji je, sticajem okolnosti, uvučen nevoljno.

Obama je tim povodom u intervjuu za CNN izjavio: “Navikao sam na tu protivurečnost, da sam istovremeno i ratni vrhovni komandant, kao i neko ko teži miru.” Ako operacija u Libiji na kraju po Obamu politički dobro prođe, to bi moglo da promeni globalnu ulogu SAD, piše nemački “Spigl”. On je na početku oklevao da udovolji zahtevima “levih intervencionista” u svom timu koje predvode državna sekretarka Hilari Klinton i američka ambasadorica pri UN Suzan Rajs. One su ga navodno ubeđivale da ►

NA DVA FRONTA PRE LIBIJE:
Vojnici SAD u Avganistanu i Iraku
Foto: REUTERS

bi vojna akcija u Libiji čitavu američku spoljnu politiku pomerila u pravcu “većeg težišta na demokratiji i ljudskim pravima”.

Obama je u Kongresu naknadno pokušao sve da objasni. Prvo, SAD se ne nalaze u ratu sa Libijom, pa tako parlament nije nužno morao da autorizuje akciju. Drugo, od samog početka bilo je jasno da komandu nad akcijom treba prebaciti na NATO. Za mnoge to nije bilo dovoljno.

NE ZNA ŠTA HOĆE: Privremeni rezultat na osnovu Galupovog istraživanja je da doduše 47 procenata Amerikanaca podržava vojnu intervenciju u Libiji, ali samo 17 odsto smatra da je Obamino vođstvo “čvrsto i odlučno”. Da je Obama “obazriv” misli 48 ispitanika, dok 36 odsto smatra da je “neodlučan i da ne zna šta hoće”. Džordž V. Buš je za invaziju u Iraku 2003. imao podršku 60 odsto Amerikanaca, dok je intervenciju u Avganistanu posle napada 11. septembra podržavalo čak 90 odsto ispitanika. Sve što Obamina administracija sada radi povodom Libije imaće uticaja na predsedničke izbore u novembru sledeće godine.

Svet je navikao da su ratovi sastavni deo američke spoljne politike. Samo što su se mnogi nadali da će Obama, koji je još u svojoj izbornoj kampanji postao neka vrsta globalne političke pop-ikone, tu tradiciju prekinuti. U utrak je Obama, poznat kao izvanredan i harizmatičan govornik, obraćanjem naciji u vojnoj akademiji Nacionalni univerzitet za odbranu kod Vašingtona još jednom pokušao da izgla-di stvar. “Odbio sam da čekam na slike masovnih grobnica”, rekao je, a “masakr u Bengaziju bio bi fleka na savesti čovečanstva. Neke

nacije mogu da pasivno posmatraju zlodela, ali ne i Amerikanci”, istakao je Obama svoje namere u Libiji.

VRHUNAC IRONIJE: Do juče se moglo misliti da je vrhunac ironije – ili pragmatizma, zavisi kako na to gledamo – početak jednog novinskog komentara od pre nekoliko godina, povodom Drugog zalivskog rata, u kom se autor pita: “Otkud naša nafta ispod njihovog peska?”

Od juče je, bez obzira što je reč o vojničkoj pameti, na snazi jača izjava, cinizam – ili, opet, možda pragmatizam – po kom “Gadafijeve snage podmeću leševe na ciljeve koje mi gađamo”.

Amerikanci možda nisu šampioni licemerja, ali od kako je pao Berlinski zid 1989. godine, nesumnjivo su apsolutni šampioni vojnih intervencija širom sveta. Istini za volju, nema ju ni konkurenciju, ali – i pre raspada Sovjetskog Saveza, i pre propasti Britanske imperije, i pre dekolonizacije – ozbiljnu konkurenciju nisu ni imali. Vodili su mnoštvo objavljenih i neobjavljenih ratova i intervenisali u još većem broju “incidenata”, sve u svemu u najmanje tri stotine oružanih sukoba od 1798. godine do pada Berlinskog zida 1989. U taj zbir nisu uračunati “unutrašnji” ratovi s Indijancima ni ratovi s pojedinim teritorijama SAD, pa ni građanski rat koji je, uzgred rečeno, odneo najveći broj duša, jedva nešto manji od vojnih gubitaka Amerike u Drugom svetskom ratu, kao ni skrivene operacije američkih obaveštajnih službi na rušenju/podršci pojedinim režimima u svetu.

Od tih tajnih operacija koje su zagazile i u vreme posle pada Zida mogu se pomenuti Nikaragva (1981–1990), El Salvador (1980–1992),

Kambodža (1980–1995), Irak (1992–1995), Gvatemala (1993), Venecuela (2002), Haiti (2004), Palestina (od 2006), Somalija (2006–2007), Iran i Pakistan. U poslednje dve države podržavaju i neke očigledno terorističke grupe, po principu da “su oni teroristi samo kad mi kažemo da su teroristi”, kako je to svojevremeno objavio Lorens Vilkerson, šef osoblja državnog sekretara SAD Kolina Pauela. Naravno, u tajnim operacijama pominje se i 5. oktobar 2000. u Srbiji, u kom SAD učestvuju pružajući podršku Miloševićevim protivnicima tokom i posle rata na Kosovu.

OD LIBIJE DO LIBIJE: Rušenjem Berlinskog zida 1989. okončan je hladni rat i na trenutak se učinilo da je Zapad pobedio zauvek. Euforija je potrajala do 11. septembra 2001, kad počinje takozvani rat protiv terorizma. U proteklih dvadesetak godina vojno angažovanje Sjedinjenih Država postaje sve šire i, ako je suditi po ličnim utiscima, ideološki, politički i strateški sve haotičnije.

Sticajem okolnosti, Libija je bila i prvo poprište incidenta 1989. godine (vidi okvir). Sledile su Panama, Kolumbija, Bolivija i Peru, područja tzv. Rata protiv droge, i sprečavanje puča na Filipinima. Februara 1990. u akciji hapšenja panamskog generala Norijege poginulo je oko 200 civila. Iste te godine specijalne snage deluju u Liberiji i Saudi Arabiji, gde im je zadatak zaštita režima od pretnje Iraka koji je zauzeo Kuvajt. Prvi zalivski rat počinje 1991, a Džordž Buš stariji još tada upozorava da Sadamova represija nad Kurdima zahteva šire akcije i ulazak kopnenih trupa na sever Iraka.

Ne miruju ni na drugim područjima:

Amerikanci protiv severne Afrike

Čim su izborili nezavisnost, Amerikanci su diljem sveta počeli da se bore – za demokratiju, slobodu, ljudska prava – i ona druga dobra koja se obračunavaju konkretnijim jedinicama vrednosti. Pa tako i na obalama današnje Libije, jedva 25 godina od sticanja nezavisnosti. To jest, već 1801. godine američki brodovi “Džordž Vašington” i “Filadelfija” nastoje da podignu pobunu u Tripolisu, kako bi iz ruku berberskih gusara oslobodili posadu “Filadelfije”. Tripolisu je to bio razlog za objavu rata, ali su SAD nastavile svoje.

Petnaest godina kasnije (1815) i alžirski dej objavljuje rat Amerikanima, takođe bez odgovora osim što je Kongres, kao i u prethodnom slučaju, odobrio vojne akcije protiv Berbera (pa se to danas vodi kao prvi i drugi rat s Berberima). Iste godine američka flota pod komandom kapetana Dekatura paradira duž obala Tunisa i Tripolisa.

Na Mediteranu se bore protiv gusara s grčkih ostrva (1827) i Turaka u Smirni (1849) i Levantu (1851). Akcija protiv Otomanske imperije vodi se do 1859, s ciljem da “podsetimo turske vlasti na snagu Sjedinjenih Američkih Država”.

Krajem XIX veka američki brodovi drže sveću, tj. štite američke interese u britansko-egipatskom ratu 1882. Deset godina kasnije na sirijskoj obali brane američki konzulat u Bejrutu, u strahu od muslimanske pobune.

“Hoćemo Perdikarisa živog ili Rajsula mrtvog”, bio je slogan skandaloznog uplitanja u “spasavanje” američkog državljanina Perdikarisa u Tangeru (Maroko, 1904). Marinci su se iskricali da štite generalni konzulat, “Amerikanac” je spasen – ali je sve do 1933. godine bila državna tajna činjenica da dotični živopisni lik i avanturista – uopšte nije bio američki državljanin.

S “našima” su imali posla u vreme balkanskog rata 1912. u Turskoj, štiteći američku imovinu, i 1919. u Trogiru, gde su “od italijanskih vlasti zahtevali da uvedu red između Italijana i Srba”, pa opet u Istanbulu, štiteći

konzulat za vreme grčke okupacije.

U Atinu su uplovili 1947, da podrže obnovu monarhije i hapse grčke komuniste.

Tokom suecke krize 1956. u Egiptu evakušu Amerikance iz Aleksandrije. Dve godine kasnije iskrcaju se u Libanu na poziv tadašnjeg libanskog predsednika – od tada su dopuštene slične akcije širom sveta.

Iz današnjeg ugla čudno, ali 1967. Izrael potapa američki tehničko-istraživački brod: 34 mrtvih i 170 ranjenih članova posade. Šest godina kasnije (1973) Amerikanci uspostavljaju vazdušni most za snabdevanje Izraela oružjem i opremom u jomkipurskom ratu.

Ponovo u Libiji – 19. avgusta 1981. u zalivu Sidra američki avioni s nosača Nimic obaraju dva libijska aviona, pošto je jedan od njih navodno ispalio raketu s IC navođenjem. Amerikanci, navodno, štite slobodnu plovidbu u zalivu koji Libija smatra delom svojih teritorijalnih voda.

Početkom osamdesetih godina intenzivira se američko elektronsko nadgledanje severne Afrike, uključujući i Čad i Sudan, susede Libije.

Novi “incident” u zalivu Sidra događa se 26. marta 1986: predsednik Ronald Regan objavljuje da su američke snage koje štite slobodnu plovidbu napadnute raketama, i da su odgovorile. Manje od mesec dana kasnije počinje američka operacija “Eldorado kanjon”, u kojoj se, opet Regan kaže, bombarduju teroristička postrojenja i vojne instalacije u Tripolisu.

Drugi incident u zalivu Sidra počinje u januaru 1989. Dva američka aviona F-14 s nosača “Džon F. Kenedi” obaraju dva libijska aviona oko 100 kilometara severno od obale: američki piloti izjavili su da “libijski avioni pokazuju neprijateljske namere”.

A onda su dočekali “Odisejevu zoru” i odrešene ruke.

Amerikanci u Zair transportuju belgijske, a francuske snage u Centralnoafričku Republiku.

Irački rat produžava se do 1996, pa onda do 2003. i Drugog zalivskog rata, preventivnom humanitarnom kontrolom severnog dela zemlje, naseljenog većinom Kurdima, a onda uvođenjem zone zabranjenog leta.

U jugoslovenskim poslovima oko Bosne i Hercegovine Amerikanci učestvuju od 1992. do 1996, takođe pod firmom humanitarnog prisustva za koje sami kažu da je “najduža operacija vazdušne dostave pomoći u istoriji”. Usput i NATO bombardovanje bosanskih Srba (1995).

Istovremeno: Kuvajt, Irak (1992–2003), Somalija (1992–1995), Makedonija – u koju jula 1993. šalju 350 (kasnije još 200) vojnika za “uspostavljanje stabilnosti na području bivše Jugoslavije”. Slede Haiti (1994–1995), Liberija (1996), Centralnoafrička Republika... Albanija 1997. – evakuacija službenika američke vlade i građana, Kongo i Gabon, Sijera Leone, Kambođa... Uvek je reč o bezbednosti američkih

građana. Ne i u Iraku, gde 1998. radi Pustinjska lisica, britansko-američka operacija bombardovanja. Gvineja Bisao, Senegal, Kenija i Tanzanija, Avganistan i Sudan – bombardovanje sumnjivih terorističkih logora i navodne fabrike hemijskog oružja. Liberija, Istočni Timor (1999–2001).

I Srbija, 1999.

Poslednje godine XX veka: Sijera Leone, Jemen, Istočni Timor, Kina, rat u Avganistanu “protiv terorista Al Kaide i talibana koji ih podržavaju”.

U Jemenu i Pakistanu – i gde god još može – u upotrebu se uvode bespilotne letelice za likvidaciju američkih neprijatelja. Vežbaju i sa

Filipincima, evakušu iz Obale Slonovače. Pa, opet, rat u Iraku (od 2003). “Iračka sloboda” je kodni naziv nečega što bi trebalo da je “razoružavanje Iraka za mir, stabilnost i bezbednost, kako u Iraku tako i u SAD”. Oni to ozbiljno.

U međuvremenu: Drugi liberijski građanski rat (2003), Gruzija i Džibuti u koje se šalju borbene i snage za podršku kako bi poboljšale njihove “antiterorističke sposobnosti”; Haiti (2004), Kenija, Etiopija, Jemen i Eritreja. Američka vojska u Pakistanu pomaže stradalima u zemljotresu u Kašmiru (2005–2006), spasavanje američkih građana u libanskom ratu Izraela i Hezbolaha, u Somaliji (2007) američka avijacija bombarduje ono što smatra Al Kaidom i islamističkim borcima; Gruziji pomažu u humanitarnoj pomoći – transportujući gruzijske vojnike iz Iraka za borbe u Južnoj Osetiji.

A onda počinje humanitarni rat protiv humanitarne katastrofe u Libiji.

Aleksandar Ćirić
Andrej Ivanji

Rat odozgo

Prvi libijski avion u letu primećen je 24. marta, kada je francuski E-3F “avaks” otkrio neidentifikovani cilj u vazduhu blizu Misrate, istočno od Tripolija; u presretanje su poslali avioni i, prema francuskim izvorima, jedan libijski avion uništen je na zemlji. Dva dana kasnije francuski avioni uništili su još pet “galeba” i dva helikoptera u Misrati dok su se navodno pripremali za dejstva po ciljevima na zemlji

Operacija Odisejeva zora počela je u rano po podne u subotu 19. marta, manje od 48 sati pošto je Savet bezbednosti UN usvojio rezoluciju 1973 koja poziva na upotrebu “svih neophodnih mera za zaštitu civila kojima preči opasnost od napada”.

Pomalo iznenađujuće, prvi udar izveden je u subotu rano popodne snagama francuske avijacije koja je dejstvovala avionima “miraž 2000” i najnovijim “rafalima” na ciljeve u okolini Bengazija, čime je Francuska iskoristila deo rezolucije 1973 Saveta bezbednosti koji je države članice ovlastio da “nacionalno ili u okviru regionalnih organizacija ili saveza preduzmu sve potrebne mere...” Iako su Francuzi posle akcije – u kojoj su se pohvalili da su uništili četiri tenka i zaustavili napredovanje Gadafigevih snaga ka Bengaziju koji drže pobunjenici – saopštili da je ona izvedena “u tesnoj saradnji sa saveznicima”, mnogi su u ovom potezu videli politički marketing i želju predsednika Nikole Sarkozyja za dokazivanjem francuske važnosti u njima tradicionalno interesantnoj Severnoj Africi. Vojni analitičari ističu kako je to bila prilika i za potvrđivanje lovačkog aviona četvrte generacije “rafala” kao pouzdanog “oružja prvog udara”. Francuzi uporno i za sada bez uspeha pokušavaju

da pronađu prvog izvornog kupca za “rafal” (fr.: nepogoda), i upravo je libijsko vazduhoplovstvo viđeno kao prilično izgledna potencijalna mušterija aviona.

Napade na Libiju, prvo samostalne a potom u sklopu združene akcije, Francuzi su nazvali operacija Harmatan (vrsta pustinjskog vetra). U prvom talasu, prema francuskim izvorima, učestvovalo je osam “rafala” francuske avijacije, Armée de l’Air, četiri “miraža 2000” uz podršku jednog E-3F “avaksa” i šest leteličkih cisterni C-135. Poletali su iz baze Solenzara na Korzici.

MASOVNI UDAR: Uveče je usledilo ono što je bilo očekivano kao prvi udar – masovni napad krstarećim raketama na stacionarne mete od strateškog značaja, odnosno libijsku protivvazduhoplovnu odbranu, komandne i komunikacione centre. Ispaljeno je više od 110 “tomahavka” iz Sredozemnog mora sa američkih razarača USS Skaut i USS Beri i podmornica USS Providens, USS Florida i USS Skrenton i jedne britanske podmornice klase Trafalgar. U misiji “globalnog dometa” pojavili su se prve noći i streljati bombarderi B-2 Spirit (“duh”) letelički neprekidno 25 sati od i nazad do baze Vajtmen u Misuriju da bi isporučili četrdesetak precizno vođenih bombi na mete poput armiranih

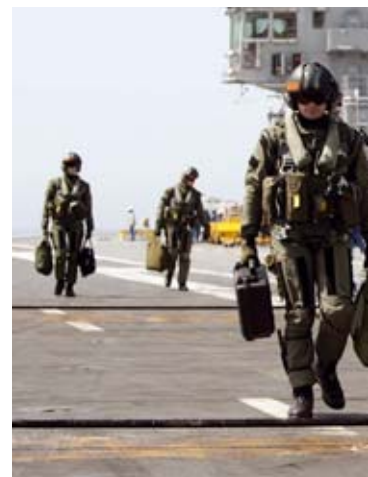
betonskih skloništa na vojno-civilnom aerodromu Gardabija, gde se pretpostavilo da je stacionirana većina libijskog vazduhoplovstva. Zanimljivo je da su tri “nevidljiva” bombardera tokom leta koristila pozivni znak “rič” (reach), koji se uglavnom dodeljuje tankerima i transportnim avionima, očito svesni opasnosti koja preči njihovoj tajnosti od armije vazduhoplovnih entuzijasta širom sveta opremljenih radio-prijemnicima i uređajima za praćenje aviona u međunarodno kontrolisanom vazdušnom prostoru koji u realnom vremenu razmenjuju osmotrene informacije preko Tvitera, Fejsbuka i sličnih servisa. Tako se neretko na internetu može naći kada i odakle koji avioni poleću, koliko ih je, čime su naoružani.

Usledili su talasi napada američkih aviona F-16 “fajting falkon”, F-15E “strajk igl”, AV-8B “harijera” iz baza u Italiji, Engleskoj, Nemačkoj i sa brodova, uglavnom u cilju neutralisanja protivničke protivvazduhoplovne odbrane (tzv. SEAD) i patroliranja.

Britansko ratno vazduhoplovstvo takođe je demonstriralo da je sposobno za dejstva na veliku daljinu: avioni “tornado” GR4 poleтели su sa Ostrva, iz baze RAF Marham, i lansirali “storm šedou” krstareće rakete, usput dopunjavani iz leteličkih cisterni VC-10 i “tristar”

U AKCIJI: Britanski F-15E Strike Eagle, francuski nosač aviona Šarl de Gol i francuski lovac Rafal Foto: REUTERS

i navođeni od strane leteli-
 čih osmatračkih i koman-
 danih centara, poznatih po
 nazivu "avaks". Britancima
 je ovo najduža borbena mi-
 sija vazduhoplovstva još od
 foklandskog rata i nekima je
 možda evocirala sećanje na
 američki na-
 pad na Libiju 1986. kada su bombarderi F-111
 poleteli upravo iz baza u Engleskoj. RAF je sta-
 cionirao svoje avione "tornado" i "eurofajter
 tajfun" i u italijansku bazu Đoja del Kole.

GUŽVA SAVEZNIKA: Danci su u bazu Sigo-
 neta na Siciliji poslali šest F-16 i oko 120 ljudi.
 Do 23. marta su obavili dvanaest letova od ko-
 jih su svi sem jednog bili napadi na zemaljske
 ciljeve "precizno vođenim bombama", bez na-
 vođenja više detalja.

Drugog dana operacije prvu akciju imalo
 je i italijansko vazduhoplovstvo, kada je šest
 "tornada" ECR i IDS poletelo iz baze Trapani
 u misiju neutralisanja libijskog PVO-a. Italija
 je inače, pored svojih aerodroma i teritorije za
 Odisejevu zoru, odvojila četiri jurišnika "tor-
 nado" i četiri najnovija "eurofajter tajfuna" uz
 avione za podršku, a ponuđeni su i "herijeri"
 sa nosača aviona "Garibaldi".

Kako je operacija odmicala, pridruživali su
 se avioni CF-18 "hornet" iz Kanade, "miraži
 2000" iz Katara, F-16 i "miraži 2000" iz Ujedi-
 njenih Arapskih Emirata, španski F-18 "hor-
 neti", holandsko i norveško vazduhoplovstvo
 priprema svoje F-16 "fajting falkone", a zani-
 mljivo je da je i švedska ponudila da pošalje
 do osam svojih "sab gripena" čime bi Libija
 postala svojevrsan poligon za nadmetanje vi-
 šenamenskih aviona četvrte generacije u bor-
 bi za kupce.

Noć između 21. i 22.
 marta donela je prvi gu-
 bitak savezničkih sna-
 ga kada se američki F-
 15E "strajk igl" srušio
 zbog – tako je bar sa-
 opštila američka afrič-

ka komanda – "tehničke greške". Skeptici će se
 verovatno setiti pada F-16C, 2. maja 1999. iznad
 Srbije, "zbog greške u radu motora" za koji se
 ispostavilo da je uzrokovan veoma bliskom ek-
 splozijom rakete sistema "neva-M" lansirane
 od strane pripadnika 250. raketne brigade ju-
 goslovenskog PVO-a. Bilo kako bilo, piloti su
 se katapultirali iznad teritorije koju drže pobu-
 njenici i izvučeni su brзом akcijom marinaca
 sa brodova u Sredozemnom moru.

O CILJU NAKNADNO: Libijsko vazduho-
 plovstvo se od samog početka operacije drža-
 lo po strani, bilo zato jer su shvatili da ne mogu
 da se suprotstave tehnološki višestruko nad-
 moćnijem neprijatelju, bilo jer nisu imali čime
 zbog zastarelosti tehnike i veoma upitne ospo-
 sobljenosti pilota. Nije potvrđeno čak ni ispalji-
 vanje makar jedne rakete na savezničke avione.

Tokom prvih pet dana operacija međuna-
 rodna koalicija obavila je 336 letova, od čega
 212 američkih vazduhoplova, a u 108 od njih
 bilo je potrebno da "dejstvo po ciljevima" na-
 vodi američko ministarstvo odbrane, dodajući
 da su lansirane dodatne 53 "tomahavk" rakete
 posle inicijalnog baraža od 114 komada. Kako
 je vreme odmicalo, "potrošeni" su stacionarni,
 strateški ciljevi i prešlo se na traženje taktičkih
 meta što može biti beskrajno duga igra mačke
 i miša, pogotovu ako metaforično rečeno miš
 zna s kim ima posla i baš neće da se igra. Tra-
 že se pokretni PVO sistemi i radari, koje je po

Partizanska eskadrila

"Slobodno libijsko ratno vazduhoplovstvo"
 dokopalo se manjeg broja aviona i heli-
 koptera od pilota koji su prebegli iz sna-
 ga lojalnih Gadafigu. Prema neproverenim
 informacijama, reč je o "pet do šest" škol-
 sko-borbenih mlaznjaka G-2 "galeb" jugo-
 slovenske proizvodnje, nekoliko MiG-21,
 jurišnika MiG-23, helikoptera Mi-2, Mi-14,
 "leteće topovnjače" Mi-24 i – navodno –
 transportnog "Antonova" An-26. Jedan po-
 bunjenički MiG-23 oboren je vatrom sa
 zemlje iznad Bengazija 19. marta. Pod ne-
 jasnim okolnostima, dva helikoptera Mi-35
 (izvozna varijanta Mi-24) Gadafigeve snage
 su "verovatno" uspele da preotmu od pobu-
 njenika, ali su oni uništeni od strane fran-
 cuskih "rafala" na aerodromu u Misrati.
 Zanimljivo je da su vlasti u Tripoliju u vezi
 s ovim akcijama saopštile kako "pobunjeni-
 ci krše zonu zabrane leta UN".

pravilu jako teško locirati ukoliko nisu uklju-
 čeni a na meti savezničkih aviona su i kopne-
 ne snage lojalne Gadafigu koje napreduju ka
 pobunjenicima (to su valjda oni ugroženi ci-
 vili sa početka teksta). Ma koliko lideri zema-
 lja učesnica uporno pokušavali da sve te aktiv-
 nosti predstavljaju kao zaštitu civila, čisto vojno
 gledano NATO i saveznici imaju *de facto* ulogu
 avijacije jedne od strana u sukobu.

U međuvremenu je NATO formalno preuzeo
 komandujuću ulogu od SAD. Kako sad stvari
 stoje, upravo je ta politička dimenzija ono što
 će odrediti (ne)uspeh operacije Odisejeva zora.

Jer pre nego što se donese zaključak da li je
 cilj ispunjen, on se mora definisati, a nekako
 se čini da je to ostavljeno za posle.

Igor Salinger

Sukobi u Libiji

Zajednički rat, različiti ciljevi

Ima perioda kada interesovanje sveta za neki rat polako počne da opada, uglavnom kada predugo traje, poput sukoba u Avganistanu, ali rat u Libiji još nije ušao u tu fazu. Doduše, posle početnih uzbuđenja kada je izgledalo da Gadafi samo što nije pao, pukovnikovog kontranapada, munjevite odluke koalicije zapadnih zemalja da vojno intervenišu, u poslednjih nekoliko dana kao da su stvari ušle u rutinu, bar za one koji u događajima ne učestvuju. No, kao u dobro režiranom komadu, porast napetosti i rasplet se tek očekuju.

SIRT JE MESTO koje i za pobunjenike i za snage lojalne Gadafiju ima veliku simboličku i stratešku važnost. Taj grad je neka vrsta kapije za zapadni deo zemlje, u prošlosti je kod Sirta počinjala granica između istočnog i zapadnog dela Libije (vidi okvir). U blizini ovog grada je rođen i Moamer el Gadafi, Sirtu je pukovnik bio namenio ulogu glavnog grada buduće ujedinjene Afrike. U utorak uveče, kada ovaj broj "Vremena" odlazi u štampu, stižu informacije da se u Sirtu, koji je prethodnih dana bombardovan, čuje pucnjava, da mobilni telefoni ne funkcionišu.

Osim gradova uz obalu koji su pod kontrolom Gadafijevih snaga i onih u kojima se sukobi još vode, poput Misrate, avioni koalicije bombardovali su i Sebhu i Kufru, gradove

u Sahari, Garjan u planinskom vencu Džebel Nafuz... Libijska vlada je navela da je širom zemlje u vazдушnim napadima ubijeno više od sto civila, da u tim napadima na putu između Adždabije i Sirta ginu i vojnici i mnogi civili koji sa porodicama u vozilima beže iz mesta u kojima se vode sukobi. Abdul Hakim, prijatelj iz Tripolija, u telefonskom razgovoru za "Vreme" kaže da je mnogo ljudi koji pokušavaju da iz Tripolija, koji se gotovo svakodnevno bombarduje, u manja i sigurnija mesta pošalju bar porodice.

Zapadni vojni zvaničnici negirali su da je ijedan civil poginuo u bombardovanju. U cinizmu je najdalje otišao američki sekretar za odbranu Robert Gejts, koji je izjavio da američki obaveštajni izveštaji pokazuju da snage lojalne Gadafiju

premeštaju tela ljudi koje su one ubile na mesta vazдушnih udara koalicionih snaga, kako bi mogle da okrive Zapad za njihovu smrt.

PROPAGANDA I EKONOMIJA: Po Libiji padaju bombe, ali i propagandne poruke. Zapadni saveznici bacaju letke u kojima se Libiji pozivaju da ne slušaju Gadafijeva naređenja, ostave oružje i idu kući. Predsednik SAD Barak Obama je rekao: "Ne možemo da vojno reagujemo gde god da dođe do represije, moramo da merimo svoje interese sa potrebom da se deluje." Gadafi je u pismu upućenom svetskim silama, koje su u utorak 29. marta u Londonu održale konferenciju o situaciji u Libiji, tražio okončanje međunarodne vojne intervencije i ofanzivu nazvao "varvarskom", a koalicione vazdušne napade na njegovu zemlju uporedio

Iračko iskustvo

Ramadan je hirurg, govori sjajno engleski i nemački jezik, koje je sam učio. Ima trideset godina, ne zanima ga mnogo politika, ali je u ranijim razgovorima često pominjao svoj bes prema državi jer je godinama čekao stipendiju za specijalizaciju u inostranstvu (fakultet je završio u Libiji). Nije je dočekao, veze mu nisu bile dovoljno jake, morao je da u Englesku ode o svom trošku. Radi u državnoj bolnici u Tripoliju, ali ima i privatnu ordinaciju, što je inače zabranjeno, ali se toleriše. Ramadan je mnogo više uplašen za život svoje porodice zbog bombardovanja i rata, i rezigniran ludilom u koje je država upala, nego što se raduje mogućoj promeni. "Taman je malo krenulo nabolje, a sada je sve opet otišlo u kaos", kaže u telefonskom razgovoru za "Vreme". To "kretanje nabolje" usledilo je pošto se pre desetak godina Gadafi izmirio sa Zapadom, strane kompanije pohrlile u Libiju, a standard ljudi počeo da raste posle posnih godina sankcija. Uz svu ogorčenost prema brojnim manama okoštalog sistema, oduvek je priznavao i da ne bi završio nikakvu školu i fakultet da nije bilo besplatnog školovanja. Deda mu je bio beduin, otac i majka još uvek žive u bednoj kući na selu, ali je svako od njihove desetero dece završilo bar osnovnu školu. On je, kao najbolji đak, dogurao najdalje. Kaže da se plaši da će doživeti iskustvo iračkih lekara koji rade u istoj bolnici kao on. "Bojim se i da odem i da ostanem", priča Ramadan. "Čini mi se da će sa nama biti kao sa iračkim lekarima koji rade sa mnom u bolnici. Došli su pre mnogo godina, da se izmaknu od bede i Sadamove vlasti. A sada više i nemaju zemlju u koju mogu da se vrate."

sa kampanjama Adolfa Hitlera za vreme Drugog svetskog rata. Svi učesnici konferencije složili su se da Gadafi mora da napusti zemlju.

Uz priče o bombardovanju i borbama stižu i informacije o ekonomiji. Libijski pobunjenici su izjavili da su spremni da počnu izvoz nafte "za manje od nedelju dana". Političko telo koje predstavlja pobunjenike potpisalo je ugovor s Katarom po kome će ta zemlja u njihovo ime da prodaje naftu. Katar je inače priznao pobunjenički Nacionalni savet kao legitimnog predstavnika naroda i time postao druga država koja je to učinila, posle Francuske, a Katar je bio i prva arapska zemlja koja je pristala da se njeni avioni priključe koaliciji koja bombarduje Libiju. U Kataru je i sedište televizije Al Džazira, koja je u slučaju Libije bila jedna od udarnih medijskih pesnica u kreiranju histerije koja je dovela do intervencije. Ova stanica je još na početku sukoba prva emitovala vest da su Gadafijevi avioni bombardovali nenaoružane demonstrante u Tripoliju, što se kasnije ispostavilo kao laž.

HUMANISTA MEĐU OPOZICIJOM: Francuski filozof Bernar Anri Levi je posle posete Bengaziju poručio predsedniku Francuske Sarkoziju da su na istoku Libije ljudi sekularno, demokratski i prozapadno orijentisani. Levi je na mnogim kriznim područjima u poslednjih dvadesetak godina davao jednostavne odgovore na komplikovana pitanja, ali kao i ranije, ni ovog puta posle njegovog govora nije mnogo jasnije šta se tačno dešava u Libiji.

Na demonstracijama širom arapskog sveta, od Tunisa i Egipta do Jemena, Bahreina i Sirije, videlo se da se na protestima okupljaju svi koji su nezadovoljni. Neki zbog socijalnog statusa, posla i para, neki jer smatraju da su verski i nacionalno ugroženi; jedni jer traže više slobode, drugi zato što misle da je slobode u njihovoj zemlji previše. Ni libijska opozicija na prvi pogled ne izgleda drugačije, no Libija je po nečemu ipak specifična. Dok su se u drugim arapskim zemljama demonstranti sukobljavali sa snagama bezbednosti uglavnom koristeći standardno oružje demonstiranata, kamenje, motke, Molotovljeve koktele, u Bengaziju su, posle par dana sukoba, demonstranti zauzeli čitav grad, odmah potom i istočni deo zemlje. Već prve slike pokazale su da su pobunjenici solidno naoružani, kako pešadijskim naoružanjem tako i raketnim bacačima, protivavionskim topovima, kasnije i tenkovima, i sposobni da se bore protiv vojske.

Nezadovoljstva u Libiji je bilo i ranije, u mnogim delovima društva. Uz sirotinju koja ▶

je gundala jer pukovnik rasipa državne pare pomažući afričke države, nezadovoljni su bili, naročito u vreme sankcija i sunovrata ekonomije devedesetih godina, srednja klasa koju su činili već zaposleni prosvetni radnici, inženjeri, lekari, kojima se standard sunovratio, kao i mladi i obrazovani ljudi za koje nije bilo dovoljno posla. Broj mladih i obrazovanih ljudi u Libiji nije mali. Mnogi su se školovali u inostranstvu, najčešće uz pomoć države. Onima koji su videli sveta povratak u Libiju značio je i ponovno privikavanje na libijski sistem u kome su pored znanja i diplome neophodne i dobre veze, porodične, plemenske, političke. Mnogi su krišom podrugljivo govorili o kultu Gadafijeve ličnosti, ali teško da bi samo njihovo nezadovoljstvo iniciralo pobunu, mada su u prve proteste u Bengaziju bili uključeni i advokati, biznismeni, lekari.

Čak i ako ta klasa bude određivala kako će izgledati neka buduća država, ne treba očekivati spektakularne promene. Ljudi na odgovornim mestima, ne samo u državnom aparatu, bili su na neki način povezani sa Gadafijevim sistemom, jer je i sistem tako bio postavljen.

Srednja klasa nije tako malobrojna u Libiji, ali ni toliko mnogobrojna da bi mogla da zameni sve ljude na važnim pozicijama.

Najistaknutiji članovi Nacionalnog saveta iz Bengazija za sada su nekadašnji Gadafijevi bliski saradnici, poput bivšeg ministra policije Abdula Fataha Junisa i Mustafe Abdala Džalila, bivšeg ministra pravde. Osim što su bili tik uz Gadafija, za Junisa i Abdala Džalila je karakteristično i to što su poreklom sa istoka zemlje, iz regiona koji se prvi digao na ustanak.

ISTOK I ZAPAD: Gadafi je decenijama ponavljao da je zemlja jedinstvena i da nema veze ko je koje nacionalnosti, boje kože ili iz kog je plemena ili klana. U realnosti, istok Libije je bio "baza" bivšeg kralja Idriza koga je Gadafi

svrgnuo sa vlasti. Idriz je bio potomak Velikog Sanusija, muslimanskog klerika iz XIX veka koji je predvodio borbu protiv Turaka. Na istoku se godinama gundalo da Gadafi favorizuje zapadni deo zemlje iz koga je i sam poreklom, kao što se u vreme kralja na zapadu tvrdilo da je istok povlašćen, iz istih razloga. Mada je prethodnih decenija bilo mnogo migracija širom zemlje, uglavnom zbog posla, očigledno je da stare plemenske i klanovske podele nisu potpuno zaboravljene. Sukobi po klanovskim linijama bili su uzrok i manjih vojnih pobuna početkom devedesetih.

Postoji još jedna strana među onima koji su nezadovoljni Gadafijevom vladavinom, o kojoj se među onima koji podržavaju pobunjenike govori retko i sa nelagodnošću. Veliki Sanusi je mnogo godina proveo u Saudijskoj Arabiji i bio blizak idejama vahabita i njihovom ekstremnom pogledu na čistotu islama. Mada takav islam nije uhvatio baš dubok koren na libijskom tlu, radikalnih islamista je bilo. Pod Gadafijem su mnogi koji su njegovu verziju "socijalističkog islama" smatrali bezbožnom bili progonjeni, zatvarani i proterani, ali je u Kirenajki od strane islamista bilo organizovano više atentata na Gadafija, čak i manje oružane pobune.

Prema istraživanju Vest Pointa, daleko najveći broj stranih boraca (u odnosu na broj stanovnika zemlje porekla) koji su se pridružili antiameričkim snagama tokom rata u Iraku došao je iz Libije, posebno iz istočnog dela zemlje. Britanski "Telegraf" je objavio da je Abdel Hakim al Hasidi, Libijac koji se borio protiv stranih trupa u Avganistanu, izjavio da se njegovi saborci iz Iraka i Avganistana sada nalaze na bojnopolju, ratujući protiv snaga Moamera el Gadafija. Što rat bude duže trajao, sigurno je da će "svetih ratnika" u Libiji biti sve više, što nas uči i irački primer.

Kada se saberu sva pomenuta nezadovoljstva, čini se da je za sve grupe pobunjenika zajednička samo želja da sruše Gadafija, a da je Libija koju zamišljaju posle pukovnika uglavnom potpuno različita. Čija će verzija prevladati tek će se videti, a o tome će se najviše pitati najmoćnija strana, koja trenutno sa neba pomaže pobunjenicima. Da besplatne pomoći nema valjda su svesni i oni među ustanici koji tvrde da će posle svega Libija pripasti samo Libijcima. Primeri Avganistana i Iraka ne ostavljaju mnogo nade u bilo kakvo normalno rešenje.

Momir Turudić

Podela Libije

Teško je pretpostaviti da je Medinat Sultan, danas prašnjav i zapušten gradić 50 kilometara istočno od Sirta, nekada bio mesto gde se određivala sudbina Libije. Legenda kaže da su polovinom IV veka pre Hrista Grci i Rimljani odlučili da podele Libiju, ali na sportski način. Dogovor je bio da grčki trkači krenu iz Kirene, na istoku Libije, a rimski iz Kartagine, u današnjem Tunisu, i da tamo gde se trkači sretnu bude granica između dve imperije. Susret se desio kod današnjeg Medinat Sultana, ali su Grci, nezadovoljni rastojanjem koje su njihovi trkači prešli, optužili braću Fileni, koji su bili predstavnici Rima, da su varali. Ponudeno im je da budu ili živi sahranjeni ili da puste Grke da trče dalje, a oni su izabrali žrtvovanje. Po naredbi Musolinija, italijanski vojnici su tridesetih godina prošlog veka na mestu gde su braća dala živote za Rim podigli ogroman luk, koji je označavao granicu između Kirenaike i Tripolitanijske. Kipovi mišićave braće postavljeni na luk bili su visoki pet metara, izliveni u bronzi. Jedan je gledao na istok, prema Kirenaici, a drugi na zapad, prema Tripolitanijskoj. Po dolasku na vlast, Gadafi je spomenik smatrao simbolom podele nacije koju je on pokušavao da ujedini, pa je luk 1973. srušen. Njegovi ostaci se i danas mogu videti u Medinat Sultanu.

U Stalkerovom lovištu

U subotu pre podne je u udarnim vestima svih svetskih medija netačno objavljeno da je voda oko turbina nuklearne elektrane Fukušima oko 10 miliona puta radioaktivnija od dozvoljene vrednosti. Srećom, nekoliko sati kasnije to je demantovano

TOKOM POSLEDNJE NEDELJE, nakon prethodne borbe sa toplotom, vatrom i vetrom, u nuklearnoj elektrani Fukušima 1 vodili su bitku i sa radioaktivnom vodom. Radnici i operateri pokušavali su da spreče da se ta voda domogne okeana. Ozračena voda do utorka uveče nije se izlila u more, ali je zabrinutost prilična.

Radnici koji rade sa ovom vodom nalaze se u situaciji od kakve bi uzdrhtao i Redrik Šuhart, *stalker* koji u kulturnom romanu braće Strugacki uprkos zabranama i opasnostima "lovi" u Zoni, koja je inače inspirisala Andreja Tarkovskog da napravi film *Stalker*.

Oko Fukušime se trenutno zaista proteže zabranjena zona. Stanje u njoj je, po oceni vlasti, već danima "nepredvidljivo" i s obzirom na to kako se stvari razvijaju, najverovatnije će tako ostati i narednih dana. Što se same zone tiče, čak i kad se reaktori stabilizuju, ostaće na snazi vanredno stanje.

Radnici se sa ovim, poslednjim u nizu problema bore džakovima sa peskom i uopšte na sve načine na koje se voda zaustavlja. Na prvi pogled, jedino što ovu vodu razlikuje od drugih jeste to što je izrazito radioaktivna.

Doze povišene radioaktivnosti u vodi izmerene su u neposrednoj blizini oštećenog reaktora 2, gde su u tunelima za vodu zabeležene ekvivalentne doze od 1000 milisiverta na sat. Uz do sada registrovani cezijum i jod, u ovoj vodi je uočeno i prisustvo plutonijuma, što je vrlo neugodan podatak. Ako se izuzme plutonijum, slične doze su merene i na reaktoru 1 i reaktoru 3, ali u vodi koja se nalazi unutar postrojenja. Ove vrednosti su, prema saopštenju kompanije operatera Tokyo Electric Power Company, potvrđene u više merenja.

PANIKA: Tokom vikenda je, naime, došlo do nezgodne okolnosti da su zvaničnici kompanije, žureći da se obrate javnosti, izneli neproverene podatke i pogrešno informisali javnost o nivou radioaktivnosti u Fukušimi.

Zbog toga je u subotu pre podne u udarnim vestima svih svetskih medija netačno

objavljeno da je voda oko turbina hiljadu puta radioaktivnija od vrednosti koja je kasnije potvrđena, što je oko 10 miliona puta veća radioaktivnost od dozvoljene. Vest je izazvala još jedan šok u priči o posledicama zemljotresa u Japanu, ali je, srećom, nekoliko sati kasnije demantovana kao netačna.

Kako su objasnili u kompaniji, do greške je došlo zbog sticaja okolnosti. Nakon prvog merenja u kome je dobijena tako visoka vrednost, odmah je sa reaktora evakuisano osoblje, tako da ponovljena, kontrolna merenja nisu urađena.

Nešto kasnije će se ispostaviti da izmerena vrednost nije tako visoka i da su građani uzaludno uplašeni (mada u Japanu nije bilo nikakve panike). U potonjem dnevnom izveštaju Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) pokazalo se da vrednosti radijacije nisu porasle, ako se izuzme neobjašnjivo cušenje sa reaktora 2.

No, stanje ni u kom slučaju nije dobro. Radioaktivnost od 1000 milisiverta na sat čak za deset puta prevazilazi vrednost od 100 milisiverta koja se smatra granicom na kojoj počinje trovanje radijacijom. To svakako otežava nimalo jednostavnu situaciju u Fukušimi. U međuvremenu, reaktori i dalje nisu dovedeni u bezbedno stanje.

Jezgra su oštećena na reaktorima 1, 2 i 3, a s obzirom na plutonijum sumnja se da je reaktor 2 zaista otvoren i da radijacija curi iz njega, dok je takva mogućnost i dalje otvorena za reaktor 3. Ostala tri reaktora su pod kontrolom.

U međuvremenu, zbog posledica zemljotresa i cunamija još uvek se 190.000 Japanaca nalazi u kolektivnim smeštajima, ali svetska javnost kao da gubi strpljenje. Nažalost, primetno je da sve više medijskih izveštaja kritikuje Japan, a uprkos tome što IAEA ne daje ništa drugačije izveštaje, sumnja u transparentnost zvaničnih informacija postala je opšte mesto. Tome posebno pogoduje greška u merenju od subote.

Solidarnost kao da je iščezla kad je strepnje i nevolje postalo previše. Da li je sada na

ČIŠĆENJE TERENA U RADIOAKTIVNOJ ZONI: Policajci u zaštitnim odelima Foto: REUTERS

Uzbuna u Krškom

U sredu 23. marta, sa granice Slovenije i Hrvatske stigla je vest o nenormalnom događaju u Nuklearnoj elektrani Krško (NEK). Kako je saopštila kompanija, došlo je do kvara na električnoj mreži zbog koga je reaktor iznenada izgubio spoljno električno napajanje. Uključili su se dizel agregati koji obezbeđuju rezervno napajanje, a posada prvog jugoslovenskog reaktora, koji je danas u deljenom vlasništvu Hrvatske i Slovenačke elektroprivrede, proglasila je "ugroženost nultog stupnja – nenormalni događaj". Nuklearni reaktor je odmah preventivno ugašen, a mediji širom Zapadnog Balkana su odmah preneli zabrinjavajuću vest. I taman nakon što se uzbuna smirila, dan kasnije, došlo je do novog zastoja. Međutim, po svemu sudeći, tu je bila reč samo o merama opreza. Kako saopštava NE Krško, "utvrđeno je nekoliko odstupanja na sustavima", što odlaže pokretanje elektrane za sledeću nedelju. "Za otklanjanje utvrđenih odstupanja potrebno je dodatno vrijeme", rečeno je u saopštenju NEK-a. Prema dosadašnjim podacima, incident nije izazvao curenje radijacije u okruženje.

pomolu japanofobija? Koliko ćemo čekati do stanja kad će se Japanci samo zato što su to što jesu podvrgavati testu na radijaciju?

Stanovnici Harmona iz romana braće Strugacki zatvoreni su, na kraju, u geto. Kako to već biva.

Slobodan Bubnjević

MARŠ PROTIV VLADINIH MERA ŠTEDNIE: Stotine hiliada ljudi na ulicama Londona Foto: REUTERS

DOLASKOM PROLEĆA I socijalno unesrećena Evropa budi se iz zimskog sna. Dok je Beograd grcao pred nekoliko desetina hiljada nezadovoljnih, London je pregazila horda od par stotina hiljada demonstiranata. Na ulicama Vestminstera kaos, vatra i lomljava. Samo nekoliko dana nakon što je ministar finansija Džordž Ozborn tradicionalno držeći koferče u ruci ispred premijerove rezidencije u Dauning stritu obelodanio ovogodišnji budžet i novi set mera štednje, sa svih strana Kraljevstva okupili su se studenti, penzioneri, radnici zaposleni u javnim službama.

Iako je ovaj protest bio planiran mnogo pre nego što je vlada predstavila finansijski plan za sledeću godinu, došao je u pravom trenutku, jer politika ekonomskog "oporavka" pretila mnogim Britancima. Pored činjenice da je od januara porez na dodatu vrednost povećan sa 17,5 na 20 odsto, na podgrevanje socijalnog nezadovoljstva pre svega utiču najave da će cena fakultetskog obrazovanja za Britance porasti za 300 odsto i da se najavljuje otpuštanje skoro pola miliona zaposlenih u prosveti, zdravstvu i ostatku javnog sektora.

Vladajući konzervativci oduvek su bili za štednju i rigorozno “zatezanje kaiša” dok se ne popuni istorijski deficit u Britaniji, najdublji još od Drugog svetskog rata. Među torijevcima ulogu “lošeg momka” preuzeo je Džordž Ozborn, skidajući tako “javni teret” sa premijera. Medijsko oslovljavanje budžeta “Ozborno-vim”, a ne “Kameronovim”, pojedini analitičari objašnjavaju kao pokušaj da se spreči repri-za rušenja “čelične ledi” Margaret Tačer, koja je gnev naroda izazvala pokušajem da sprovede tvrdnu ekonomsku politiku. Liberali, priključeni konzervativcima, ovakvu politiku nikada nisu zastupali i u predizbornoj kampanji bili su mnogo bliži laburistima kada je reč o spašavanju ekonomije manje rigoroznim merama

štednje. Predizborno obećanje lidera liberala Nika Klega da neće povećavati cenu studiranja, po mišljenju mnogih analitičara, glavni je razlog njegovog uspeha na prošlogodišnjim parlamentarnim izborima. Međutim, predizborno obećanje otišlo je niz Temzu već sa prošlim budžetom. Gnevni studenti još su u protestima krajem prošle godine pokušali da okupiraju sedište liberala, ali pošto to nisu uspjeli, "osvojili" su Milbank kulu, sedište konzervativaca.

ISTI STE KAO TAČEROVA: Ovoga puta, pored "pomahnitalih" studenata, na ulicama su se našle na hiljade članova sindikata i zaposlenih u državnom sektoru. Procene novinara o broju demonstranata koji su se okupili u centru Londona kreću se od 250.000 do skoro pola miliona, koliko procenjuju izveštači "Gardijana". Mnogi ostrvski mediji označili su prošlonedeljni protest kao "karneval besa". Vladajućoj koaliciji poslato je na hiljade poruka: "Isti ste kao Tačero, samo još i gori", "Ponovo ćemo pobediti Vladu", "Režite rat, a ne javni sektor", "Moj tata to ne može da plati", "Kako možete mirno da spavate", a među gomilom plakata veliku pažnju ovdašnjih medija je privukao zavidan broj onih koje se odnose na Libiju, najčešće sa sloganom: "Ostavite Libiju na miru".

Međutim, i pored velikog broja maskiranih

ljudi i karnevalske atmosfere, situacija je shvaćena veoma ozbiljno. Brendan Barbe, predsednik Sindikata trgovačkih radnika, koji je protest otpočeo, izjavio je da se mere štednje jednostavno moraju zaustaviti. "Ovde smo da pošaljemo poruku vladi da smo jaki i ujedinjeni u nameri da ne odustajemo. Borićemo se protiv besmislenih mera štednje i nećemo dozvoliti da vlada uništi živote miliona Britanaca", poručio je Barbe.

ALTERNATIVA: Nakon što je nepregledna kolona demonstranata obišla Pikadili, Trafalgar skver, Vestminster i Oksford, okupili su se u Hajd parku, gde su stradali tek procvetali lilijski. Na ulicama je bio neočekivano veliki broj starijih ljudi i porodica, vladala je dobra atmosfera, ali su ljutnja i nezadovoljstvo bili u velikoj meri prisutni. Sa "Marša za alternativu", kako su ga nazvali, poslat je niz političkih poruka.

Prilično iznenađenje za većinu analitičara i komentatora bila je odluka Eda Milibanda, predsednika Laburističke partije i lidera opozicije, da na ovom skupu javno govori. O toj mogućnosti spekulisalo se danima. Čak se i onima koji podržavaju Laburiste učinilo neumesnim da jedan politički lider nastupa na protestu sindikata.

Miliband je priznao da njegova stranka i on ne bi trebalo da prisustvuju skupu. "Torijevci i ja ne bi trebalo da smo danas ovde, ali ja sam

ponosan što stojim sa vama jer želim da poručim da postoji alternativa", rekao je Miliband.

Dok se veliki broj demonstranata razilazio nakon mirnog protesta iz Hajd parka, nekoliko kilometara dalje polako je počinjalo da se pali i lomi. Oni najotresitiji ili najnezadovoljniji, različiti mediji ih različito opisuju, sukobili su se sa londonskom policijom. U najvećem javnom protestu koji je London video još od 2003. godine kada se demonstriralo protiv rata u Iraku, uhapšeno je 214 demonstranata, povređeno je 66 ljudi, među njima 13 pripadnika policije.

Uprkos svemu, Britanija je zagazila u promene koje se teško mogu zaustaviti. Reforma zdravstvenog sistema i ostalih institucija ima za cilj da omogući jeftiniju, a efikasniju administraciju i usluge. Sve je funkcionisalo odlično, dok na površinu nije isplivao privredni dug od oko 200 milijardi funti i potreba vlade da za vreme svog mandata smanji javnu potrošnju za oko 80 milijardi funti.

Premijer Dejvid Kamerun i dalje sanja o "velikom društvu" u kojem bi ekonomski problemi bili prevaziđeni solidarnošću i saosećanjem. Stranačke kolege premijera ne shvataju o čemu on to priča, laburisti odmahuju glavom, kraljica čuti, narod traži alternativu.

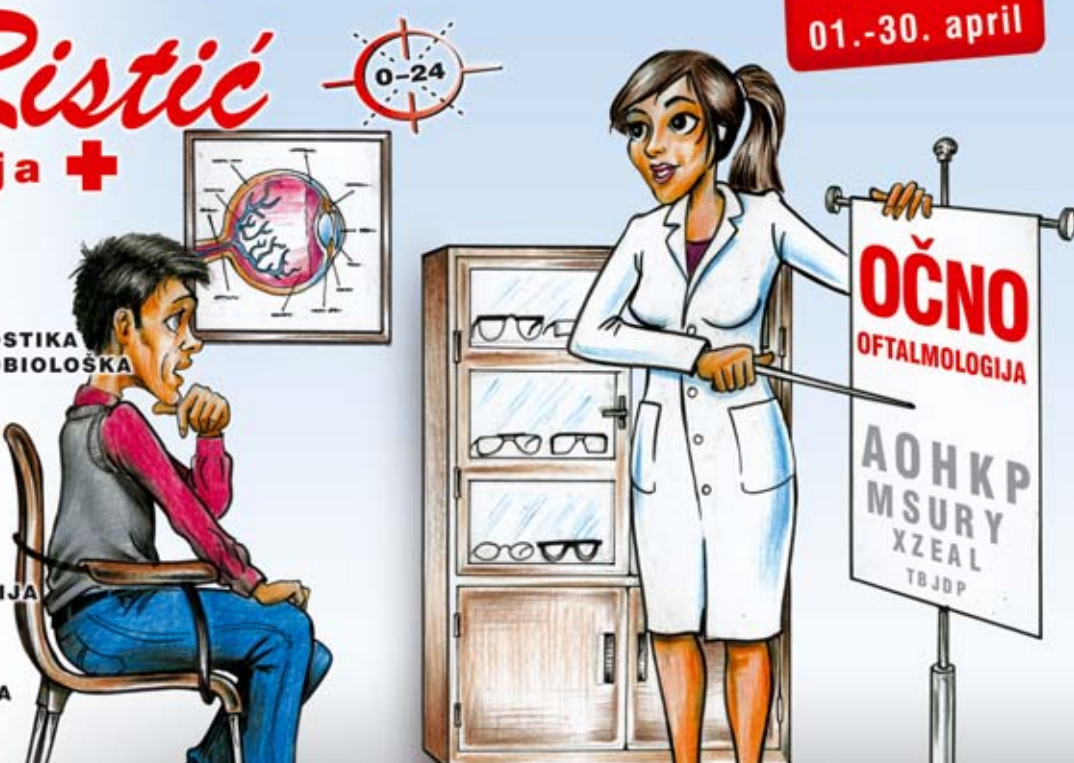
Marko Milovanović

01.-30. april

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
 Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Quot linguas calles, tot homines vales

Mrtav jezik? Pa, latinski

Zašto su na pitanje o mrtvim jezicima mnogi skloni da prvo pomenu ili pomisle na latinski? Na to pitanje nema pametnog odgovora, osim da je reč o intelektualnoj inerciji. Razumeli ste? Onda latinski definitivno nije mrtav! Jer "intelektualna inercija" (lenjost uma) "definitivno" (konačno) jeste latinski. To jest, to su reči latinskog porekla, i te kako žive u današnjim "živim" jezicima.

Sličnih primera ima koliko hoćete: personalni kompjuter (u prevodu: lični računar), CV (curriculum vitae, biografija – a biografija je iz još jednog "mrtvog" jezika, starogrčkog), partikularno, interakcija, komplikacija, prezentacija, koalicija, depilacija, konfrontacija, korupcija, apstrakcija, lingvistika, reakcija, funkcija, diktatura, perspektiva, konsultacija, participacija...

Možda bi se moglo reći da je latinski jezik mrtav zato što ga niko ne govori, niko na latinskom ne psuje, ne cenjka se na pijaci, ne piše ljubavna pisma na... Pa, to baš i nije tačno – na svetu danas verovatno više ljudi komunicira (čuj, komunicira! opet latinski) na latinskom nego na mnoštvu zaboravljenih, zaista mrtvih jezika, čiju ni jednu jedinu reč ne znamo.

Ali, to je već sasvim drugo pitanje. Ako je i mrtav, zašto ga je dobro znati? Zato što je u jednom momentu (u prevodu, trenutku) istorije to bio jezik gotovo celog civilizovanog sveta. Ne samo u poslednjem veku stare i nekoliko vekova nove ere, koliko je trajala Rimska imperija, nego do pre dvesta godina latinski je u Evropi bio jezik obrazovanih, nauke, administracije (opet latinski) i crkve. U delovima sveta kojim je dominirao, od Španije i Portugalijske, preko Britanije, Francuske i Italije do Rumunije, latinski je ostavio neizbrisive tragove, u mnogim drugim jezicima nezaobilazan je u prirodnim naukama, pravu, medicinu i farmaciji. Pa, eto, lakše ćete učiti druge jezike i lakše ćete savladati mnoge žive stvari uz pomoć "mrtvog" latinskog jezika.

Uostalom, što bi rekli Latini, Quot linguas calles, tot homines vales (Koliko jezika znaš, toliko ljudi vrediš).

Kojim su jezikom govorili Ahil i Hektor?

Istražujući ruševine Knososa na Kritu, prestonice mitskog kralja Minosa i graditelja ne manje čuvenog Lavirinta, Britanac Artur Evans je 31. marta 1900. godine naišao na neupadljivu glinenu pločicu s nekoliko redova znakova koji su nesumnjivo predstavljali pismo. Nedelju dana kasnije, zbirka pločica se umnogostručila, da bi u narednih nekoliko godina arhiva "minojskog pisma" premašila broj od 4000.

Evans, kasniji ser Artur, verovao je da su na pločicama zapisi nekog nepoznatog jezika stanovnika Krita, a njegovo mišljenje delila je većina arheologa i lingvista. Do sredine prošlog veka slične tablice pronađene su i u kopnenoj Grčkoj, u centrima Mikenske civilizacije na Peloponezu i Beotiji, a za pismo je utvrđeno da ima oko 200 znakova.

Britanski arhitekta Majkl Ventris i lingvista Džon Čedvik upustili su se u avanturu dešifrovanja nepoznatog jezika 1951. Ventris je

isprva prihvatio Evansovo mišljenje da je Linearno B pismo služilo nekom nepoznatom jeziku, ali je brzo prešao na hipotezu da je možda reč o nekom ranom obliku grčkog. Već 1953. on i Čedvik objavili su rezultat: zaista je u pitanju zapis na grčkom, bar 700 godina stariji od pojave alfabeta.

Danas je pročitano više od 6000 uglavnom kratkih zapisa na glinenim pločicama i posudama i, mada je uglavnom reč o popisima robe, inventarima zaliha proizvoda i davanjima sirovina za preradu, čitanje Linearnog B pisma omogućilo je ranije nezamisliv napredak u razumevanju najstarije grčke, Mikenske civilizacije, kojoj pripadaju i svi junaci Trojanskog rata.

Tokom Napoleonovog pohoda na Egipat 1799. prilikom odbrambenih radova na tvrđavi Rašid u blizini Rozete, pronađena je crna bazaltna ploča s natpisom u tri stupca. "Kamen iz Rozete" postao je ključ za dešifrovanje egipatskog pisma i jezika, jer je isti tekst bio uklesan uz pomoć hijeroglifa u jednom stupcu, jednostavnijim egipatskim pismom u drugom i, najzad, grčkim alfabetom u trećem.

Iz grčkog natpisa znalo se da se u tekstu pominju imena Ptolomeja i Kleopatre, a to će 1822. godine Francuz Žan-Fransoa Šampolion iskoristiti kao ključ za dešifrovanje, počinjući čitanjem imena Kleopatra. Pokazalo se da antički pisci – Herodot, Strabon, Diodor i Horapolon – nisu bili u pravu smatrajući da svaki egipatski hijeroglif predstavlja "sliku" cele jedne reči. Čitajući ih kao slogove, zahvaljujući svom poznavanju koptskog jezika, dalekog potomka staroegipatskog, Šampolion je u narednih nekoliko godina uspeo da "oživi" jezik star nekoliko hiljada godina.

A kakve to veze ima sa Srbijom. Pa, kod nas latinski nije ostavio neizbrisive tragove. Možda zato teže razumemo, šta nam drugi Evropejci pričaju.

ALEKSANDAR ČIRIĆ

Ovaj članak je napravljen uz podršku Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je isključivo odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije. Projekat ("Vrtline života u porodici evropskih naroda") finansira Evropska unija kroz program Medijski fond u okviru evropskih integracija, kojim rukovodi Delegacija EU u Srbiji, a realizuje BBC World Service Trust.

PODELJENA ZEMLJA: Naoružana grupa "nevidljivi komandosi" na severu Obale Slonovače

OBALA SLONOVAČE

Dupli standardi

Africa News
Selaj Marijus Kuasi

Pristalice opozicionog lidera Alasana Katara optužuju međunarodnu zajednicu zbog duplih standarda u zaštiti civila u Libiji i Obali Slonovače – reagovali su munjevitom kada je reč o libijskim civilima, a ne žuri im se da okončaju nasilje nad civilima u drugoj afričkoj zemlji. "Zašto Libija, a ne Obala Slonovače?", pita se Žaklin N'Gesan, opozicionarka i pristalica Alasana Katara, koja javno osuđuje "UN zbog odsustva akcije protiv kršenja ljudskih prava i ubistava koja su počinili Gbagboovi ljudi". Ona tvrdi da međunarodna zajednica i Misija UN-a u Obali Slonovače (UNOCI) posmatraju i ništa ne čine povodom ubistava stotine ljudi u ovoj zapadnoafričkoj zemlji. Sličnog je mišljenja i Pegabila Silue, predsednica nevladine organizacije mladih za demokratiju, koja podržava opozicionog lidera Kataru. "Apsurdno je to što je međunarodna zajednica potpuno i jedino fokusirana na Libiju dok Obala Slonovače gori", kaže Pegabila. "Ne možemo da ignoriramo ovu kontradikciju. Nema nafte u Obali Slonovače, ali ima ljudskih bića."

Kriza u Obali Slonovače traje već meseci, tačnije od 28. novembra, kada su održani i pokradeni izbori. Posle propasti posredovanja Afričke unije u krizu se umešao UN sa standardnim predlozima u borbi protiv

diktatora. "Ekonomске sankcije i putne restrikcije neće pomeriti Lorena Gbagboa sa vlasti", uveren je Soro Giljom, kandidat za premijera u budućoj opozicionoj vladi. U međuvremenu, diktator okuplja vojsku, a hiljade mladih pristalica režima odgovorilo je na poziv za mobilizaciju. Od početka sukoba do danas bilans smrti iznosi 462 nedužnih civila, koji su nastradali od ruke prorežimske policije.

Ukoliko sankcije potraju, dupliraće se broj obolelih od side i kolere i broj smrtnih ishoda ovih bolesti, budući da je prekinut farmaceutski lanac snabdevanja određenim medikamentima. Za dva meseca, kaže ministar zdravlja ove zemlje, apoteke će biti potpuno prazne, dok će 104.000 HIV pozitivnih osoba umreti u veoma kratkom roku.

Eskalacija nasilja u Obali Slonovače i odsustvo reakcije međunarodne zajednice, bile su teme samita ECOWAS, na kojem je učestvovao i ministar spoljnih poslova Nigerije Odein Adžumogobia. On je oštro kritikovao međunarodnu zajednicu rekavši da je u Libiji uvedena zona zabrane leta kako bi se zaštitili nedužni civili "… dok ovde istovremeno mirno posmatraju sličnu situaciju i ubijanje stotine žena, dece i muškaraca".

PARIZ

Neuspeh nepopularnog vođe

RFI

Toni Kros

Francusko ministarstvo unutrašnjih poslova saopštava da su na osnovu više od 80 odsto prebrojanih glasova na regionalnim izborima socijalisti dobili 36 odsto glasova, duplo više nego vladajuća Sarkozyjeva Unija za narodni pokret (18,6 odsto). U drugom izbornom krugu veliki uspeh beleži i desničarski Nacionalni front (11 odsto), čija čelnica Marina le Pen ne krije zadovoljstvo.

Rezultati izbora su pokazali, uoči predsedničkih izbora koji slede sledeće godine, ono što Sarkozy uporno ne želi da čuje i vidi uprkos merenju pulsa javnog mnjenja, a to je da je njegova popularnost skoro dotakla dno političkog bunara. Kantonalni izborni rezultati pokazuju da gubi bitku i od levičara i od desničara. Sarkozy se u predizbornoj kampanji zaricao da neće pozivati birače da glasaju za stranke levog centra, prevedeno – neće ih pozivati da glasaju protiv Nacionalnog fronta. Međutim, njegove stranačke kolege nisu se libile da to učine. Alen Žipe, novoimenovani ministar spoljnih poslova i gradonačelnik Bordo, pozvao je birače da na lokalnim izborima glasaju za republičkog kandidata, što znači "za bilo koga osim za NF".

Martina Obri, šefica Socijalističke stranke, uzbuđeno je pred euforičnim pristalicama ispred štaba izjavila da su socijalisti odlučni da pokažu kao je drugačija Francuska moguća, najavljujući da će sledeće nedelje objaviti javnosti platformu za oporavak stranke. Marina le Pen najavila je novo iscrtavanje političke mape, što je prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja objavljenom u novinama Les Echos, sasvim moguće. Naime, više od polovine ispitanika smatra da stranku Nacionalnog fronta treba ravnopravno posmatrati "kao i sve druge", što znači da je ova stranka osigurala svoj položaj u političkoj piramidi Francuske. Marina le Pen je, budući da ima problema sa bankom Société Générale, kojoj njena stranka duguje oko 5,2 miliona evra za zgradu svog predstavništva, najavila da će predsedničku kampanju finansirati "kao i svi drugi", kao i da će, ukoliko joj banka otkáže pomoć, zatražiti pomoć od građana Francuske.

Elizabeth Rozamund Tejlor, Liz (1932–2011)

Odlazak pop ikone

Foto: Reuters

Raspad star sistema je dobro podnela jer 1963. godine snima spektakularnu *Kleopatru*. Publika je poistovetila Elizabet sa seksepilnom junakinjom koju je tumačila. Njena veza sa Ričardom Bartonom, koja će početi na snimanju tog filma i potom biti smatrana jednom od najvećih ljubavi 20. veka, u početku je bila skandal

Vest o smrti Elizabet Tejlor obišla je planetu i nema medija koji je nije objavio. Zbog toga može da se kaže da je ova vest izazvala isti efekat kao što je to bilo i sa smrću ledi Dajane i Majkla Džeksona. Povezuje ih činjenica da su bili najveće savremene svetske pop ikone i moglo bi se reći da oni čine sveto trojstvo pop kulture našeg doba. Nije teško izvući sličnosti između njihovih biografija. Elizabet Tejlor i Majkl Džekson bili su zvezde još od tinejdžerskog doba. Baš kao što su mediji pratili svaki korak Elizabet Tejlor, tako je bilo i sa ledi Dajanom. Za status pop ikone neophodno je da lični život bude ispunjen skandalima i sve troje ispunjavali su taj uslov. Ipak, postoji jedna bitna razlika između njih. Za razliku od Majkla i Dajane, Elizabet se nije žalila da je mediji proganjaju, a znala je i kako da upravlja njima.

Njena sposobnost kontrole medija bila je rezultat toga što je u svom javnom životu imala i status holivudske dive i pop ikone.

Holivudske dive su proizvod star sistema koji su stvorili veliki filmski studiji i u kome je javni lik glumca bio kreiran u skladu sa ulogama koje su mu bile namenjene. Zbog svoje lepote Elizabet je bila predodređena za uloge zavodnica, ali njena zavodljivost nije smela da bude preterano seksualna. Od nje se očekivalo da takva bude i u privatnom životu. Elizabet Tejlor kao ličnost nije bila takva i studio je morao da se potruži da u javnosti održi željenu sliku o glumici. Ma koliko je star sistem ponekad bio surov i besmislen, njegov raspad uništio je većinu tadašnjih holivudskih zvezda. Pošto studiji više nisu birali scenarija za glumce, već

su to činili oni sami, dešavalo se da publika sa premijere novog filma izađe smejući se jer je uloga u kojoj bi se pojavio neki glumac bila neprikladna za njega, a zvezda koja bi jednom bila ismejana teško da bi dobila drugu priliku. Osim toga, studiji se više nisu brinuli o javnoj slici zvezda. Skandali koji bi nekada bili zataškani, sada su bili dostupni tabloidima, što je mnogima uništilo ugled.

Elizabet Tejlor je raspad star sistema dobro podnela jer je 1963. godine snimila spektakularnu *Kleopatru*. Publika je poistovetila Elizabet sa seksepilnom junakinjom koju je tumačila. Njena veza sa Ričardom Bartonom koja će početi na snimanju tog filma i potom biti smatrana jednom od najvećih ljubavi 20. veka, u početku je bila skandal. Naime, kada je sve počelo oboje su bili u braku i njihova veza je po standardima toga doba smatrana nemoralnom. Elizabet Tejlor je tada po drugi put preotela

tuđeg muža i to ju je moglo uništiti. Opstala je jer je u to vreme počela seksualna revolucija koja je rušila dotadašnje moralne kodove, a na svojoj strani imala je i jednog značajnog medijskog saveznika – časopis “Lajf”. Ovaj magazin bio je jedan od najuticajnijih u Americi sa višemilionskim tiražom. Elizabet Tejlor je postala slavna kada se pojavila na naslovnoj strani “Lajfa” 1947. godine. Ovaj magazin biće medijska ljubav njenog života. Kada god joj bude potrebno, “Lajf” će objavljivati njene opširne intervjue. U tim ispovestima ona će biti iskrena znajući da to neće biti zloupotrebljeno i da će pozitivno uticati na medijsku sliku o njoj. Kada “Lajf” 1972. godine bude ugašen kao nedeljnik, transformacija Elizabet Tejlor od holivudske dive u pop ikonu biće završena.

Od tog trenutka Elizabet će biti spremna da za medije priča o svojim ljubavima, dijeta- ma, bolestima, dijamantima... Praviće se da ▶

ZVEZDA: Potpis na betonu Holivuda iz 1956. godine

Foto: Reuters

Smrt poslednjeg faraona

Smrt Elizabet Tejlor ujedno je i simboličan kraj Holivuda u kome su filmovi bili veći od života

I danas su glumice lepe, ali na bioskopskom platnu ipak ne izgledaju tako veličanstveno kao ona. Kod Elizabet Tejlor poklopili su se njena ličnost i duh vremena u kome je živela i ona je bila simbol svog doba.

Elizabet Rozamund Tejlor rođena je u Londonu 1932. godine i bila je jedna od mnogobrojnih tinejdžerskih lepotica koje su se pojavile u filmovima četrdesetih godina. Film *Lesi se vraća kući* iz 1943. godine, njen prvi veći uspeh, danas bi se verovatno pamtio samo po Lesiju da nije bilo upornosti njene majke koja je bila rešena da ćerka dobije ulogu u filmu *National velvet*. Po jednoj priči, dvanaestogodišnja glumica je na snimanju ovog filma pala sa konja i povredila kičmu, a posledice te povrede mučile su je ceo život. Drugi tvrde da povrede kičme imaju veze sa ovim filmom, ali da su nastale jer ju je majka vodila na istezanja kičme da bi porasla za nekoliko santimetara pošto nije bila dovoljno visoka da bi bila angažovana za film. Ono što je sigurno svakako je činjenica da je već tada Elizabet Tejlor pokazala da zna da glumi, dobila je nadimak "Liz iz prvog puta" jer je uvek snimala scenu iz prvog pokušaja.

Uloga u filmu *Zaverenik* iz 1949. godine lansirala ju je među mlade holivudske zvezde.

Prvog Oscara je dobila 1960. godine za film *Baterfild 8* i uvek je priznava da joj je ova nagrada dodeljena samo zato što je bila teško bolesna i nije bilo izvesno da će preživeti. Ipak, niko nikada nije rekao da je taj Oskar nezaslужen jer su u tom trenutku iza nje bile uloge u filmovima: *Mesto pod suncem* rađen po romanu *Američka tragedija* Teodora Drajzera, *Iznenada prošlog leta*, kao i njen prvi mitski film *Mačka na usijanom limenom krovu* snimljen po drami Tenesija Vilijamsa. U tom filmu Elizabet Tejlor se pojavila u belom kombinezonu, a uloga Megi ostaće jedna od najvažnijih rola toga doba, dok će njena rečenica "Ja sam kao mačka na usijanom limenom krovu" ostati upamćena kao krik seksualno frustriranih žena pedesetih godina.

"Bila sam stvarno grozna prema Mankijeviču i žao mi je zbog toga", govorila je Elizabet Tejlor opisujući svoje ponašanje prema Džozefu Mankijeviču, režiseru *Kleopatre*, njenog, u širokoj publici, najpoznatijeg

filma. Uloga poslednjeg faraona Egipta potvrdila je njenu sliku dive u očima masovne publike.

Veza između nje i Ričarda Bartona, pored toga što je za rezultat imala dva braka, jedan razvod, bezbrojne svađe i pijanstva, proizvela je i značajan film *Ko se boji Virdžinije Vulf*. Nezaboravna replika Elizabet Tejlor iz tog filma glasi: "U svakom braku neko mora da nosi pantalone, a u ovome to sam ja!", i ozvaničila je 1966. godine, kada se u bioskopima prikazivao ovaj film, da žene više nisu slabiji pol. Ova uloga donela joj je i drugog Oscara.

Sledeće godine u bioskopima se pojavio film *Odsjaji u zlatnom oku*. Na početku ovog filma publika je videla Elizabet Tejlor kako vrišti jer je svedok ubistva u američkoj vojnoj bazi. Na kraju filma, gledaoci shvataju da je ubica njen muž, koji nije mogao da podnese da se muškarac koji mu se dopada odlučuje ne za njega, već za nju. Tako je razbijen još jedan tabu.

Poslednji put Elizabet Tejlor je razbila tabu 1989. godine. Iskoristila je sav svoj uticaj da bi snimila televizijski film *Slatka ptica mladosti* po komadu Tenesija Vilijamsa u kome je tumačila ulogu Aleksandre del Lago, ostarele holivudske dive koja na premijeri svog najnovijeg filma začuje komentar iz publike: "Ala je ostarila", posle kojeg beži iz bioskopske sale i završi u hotelskoj sobi sa neuspešnim, ali mladim i lepim glumcem. Kada je pronađu, Aleksandra saznaje da su kritike za njenu ulogu ipak pozitivne i da možda jeste stara, ali to nikome ne smeta jer je stekla zrelost. Iz ovog filma ostaće zapamćena replika u kojoj glavna junakinja kaže: "Moramo nastaviti dalje, dalje od naše mladosti."

Na pitanje zašto je insistirala da snimi ovu TV dramu, Elizabet Tejlor je objasnila da joj je Tenesi Vilijams kazao da je ulogu Aleksandre del Lago napisao za nju, ali je ona bila premlada da je odglumi i potom je, u 57. godini, shvatila da je spremna za ovu ulogu.

Zbog sklonosti prema luksuzu, Elizabet Tejlor je dobila nadimak "poslednji faraon", ali je ovu titulu mogla dobiti i zbog svojih filmova. Svojim ulogama pomerala je granice i saopštavala velike istine i po tome je bila slična faraonima.

ne vidi podsmešljive izraze lica fotoreportera dok je slikaju u neukusnim odevnim kombinacijama i neće reagovati na konstantne medijske spekulacije da namerava da se uda za razne muškarce. Tejlrova je shvatila pravila igre koja važe za pop ikone: publika ne želi da ih samo obožava kao holivudske dive, već i da im se podsemeva. Davala je medijima ono što su želeli, ali je umela i da ih iskoristi za svoje potrebe kao što su bile njene humanitarne akcije

ili promocije njene nove linije parfema. Slično su radili i Majkl Džekson i ledi Dajana, ali oni nisu mogli da podnesu konstantan medijski pritisak. Njihova nemogućnost da se nose s pritiskom medija proisticala je iz toga što su znali da mediji stalno traže nove senzacije, znali su da im jednog dana više neće biti zanimljivi i da će ih tada zaboraviti. Elizabet Tejlor nikada nije poklekla pod medijskim pritiskom, znala je da nikada neće biti zaboravljena.

U mnogobrojnim intervjuima retko je govorila o svojim filmskim ulogama koje su je dovele do statusa holivudske dive, a potom i pop ikone. O svojim ulogama nije mnogo pričala jer je znala da njeni filmovi nikada neće biti zaboravljeni budući da su antologijska dela. Elizabet Tejlor je bila sigurna u sebe i ulogu pop ikone mogla je da igra smireno i bez napora. Znala je da će ostati večna bez obzira na čudi pop kulture. ◀

Vladan Stojić

Dvadeset četiri

U centru nekadašnjeg Istočnog Berlina, na Aleksandarplacu, iza leđa tornja Fernsehturm i hotela Park in, i dalje se nalazi metalna instalacija koja neprekidno pokazuje vreme u raznim delovima sveta. Kao jedan od najpoznatijih, takozvanih Svetskih časovnika, ovaj spomenik “jedinstvu među narodima” bio je jedan od simbola Istočne Nemačke, zemlje zatvorenih granica u kojoj se neprekidno govorilo o univerzalnosti. Svetski časovnik i danas čini nekoliko valjaka koji rotiraju u istom taktu, tako da on pokazuje vreme u svim časovnim zonama istovremeno – ako staru dobru DDR-ovsku skalameriju obidete nekoliko puta, naći ćete nazive poznatijih prestonica i videti koliko je sati u svakoj od njih. Glavnih vremenskih zona, inače, ima dvadeset četiri, koliko i sati u jednom solarnom danu. Svaka od njih predstavlja dužinu koju Sunce prividno pređe za jedan sat duž ekvatora – zone se protežu između meridijana (podnevnika) koji su razdvojeni sa po 15 stepeni, što je zapravo jedna dvadesetčetvrtina od 360 stepeni, tj. punog kruga. Vremenske zone, ovakve kakve danas poznajemo, uspostavljene su skoro puna dva veka nakon što je za potrebe moreplovaca u Griniču definisan nulti meridijan i pripadajuće mu srednje vreme. Naime, vreme se još dugo merilo samo lokalno, neujednačeno od zemlje do zemlje, ali sa razvojem železnice i sredstava komunikacije, dolazi i jaka potreba za jednim univerzalnim, planetarnim vremenom. Kanađanin Sandford Fleming je prvi 1879. predložio da se svet podeli na mrežu sa 24 zone i nije prošlo dugo pre no što je ideja ostvarena. U viktorijanskoj Engleskoj se već počelo prihvatati standardno, takozvano železničko vreme, da bi osamdesetih godina XIX veka satovi širom britanske imperije počeli da se preko vremenskih zona usklađuju u odnosu na Grinič, uz

odgovarajući vremenski pomeraaj. Danas se, zahvaljujući podeli na zone, sa lakoćom orijentišemo kad negde putujemo ili kad iz sobe pratimo ratove, bombardovanja i zemljotrese dok se zbivaju u realnom vremenu. Međutim, ako pogledate mapu sveta, lako ćete zapaziti da geografija ipak ne ide na ruku ekvidistantnoj podeli na vremenske zone, a kad se u obzir uzme i politička karta, šema zona postaje bizarno komplikovana. Neujednačena i robustna, deljiva kao i broj 24 na sve moguće načine, mreža vremenskih zona, mada zamišljena kao spomenik “jedinstvu među narodima”, zapravo najviše govori o nehomogenosti sveta. Kao što je i istočno-nemački sat na Aleksandarplacu najmanje predstavljao jedinstvo i mir među ljudima.

Astronomski sat u Pragu

Vidimo se za jedan kilodan

Zašto je dan podeljen baš na 24 sata

Piše: SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Navodno je za pokretanje jednog broda potrebna količina lepote od jedne milihelene. Ova vickasta ideja potiče iz drame Kristofera Marloua *Doktor Faust* i zasnovana je na Homerovom opisu Helene Trojanske, koja je imala lice “kakvo pokreće hiljadu brodova”. Naime, ako je helena mera lepote kojom se pokreće hiljadu brodova, onda bi se jedan brod mogao pokrenuti sa hiljadu puta manjom veličinom, odnosno jednom milihelenom.

Možda vam Marlouova ideja miriše na zaplete iz štreberskih viceva, ali u suštini nema razloga da se merna skala za veličinu nečeg kao što je “količina lepote koja pokreće brodove” ne veže za jedinicu koja bi bila helena. I koja bi se delila decimalno, na deci, centi i milihelene. Gotovo sve merne skale i jesu definisane na sličan način – dogovorom ili konvencijom, počev od načina na koji merimo “dogovornu” veličinu kao što je temperatura, pa do toga kako merimo nešto što smatramo prirodnim procesom, kao što je protok vremena.

Mada iz perspektive sa početka XXI veka deluju tako prirodno,

sekundi, minuti i sati su samo intervali koje je čovek, iz istorijskih razloga, odabrao za merenje vremena. Međutim, vreme se moglo meriti u sasvim drugačijim intervalima. U sovjetskoj Rusiji i tokom Francuske revolucije, bili su osmišljavani kalendari sa sasvim drugačijom organizacijom broja meseci i dana u nedelji. No, i jedan dan je mogao biti podeljen drugačije – recimo, na deset smerglina, tako da svaki smerglin ima deset turdnarka, koji su mogli biti podeljeni na 100 remlina ili možda, 100 zomgloa.

Zvuči suludo, ali zapravo nije neozbiljno pitati se zašto jedan metar delimo na 100 centimetara, a jedan dan ne delimo na 100 sati, ili minuta? Ili, ako stvari ne posmatramo dekadno, zar se dan nije mogao podeliti na 14, 23 ili 37 delova? Zbog obrazovne prakse da prvo naučimo da “gledamo u sat”, pa tek kasnije da koristimo lenjir i merimo dužine, čak će vas i deca retko pitati zašto su dani i sati podeljeni u tom seksagesimalnom sistemu, sa vavilonskom osnovom 60. Zašto je uopšte dan izdelfen na 24 dela, koja su podeljena na 60 minuta, pa na 60 sekundi?

Ako govorimo o merama za vreme unutar jedne godine, jedina stvarna mera koja je utemeljena na prirodnom procesu i uslovno

ZAŠTO DAN NE DELIMO NA STO DELOVA:

Mesečeve mene (desno);
prsti šake za brojanje sati (dole)

posmatrano, nije predmet dogovora, jeste dužina dana – to je vreme koje je potrebno Zemlji da se okrene oko svoje ose, odnosno, vreme za koje sunce na nebeskoj sferi prividno “obiđe” pun krug oko planete.

Precizno govoreći, jedan dan tokom godine u proseku traje 23 sata 56 minuta i 4,096 sekundi. To je srednja vrednost za takozvani sideralni dan, što je vreme koje je Zemlji potrebno da napravi jednu rotaciju u odnosu na zvezde “nekretnice”. Pošto se, zbog okretanja Zemlje i paralakse, čini da se Sunce kreće malčice istočno, ovaj interval nije potpuno isti kao takozvani solarni dan, što je vreme između dva uzastopna prolaska sunca iznad istog meridijana. Solarni dan u proseku traje za oko osam minuta duže od sideralnog – 24 sata, 3 minuta i 56,555 sekundi.

U oba slučaja je reč o srednjim vrednostima. Zemlja se, u svom kruženju oko Sunca, naime, ne okreće sve vreme jednakom brzinom oko svoje ose. Zbog toga je u proleće, jesen ili leto dan duži ili kraći za oko dvadesetak sekundi, pa se uvek govori o srednjem solarnom danu u toku godine. Pritom se ne misli na evidentno različito trajanje obdanice u različitim sezonama na raznim geografskim širinama (što je posledica nagiba planete pri okretanju oko Sunca), već o ukupnoj dužini 24-časovnog dana.

Sideralni dan iznosi 86.164 sekundi – onih koje su u SI sistemu definisane kao etalon vremena i čija atomska definicija kaže da traje koliko i 9.192.631.770 perioda zračenja koje odgovara prelazu između dva hiperfina nivoa osnovnog stanja atoma cezijuma 133. Ova neprijatna definicija kojom atomski satovi mere tačno vreme promašuje dan za jednu sekundu koja se uvek mora nadoknaditi dodavanjem, što nas posebno podseća da je sekunda stvar dogovora o kom se u SI sistemu stara Međunarodni komitet za mere čije je sedište u paviljonu De Bretey kod Pariza.

Stvari su zapravo definisane obrnutim redom – dan je mnogo, mnogo stariji pojam od sekunde i sata. U ne tako davnoj prošlosti, pre mehaničkih satova, vreme se u toku dana zapravo merilo temporalno. U vreme sunčanih satova, dan je već bio izdelfjen na 24 dela. No, zanimljivo je da oni u praksi nisu bili jednaki, budući da je leti obdanica bila duža, i svaki pojedinačni sat je duže trajao. Podela dana na 24 dela je zapravo starija od pojma sata, a sama reč i jeste potekla od grčkog naziva za “deo dana”.

Po svemu sudeći, takva podela dana je došla od starih Sumera, ali zapravo, nije poznato tačno zbog čega. Postoji nekoliko hipoteza na tu temu. Po jednoj, stvar je u menama Meseca. Ako su drevni narodi uočili da između dve mesečeve mene protekne 30 dana, a da se tokom godine javi 12 mesečevih mena, onda su u istom maniru mogli deliti i obdanicu na 12, odnosno dan na 24 dela. Međutim, tek su Rimljani strogo definisali godinu sa 12 meseci, pa je ovo objašnjenje u najmanju ruku klimavo.

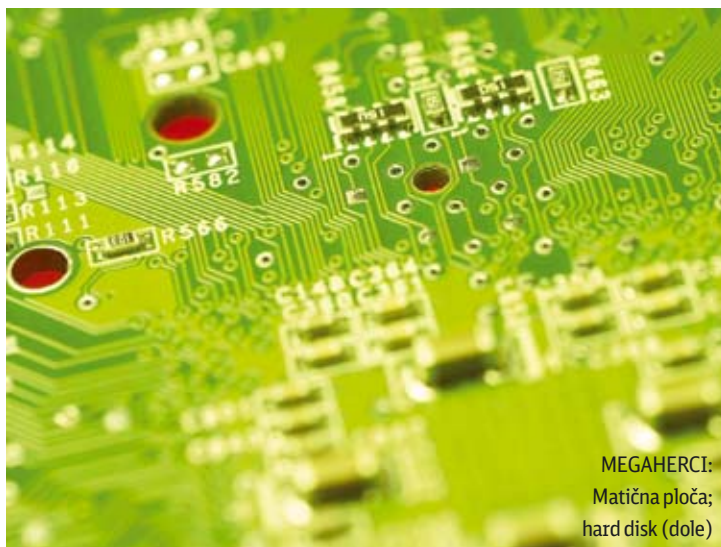

Drugo objašnjenje se vezuje za 12 sazvežđa Zodiijaka, koja se za godinu dana okrenu na nebeskoj sferi, tako da ona ponovo dođe u isti položaj. Ali, ako ste ikad posmatrali noćno nebo, brzo ćete shvatiti da izbor sazvežđa nije baš tako nedvosmislen i da će pre biti da je popularnost dvanaestice u starom Vavilonu uticala na to da ih bude toliko.

Jedno od objašnjenja se vezuje za ljudsku šaku koja je navodno navela Sumere da dan podele na 12 delova. Ako savijete palac i pogledate unutrašnjost šake, primetićete kako vam je svaki od četiri ispružene prsta podeljen na tri celine, tako da pred sobom imate dvanaest podjednakih celina. To je olakšavalo brojanje sati u toku dana, pa je zato i dan podeljen na 12 delova.

Uz ovo ide i zgodna okolnost da je 24 broj koji je deljiv sa 2,3,4,6,8 i 12, tako da se sa njim znatno lakše računa nego sa deset ili sto, kad ga treba izdelfiti na delove. Nema, međutim, jakih argumenata da se prihvati ili odbaci bilo koja od hipoteza, a nije isključeno da su podeli na 24-časovni dan doprineli svi razlozi zajedno. U svakom slučaju, kad (ako) jednom sretnemo vanzemaljsku civilizaciju, prvo u čemu nas neće razumeti je zašto vreme računamo u dvadesetčetvrtinama jednog obrtaja planete. I toliko strepimo kad one prebrzo promiču.

MEGAHERCI:
Matična ploča;
hard disk (dole)

PROCESORSKO VREME

Takt praznog hoda

Svim procesorima zajedničko je da najveći deo svog vremena provode u stanju mirovanja

Piše: Ž. ĐURIĆ

Svaki procesor, bilo da se nalazi u računar, GPS navigaciji ili mikrotalasnoj remi, treba da izvrši neki zadatak za određeno vreme. Koliko će kompleksan zadatak biti i koliko će vremena procesoru biti potrebno da ga izvrši, zavisi od namene i snage čipa, a period koji je potreban da bi se zadatak izvršio naziva se procesorsko vreme.

Svim procesorima zajedničko je da najveći deo svog vremena provode u stanju mirovanja, čekajući da ih korisnik upotrebi za nešto. Primera radi, moderan računar na kome se kuca ovaj tekst može istovremeno da radi još mnogo

drugih stvari – da pušta film, da pokreće najnoviju igru i da proverava na Google Earthu kako je izgledao onaj brežuljak u Moštanicima pre nego što su došli bageri. To se događa zahvaljujući arhitekturi procesora koji rade na principu istovetnih ciklusa koji se ponavljaju određeni broj puta u sekundi.

I tako, umesto da ne rade i ne troše energiju kada se ni sa čim ne bave, i da se aktiviraju samo kada je to neophodno, procesori dosta vremena provode u praznom hodu, čekajući da korisnik nešto od njih zatraži. Postoji veliki broj projekata koji omogućavaju da se taj prazan hod upotrebi u korisne svrhe – jedan takav primer je čuveni SETI projekat u kom su računari običnih kućnih korisnika, u trenucima kada ništa ne rade, bili korišćeni u pretrazi za vanzemaljskom inteligencijom.

UKAZNO VREME

Uhvati dan

Nakon što su poslednjeg vikenda u martu časovnici u većini zemalja pomereni za sat vremena unapred i prešlo se na takozvano ukazno, odnosno letnje računanje vremena, obdani se prividno produžila. U većem delu razvijenog sveta ovaj dogovor se smatra zgodnim načinom da se u letnjim mesecima, kad sunce prirodno izlazi kasnije, dnevna svetlost duže zadrži.

SAT NA SUNCE: Solarni časovnik

Cela ideja o uvođenju ukaznog vremena zasnovana je na astronomskoj okolnosti da u januaru sunce izlazi oko osam sati, a zalazi oko 16, dok u julu, kad je dan znatno duži, izlazi pre pet, a zalazi posle 21 sat. Budući da ljudi svoje dnevne aktivnosti započinju u isto vreme tokom cele godine, obično oko sedam sati, sredinom leta se tako "gubi" skoro dva sata dnevnog svetla.

Ideju da se to vreme nadoknadi prostim pomeranjem sata prvi je smislio Džordž Vernon Hadson (1867–1946), entomolog sa Novog Zelanda, koji je 1895. u radu pred Kraljevskim društvom u Velingtonu predložio letnje pomeranje vremena za dva sata. Međutim, ideja bi verovatno ostala zaboravljena da se istog predloga, nezavisno od Hadsona, deset godina kasnije nije dosetio britanski preduzimač i graditelj Vilijam Vilet (1856–1915).

Tokom jednog ranojutarnjeg jahanja po okolini Londona, Vilet je u leto 1905. godine primetio kako je sunce odavno izašlo, a veliki broj ljudi još spava. Znajući da se vreme sunčevog izlaska menja tokom godine i da u letnjim mesecima, obdani počinje ranije, Vilet je pokrenuo veliku kampanju za uvođenje takozvanog "britanskog letnjeg vremena".

Neumorno lobirajući sve do Prvog svetskog rata, Vilet je pridobio neke liberalne poslanike u engleskom parlamentu, a za njegovu ideju se zagrejao i budući engleski premijer Winston Čerčil. Međutim, nastradavši u epidemiji gripa, Vilet nije dočekao da ukazno vreme bude ozakonjeno. No, njegov predlog je prihvatila Nemačka i 1916. prva zakonski uvela letnje računanje vremena, podstaknuta ratnom potrebom za uštedama uglja. Britanci su ih sledili 1921, a potom i gotovo sve evropske nacije i SAD.

Danas na svetu čak 110 od 192 države koristi takozvano letnje ukazno vreme (*daylight saving time*). Ono se ne koristi u Kini, Japanu, Južnoj Koreji i širom afričkog kontinenta, gde ova mera nikad nije stekla širu popularnost.

S. B.

Kako mačka zna koliko je sati

Psi i mačke nemaju epizodno pamćenje i neće moći mentalno da putuju kroz vreme tako lako kao ljudi

Piše: MARIJA VIDIĆ

Objašnjavajući pre oko mesec i po dana zašto je dobro da se ukinu sezonsko pomeranje vremena u martu i novembru, predsednik Ruske Federacije Dmitrij Medvedev rekao je da to donosi ekonomske uštede, a da se svake jeseni i zime oštećuje bioritam ljudi i životinja. “Zamislite samo sirote krave i druge životinje koje ne razumeju zašto treba da jedu ili da budu pomužene ranije ili kasnije”, rekao je tada Medvedev.

Poput krava, mačke i psi koji imaju stalan ritam određenih aktivnosti, takođe “znaju koliko je sati”. Na primer, ako mačka uvek jede u devet ujutru, ona će se nekoliko minuta ranije pojaviti ispred svog tanjira i zuriti u njega, očekujući obrok. To je dovoljan dokaz da životinje imaju nekakav unutrašnji sat. Ali, s obzirom na to da je časovnik čovekov izum, logično je da je ovakvo ponašanje mačke samo reakcija na dešavanja u sredini u kojoj ona živi.

Zapravo, naučnici tvrde da mačka oseća kada treba da potraži hranu zahvaljujući oscilacijama u bioritmu – promenama u nivou hormona, telesne temperature i moždanih aktivnosti. Organizam mačke iz naše priče ne meri vreme od poslednjeg obroka, ali je utreniran tako da u devet ujutru umire od gladi. Na isti način objašnjava se i kako pas tačno zna kad treba da sedne pored ulaznih vrata i sačeka gazdu koji se vraća sa posla.

Inače, sam protok vremena čak i kratkoročno ima vrlo intenzivan uticaj na životinje. Naučnici su, proučavajući kako životinjski mozak radi i utvrdili eksperimentom da on ne pamti prošle događaje. Pas koji je juče učio da vrati bačenu lopticu, danas će znati šta s njom treba da uradi, ali neće se sećati da je to uvežbavao. On nema epizodno pamćenje.

Zbog toga se smatra da su životinje zarobljene u sadašnjosti. Vilijam Roberts u knjizi *Proces životinjske memorije* piše da je to zato

što životinje ne mogu mentalno da putuju kroz vreme kao ljudi.

Ali, kako onda lešinari znaju da moraju na brzaka da pojedu plen koji su ukrali, pre nego što se “vlasnik” vrati?

U jednom od eksperimenata koji potvrđuju teoriju da životinje ne razmišljaju o drugim vremenima, istraživači su majmunima nudili da biraju hoće li uzeti jednu bananu ili dve. Pošto su bili gladni, majmuni su uzimali dve. Ali, kada bi im ponudili pet banana, ili deset banana, majmuni su po pravilu uzimali pet, valjda zato što im je bilo lakše da ih

Žlezda vodilja

Kad je najbolje da spavamo, kad najefikasnije učimo, kad smo gladni, a kad umorni – na sve to utiču različiti fiziološki procesi koji se dešavaju u organizmu. Te periode koji čine život organizma u jednom danu popularno nazivamo biološkim časovnikom. Međutim, imaju li svi ljudi isti tip tog časovnika? Naučnici potvrđuju da organizam životinje, pa i čoveka, stalno prolazi kroz jedan isti ciklus koji se naziva cirkadijalnim ritmom – u 24 sata smenjuju se faze od stanja dubokog sna do stanja maksimalne aktivnosti. Međutim, individualne razlike među ljudima su suviše velike da bismo mogli reći da čitava populacija ima bar približno isti ritam. Ipak, u središtu ljudskog mozga postoji jedna vrlo mala žlezda koja je najbliža biološkom časovniku – to je takozvana pinealna žlezda. Uveče, usled nedostatka svetla, ona počinje da luči supstancu melatonin i lagano uspavljuje organizam, dok nakon svitanja zaustavlja lučenje ove supstance i organizam se budi.

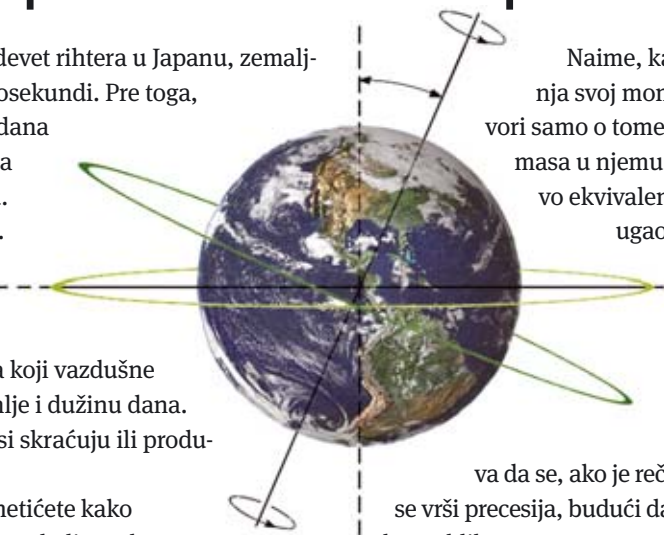
drže. Nisu mislili o tome da bi mogli da ostave neku za kasnije. Slično se zaključuje iz eksperimenata sa pacovima ili golubovima: oni su birali malo parče hrane odmah, radije nego veliko parče koje će ostati za malo kasnije. Ipak, nije uvek tako. Postoji i veliki broj životinjskih vrsta koje su naizgled sposobne da planiraju. Veverice, na primer, skupljaju lešnike koji će im potrajati čitavu zimu, ali to ne rade zato što su shvatile da lešnika kasnije neće biti, već instinktivno.

Kako zemljotresi skraćuju dan

Nakon velikog zemljotresa od devet rihtera u Japanu, zemaljski dan se skratio za 1,6 mikrosekundi. Pre toga, tokom zemljotresa u Čileu, dužina dana se promenila za 1,3 mikrosekunde, a pri zemljotresu u Indoneziji iz 2004. dan se skratio za 6,8 mikrosekundi.

Možda su vas zabrinule ove vesti. Nema razloga, jer su promene tako male (milijoni deo sekunde), da su zapravo manje od uticaja koji vazdušne mase imaju na trajanje rotacije zemlje i dužinu dana. Međutim, kako, zapravo, zemljotresi skraćuju ili produžuju dan?

Ako posmatrate dečju čigru, primetićete kako uspravno stoji dok se okreće, što je posledica takozvanog ugaonog momenta, odnosno momenta impulsa dok čigra precesira oko vertikalne ose. Sasvim nalik na čigru, vrteće se i balerina oko svoje ose. Međutim, ako balerina raširi ruke, njeno okretanje će se naglo usporiti. Fizičari to objašnjavaju održanjem ugaonog momenta, što je jedan od temeljnih principa koji važe u prirodi i koji kaže da se ugaoni moment neće promeniti u bilo kom zatvorenom sistemu.

Naime, kad balerina spusti ili raširi ruke, ona menja svoj moment inercije, što je veličina koja ne govori samo o tome kolika je masa nekog tela nego i kako je masa u njemu raspoređena. Ugaoni momenat je zapravo ekvivalentan proizvodu ovog momenta inercije i ugaone brzine kojom balerina rotira. Budući da se taj proizvod održava tako da je uvek isti, zbog povećanja momenta inercije, ugaona brzina se uspori.

Dakle, kad balerina raširi ruke, njen moment inercije se poveća i ona naglo uspori okretanje. Cela stvar podrazumeva da se, ako je reč o precesiji, može pomerati i osa oko koje se vrši precesija, budući da Zakon ugaonog momenta važi u vektorskom obliku – pravac ugaonog momenta kao proizvod pravca brzine i rastojanja mora ostati isti.

Slično je i sa Zemljom. Najjednostavnije rečeno, ako bi nešto promenilo njen moment inercije dok rotira, ugaona brzina rotacije bi se promenila. Pri jakim zemljotresima se pomeraju geološke ploče, što dovodi do nove preraspodele mase, a samim tim se menja i moment inercije planete. Zbog toga planeta menja brzinu i pomera se osa, pa se menja i dužina dana.

S. B.

Istorija vremena

4500 P.N.E.

Najstariji pronađeni solarni sat u vidu lenjira-glavaša korišćio se u Egiptu, pre oko 4500 godina.

4000 P.N.E.

Najstariji do danas sačuvani gnomoni, granitni bacači senki u sunčevim satovima, nalaze se u Londonu i u Central parku u Njujorku. Pre četiri milenijuma pokazivali su vreme ispred hrama u egipatskom gradu Heliopolisu.

800. GODINA

U srednjem veku dužina sati i dana nije bila apsolutna. Od svitanja do zalaska sunca uvek je proticalo dvanaest sati bez obzira na doba godine.

997. GODINA

Prvi mehanički sat je u X veku napravio opat Gerbert (947–1003). U nemačkoj hronici iz 997. godine, biskup Titmar kaže da je "Gerbert u Magdenburgu gradio satove i to veoma dobro jer je različitim spravama posmatrao zvezde, prema kojima se upravljaju pomorci na svojim putovanjima".

1301. GODINA

Današnja vremenska skala postala je opšteprihvaćena u XIV veku. Merenje vremena prestalo da bude zavisno od sunčeve senke, a u širu upotrebu uvedeni su mehanički časovnici.

1336. GODINA

Najstariji satni mehanizam prilagođen ekvinocijalnom sistemu sagrađen je u Milanu 1336. godine. Pogon mehanizma obezbeđivali su tegovi. Ovakvi satovi obično su imali jednu kazaljku, a u blizini je po pravilu postavljan još jedan sunčev

sat da bi se po njemu, ako zatreba, doterivalo vreme na mehaničkom časovniku.

1364. GODINA

Dovani de Dondi je u XIV veku izgradio prvi astronomske sat.

1905. GODINA: AJNŠTAJNOVO VREME

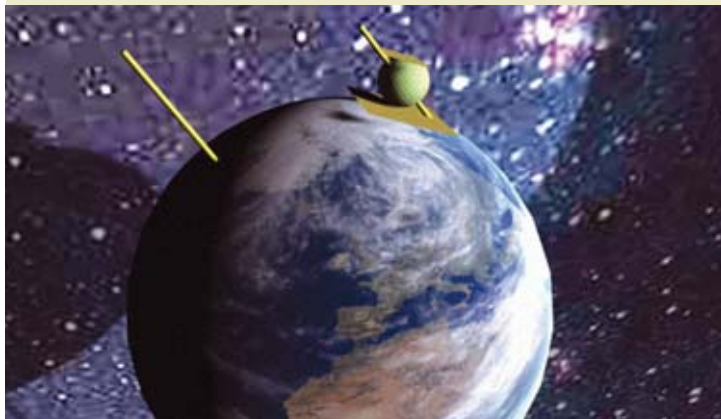
Kada je mladi službenik patentnog zavoda u Bernu Albert Ajnštajn (1878–1955) tokom 1905. godine objavio pet svojih, ne tako dugih radova, rodila se uz druge oblasti i takozvana Specijalna teorija relativnosti, koja će redefinisati pojam vremena i vezati ga za posmatrača u referentnom sistemu. Drevni koncept apsolutnog vremena na kom je počivala Njutnova fizika je postao prevaziđen.

Šabački globus

U gradskom parku u Šapcu postavljen je interaktivni globus nazvan DING, što je skraćenica od "Dan i noć na globusu". Ova zanimljiva instalacija napravljena je ručno od 500 kilograma betona i 200 kilograma gvožđa. Globus u odnosu na Sunce ima istu orijentaciju kao i Zemlja, pa na njemu može da se prati položaj Sunca (videti sliku dole), kao i smena dana i noći i godišnjih doba. Pomoću njega će učenici lakše moći da shvate različite pojave u prirodi, i približiće im se prirodne nauke kao što su fizika, matematika, astronomija i geometrija.

U projektu izrade interaktivnog globusa, prvog u Srbiji, a sedmog u svetu, učestvovali su Institut za fiziku iz Beograda, kao i

Astronomarijum je sadržao večiti kalendar i prikazivao kretanje Sunca, Meseca i planeta.

1550. GODINA

Prvi proizvođač džepnih satova bio je nirnberški bravar Peter Henlajn (1480–1542), ali danas nijedan od njegovih satova nije sačuvan. Najstariji sačuvani džepni časovnici potiču iz 1550. i poznati su kao "nirnberška jaja".

1775. GODINA

Godine 1775. u Ženevi je podignuta prva fabrika satova pod nazivom

"Vašeron i Konstantin", koja postoji i danas.

1656. GODINA

Prvi časovnik sa klatnom, koji je u XVII veku izmislio holandski fizičar Kristijan Hajgens, danas se čuva u Muzeju istorije nauke u holandskom gradu Lajdenu.

1890. GODINA

Prvi satovi koji se nose na zglobu pravljeni su krajem XIX veka. To su bile narukvice za dame koje su usput pokazivale i tačno vreme.

grad Šabac i šabački Narodni muzej. Autorka projekta je Tatjana Marković-Topalović, profesorka fizike u Medicinskoj školi u Šapcu.

"Poenta je da ne učite samo iz knjige zapisane i gotove činjenice. Danas se u svetu promoviše aktivno učenje, zasnovano na postavljanju pitanja, traženju odgovora i davanju objašnjenja", izjavila je na promociji DING-a Mirjana Popović-Božić, naučna saradnica Instituta za fiziku. Ona je, inače, angažovana na projektu "Podsticajna okolina za učenje prirodnih nauka", a obilazeći brojne obrazovne institucije u svetu stekla je iskustvo u fizici arhitektura škola i načinima za popularizaciju nauke među mladima.

Kreatori globusa DING se nadaju da će šabački park u kom je postavljen i koji nema ime, nazvati Parkom nauke.

1961. GODINA: 108 MINUTA

"Rodina slišat, rodina znajet", izgovorio je 12. aprila 1961. slavni ruski kosmonaut Jurij Gagarin, prvi čovek koji je poleteo u svemir. Nakon leta od 108 minuta u svemirskom brodu Vostok 1, Gagarin se bezbedno prizemljio, i tako postao prvi čovek koji je preleteo sve 24 časovne zone. Povodom 50 godina Gagarinovog leta "Vreme" priprema posebnu priču u narednim brojevima.

Foto: Ivan Šepić

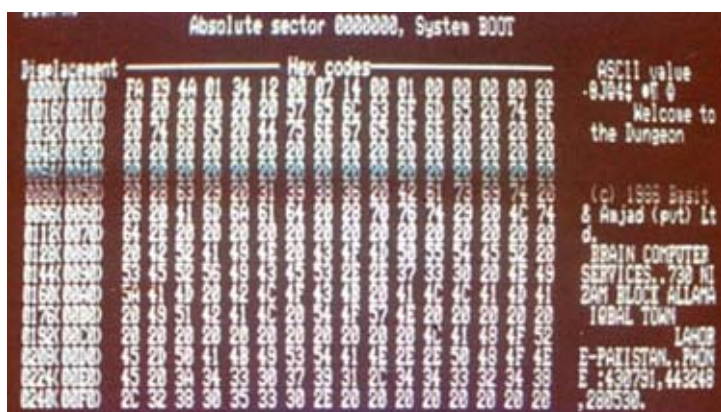
1949. GODINA

Najprecizniji časovnici su atomski, zbog čega se koriste

za kalibraciju drugih pokazivača vremena. Prvi atomski časovnik konstruisan je 1949. godine u Nacionalnom birou za standarde SAD, ali on je bio mnogo manje precizan od postojećih kvarcnih časovnika.

Četvrt veka od prvog virusa za PC

Pre tačno 25 godina, u martu 1986. godine, nastao je prvi virus za personalne računare – *Brain*. Koliko se na to pre četvrt veka gledalo drugačije nego danas, pokazuje i potpis autora virusa koji je bio sadržan u programskom kodu virusa.

Zahvaljujući tome, ovih dana je Miko Hiponen, vođa sektora za istraživanje u kompaniji koja se bavi proizvodnjom antivirus softvera F-Secure, krenuo u neobičan pohod – pokušao je da zahvaljujući tom potpisu u kodu virusa pronađe njegove autore. Zaputio se u Pakistan, u mesto Lahore i našao braću Faruk Alvi, uspešne biznismene koji vode kompaniju za pružanje internet usluga. Dali su joj naziv Brain Telecommunications Ltd.

Birus *Brain* je, inače, bio prilično bezopasan. U to vreme, internet

još nije ušao u široku upotrebu pa se virus prenosio – samo na PC-ju, na DOS operativnom sistemu – preko disketa. Pokretao se kada se pokrene i disketa, i ostavljao je poruku poput ove: “Welcome to the Dungeon (c) 1986 Basit & Amjad (pvt) Ltd. BRAIN COMPUTER SERVICES”. Onda je sledila adresa autora i njihovi brojevi telefona, a na kraju i upozorenje: “Čuvajte se virusa. Kontaktirajte nas za vakcinaciju.”

Virus nije bio opasan po žrtve. On je zapravo samo menjao oznake diska na kom se nalazi. Dodeljivao mu je ime – *Brain*.

Festivali nauke širom Balkana

Uporedo sa ogromnim uspehom beogradskog Festivala nauke, slične manifestacije su se razvile širom Zapadnog Balkana – od prošle godine, događaj pod nazivom Festival znanosti održava se i u Sinju u Hrvatskoj. Ono što ovaj događaj razlikuje od drugih gradskih festivala gde se popularizuje nauka jeste njegov regionalni karakter – kako je rečeno u saopštenju organizatora, ove godine će na Festivalu u Sinju učestvovati naučnici iz Srbije, Hrvatske, BiH i Slovenije. Tema ovogodišnjeg Festivala znanosti koji se održava od 10. do 15. aprila je “svetlost”, a na njemu će učestvovati i naučnici iz beogradskog Instituta za fiziku.

Šta smo saznali između 23 i 24?

PRONAĐEN KAMENI METEORIT

U Hrvatskoj je posle 60 godina pronađen prvi meteorit koji je pao na teritoriju ove zemlje. Telo “Križevci” kamerama na opservatorijama snimljeno je malo iznad Zemlje 5. februara, a astronomi su pokrenuli ekspediciju sedam dana kasnije i našli ga 20. februara. Težine je 292 grama i po sastavu je kameni meteorit. Astronomi procenjuju da je u križevačkom kraju u kom je pronađen razasuto još oko 2,5 kilograma “svemirske tvari”, u vidu stotina komadića. Oni se nadaju da će pronaći još fragmenata kako bi približnije rekonstruisali događaj.

DANI PUPINA

Od 14. aprila do 14. maja u Beogradu se obeležavaju Dani Mihajla Pupina pod motom *Touching the hot spots of life*. Udruženje građana Quality Concept organizovaće brojne programe koji popularišu nauku i kulturu: konkurse, izložbe, scenske igrokaze, sportska dešavanja, koncerte i humanitarne akcije. Želja organizatora je da promovišu Pupinovo delo među mladim generacijama, kako bi ono dalje podsticalo na stvaralaštvo.

Bogati i siromašni

Uvod u kraj sveta

VREME 1054

Čitam da najsiromašniji izdvajaju za pomoć Japancima koji su nam se našli kada nam je bilo najteže i pomagali najugroženije koji ih nisu zaboravili i vraćaju dobrim u okviru svojih mogućnosti i sigurno i više od toga.

Zanima me da li imate informaciju o najbogatijim ljudima Srbije i njihovom milosrđu za nesebične, izvanredne ljude Japance koji su nas zadužili svojim dobročinstvima i prijateljstvom.

Strašno mi je što se stidim zbog milion stvari koje se događaju Srbiji, a i sada u ovoj situaciji za Japance treba pružiti više nego maksimum jer ono što trpe ne može da se poredi ni sa čim. Treba im i moralna i materijalna podrška, naročito od onih kojima su i sami u teškim trenucima toliko učinili dobra!

Da li treba te koji imaju više nego što im treba prozvati i terati da se ponašaju civilizovano, najblaže rečeno.

Najbolje bi bilo da to ispadne "njihova želja i izražavanje ljudskosti" od čega su inače oni operisani jer ne bi bili to što jesu da je suprotno.

Andelka Milovanović, elektronskom poštom

Poređenja druge vrste

Brzi internet, spori voz

VREME 1054

Potrebna su, kad govorimo o Evropi i Srbiji, i poređenja druge vrste. Na primer, koliko činovnika upošljavaju zemlje EU na 1000 stanovnika, a koliko kod nas, zatim koliko ima osnovnih škola i koliki je broj učenika u njima.

Imam utisak, (ne raspolazem podacima), da ima mnoštvo nekih patuljastih škola sa nekoliko učenika. O kvalitetu nastave u takvim školama da i ne govorimo, a o isplativosti ni govora. Isplativije je organizovati prevoz za učenike iz takvih sredina, nego organizovati nastavu u takvim "zabitima".

Milan Miletić, elektronskom poštom

Akademija za primenjeni patriotizam

Peticija, Koštunica i inteligencija

VREME 1055

Čim sam na okupu video ovu opskurnu družinu, odmah sam pomislio—srpstvo je opet negde ugroženo! Opet nam rade o glavi ustaše, Šiptari, balije, Amerikanci i ostali neprijatelji koji vekovima pokušavaju da unište Srbiju, a pogotovu srpstvo, ljubomorni na našu slavnu istoriju, sjajnu kulturu, savršen geostrateški položaj, nenadmašnu inteligenciju i ostale šovinističke floskule vaseljenskih Srba okupljenih na braniku otadžbine, samopozvanih da zastupaju naše nacionalne interese, koje su, da se mi ne mučimo, oni i odredili.

Ova skupina nam je, potpisujući se ispod peticije za odbranu jedinog preostalog srpskog velikomučenika Vojislava Koštunice, poslala poruku da jedna ozbiljna, nacionalno osvešćena država ne može dozvoliti da se njeni zakoni primenjuju jednako za sve, već da prema srbovanju ide i podložnost prema zakonima, što je jasno. To znači, prema potpisnicima peticije, da ovozemaljski zakoni ne mogu imati nikakvo dejstvo na najvećeg Srbina među Srbima, koji nas je svojom pravovernom borbom zadužio skoro kao Slobodan Milošević, čija je zaostavština poznata.

Dobro je što među nama ima ovako sveukih i pametnih ljudi kojima je Srbija iznad svega, zapravo, mislim da bi trebalo da osnujemo neku visokoškolsku ustanovu koja će se baviti teorijom patriotizma, naravno, pod strogim nadzorom SANU, u kojoj bi predavači mogli da budu potpisnici peticije za odbranu Vojislava Koštunice, koji bi, prirodno, bio dekan. Škola bi mogla da se zove, recimo, "Akademija za primenjeni patriotizam—Dr Vojislav Šešelj" po jednom od najistaknutijih boraca za srpstvo, koji bi sigurno bio ponosan i siguran da nije džabe robijao tolike godine, a obavezan predmet bi bio "Kolubarska bitka 2011", klasičan primer rudarske borbe za Srbe i srpstvo. Tako bi Srbija dobila profesionalne patriote koje bi nas branile gde god nas neko dirne, a na budućnost mora da se misli, jer neprijatelji ne miruju.

Marko Tošović

>> prodaja & pretplata

	ŠTAMPANO IZDANJE			
	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

	INTERNET IZDANJE	
	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

	VREME ELEKTRONSKA ARHIVA	
	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2010	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2010. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

	KNJIGE I DVD-ovi	
	Srbija	Svet
FILIP ŠVARM: knjiga i DVD Jedinica	790 din	34 USD
samo knjiga Jedinica	670 din	23 USD
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din	19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

KARAKTERI

~~~~~
ALEKSANDAR ZOGRAF.

U SVOM DELU
"KARAKTERI",
GRČKI FILOZOF
TEOFRAST
(370-285 P.N.E.),
KOJI JE BIO
UČENIK PLATONOV
I ARISTOTELOV,
JE OPISAO
RAZLIČITE
TIPOVE
LJUDI...

"KULOV - U POZORIŠTU
PLJESKA KAD APLAUZ
PRESTANE I ZVIŽDI GLUMCIMA
KOJE GLEDAOCI VOLE!"

"PUBLIKA UMUKNE, A ON USTAJE I PODRIGUJE,
SAMO DA SE LJUDI OKRENU!"

"KAD SRETNE PRISTOJNE ŽENE, ON ZADIGNE
ODEĆU I POKAŽE IM SVOJ UD!"

"BRBLJIVAC - KAD SEDNE
PORED NEKOG NEPOZNATOG,
ON NAJPRE NAHVALI SVOJU
ŽENU, ZATIM POTANKO
ISPRIČA SAN OD
PRETHODNE NOĆI,
A ONDA DETALJNO
NABROJI ŠTA JE
IMAO ZA
RUČAK"

...

"KAD GA
PRIČA
PONESE, RAZGLABA
O TOME KAKO SU
DANAŠNJE GENERA-
CIJE MNOGO GORE
OD NEGDAŠNJIH,
KAKO JE ŽITO
NA PIJACI
JEFTINO, I DA
JE POČELA
NAJEZDA
STRANACA!"

"I DA, ŽIVOT JE DANAS VRLO TEŽAK. "JUČE SAM
UZEO SREDSTVO ZA POVRAĆANJE" I "KOJI JE DANAS
DAN"?"

"KUKAVICA - KAO VOJNIK,
KAD ČUJE KRIKE I VIDI
KAKO LJUDI PADAJU,
KAŽE SABORCIMA:
"U ŽURBI SAM
ZABORAVIO MAČ!"

"TRČI U ŠATOR, ŠALJE SVOG ROBA NAPOLJE I
NAREĐUJE MU DA UHODI DUŠMANE. SAKRIVA MAČ
POD JASTUKOM I DUGO SE ZADRŽAVA
TRAŽEĆI GA SVUDA PO ŠATORU!"

"OBLIVEN KRVlju IZ TUĐE RANE, ON
SAČEKUJE VOJNIKE KOJI SE VRAĆAJU IZ
BOJA I KAŽE IM: "STAVIO SAM ŽIVOT NA
KOCKU I SPASAO PRIJATELJA!"

Geganje

Retko viđam Životu.

Odselio sam se iz naše ulice, sad živim “u gradu”, a Života je ostao na istom mestu, samo tiši i manje upadljiv. U ovih deset godina otkada nismo izveštavali o njemu svašta se dogodilo: dobio je nove unuke, i drugi mu se sin oženio. Hvala bogu, svi su živi i zdravi, što rekle babe.

foto: M. Milenković

Gugl, Fejsbuk, Tviter, Jutjub i druga internet tehnika nika nisu postali deo njegovog života. On ima svoj zanat kojim se i danas bavi između dve smene noćnog čuvara u klubu lokalnog biznismena. Taj posao mu je našao sin, moj stari drugar, otac troje dece bez stalnog posla. Ni njegova žena, Životina prva snaja, nema posao.

Oni su svi u istom poslu, u kući, i svi su ostali bez posla posle jedne od privatizacija. Mogao je Života, kako sad kaže, da izdrži još te tri-četiri godine do penzije, ali ne zna gde mu je bila pamet. Pre neku godinu, baš kada je napuštao svoje prvo i jedino preduzeće, rekao mi je da je pod stare dane otkrio da mu je jedna noga kraća.

“Kako ti je kraća, kako to nisi primetio”, pitao sam ga začuđen jer je on uvek važio za najzdravijeg i najjačeg čoveka u ulici. “Nisam, kako sam ja to mogao da znam. Otišao sam sad kod lekara, boleo me nešto kuk, valjda od stajanja, otkud znam, i, kaže mi doktor, pa vama je jedna noga kraća! Meni to bilo smešno, pa sam mu rekao, pa ti ne samo da imaš brkove kao Rudi Feler nego si i građen kao on.” I njemu je to bilo smešno, pa smo sedeli ispod smokve i hihotali se neko vreme.

Života se poslednjih godina daleko manje bavi političkom analizom. Onaj je bio dobar, hteo je nešto, sposoban čovek i šta mu se desilo? Ubili su ga kao psa! Ovo sad go lopov do lopova, ali nije ni samo to, nego su nekako nedorasli, nekako su mali. Padne mi na pamet ona pesma i oni stihovi kao dodatak na njegov opis: “Što Momčilu bilo do kolena, Vukašinu po zemlji se vuče”. Kažem mu to, nasmejemo se kiselo

i setimo onih dana kada nam je kao deci recitovao te pesme i kako su one tada imale sasvim drugo značenje.

Izbori nisu tema, političke opcije nisu tema. Život nas pritiska svom silinom i ostaje nam samo da molimo boga da taj pritisak ne bude još veći i strašniji, da bog bude milostiv. Zato slavimo slavu, molimo našeg posrednika kod boga da nam tamo gore pomogne, da ove teške i poslednje dane proživimo “kao ljudi”.

Kada se vidimo gore u našoj staroj ulici, njega obraduju deca. Njih ima “kao u Cigan-mali”, trče i jure se na sve strane, voze bicikle, svađaju se i igraju fudbal. Ima i dva Kinešića, kaže mi Života, i dodaje da bi trebalo da poradim na daljem umnožavanju svog genetskog koda.

Pitam ga kako mu je noga, kuk, on odmahne rukom: dok traje traje, šta ja tu da radim. Setim se njegovog oca Marka, Sremca sa štapom i šeširom sa kojim se do poslednjih dana prepirao “oko politike”. Nikako se nisu slagali, stari je bio za Slobu i onda kada je svima bilo jasno da od “tog kurca nema ništa”. Sad mi nekako izgleda da će i Života završiti kao njegov otac, sa štapom se gegajući niz ulicu.

Kaže mi još da puno gleda televiziju i da mu nije jasno šta se sve emituje. Vesele ga razne domaće serije, čudi se ženama što gledaju one turske sapunice. Svašta, kaže Života i prebacuje na fudbal. Za razliku “od ranije”, sada svi imamo kablovsku i televizore u svakoj sobi, fudbala i sporta svake vrste ima skoro sve vreme pa čoveku nikada nije dosadno. Niko se više ne penje na krov da vrti “Olgu” i da čisti sneg sa ekrana.

Obožava svoje unuke, koji su u školi bolji nego što su bila njegova deca. “Mali Života te je video na televiziji i sve nas je zvao da te gledamo”, kaže mi Života i dodaje da je njegova žena rekla da sam imao lepu košulju neki dan kada su me videli na TV-u. Meni je to malo neprijatno, to su ljudi koji me znaju čitav život, a ja sam sada kao neko koga upoznaju preko televizije.

Poslednji put kada smo se sreli, to je bilo ove zime, kaže mi onako nasred ulice.

“Znaš šta se dogodilo?”

“Ne, šta?”

“Umro Milivoje, Ljubin. A bio je tu, čini mi se da sam ga video pre neki dan... Nešto petljao po dvorištu... A sad mi kaže Ljuba da je umro, našli ga u voćnjaku juče, tamo kod njih u selu.”

“Šta da se radi, ja njega baš dugo nisam video, pravo da ti kažem, da me je neko pitao je li taj čovek živ, ne bih znao šta da kažem...”

“Ma jeste, nije on bio ovde. Nego, znaš, danas ja kod Slavka i njegov otac kaže pa bio je red, on je najstariji u ulici! Zamisli molim te”, kaže mi Života i tu ostanemo još neko vreme da se hihocemo ispod smokve.

Slobodan Georgijev

Poslastica za oči

Međunarodni
salon automobila
25. mart - 3. april

Generalni sponzor
DELTA GENERALI
Osiguranje

BMW Serije 1

www.bmw.rs

Zadovoljstvo
u vožnji

UŽIVANJE VAS OSVAJA BROJEVIMA.

PR(A)VA PRILIKA I PRAVI NAČIN DA IMATE BMW SERIJE 1 SA M PAKETOM OPREME, U SARADNJI SA BMW FINANCIAL SERVICES ZA 21.990€.

3,99% kamata	33% ostatak vrednosti	3 godine otplate	3 opcije na kraju ugovora	Rata već od 116€

Ponuda važi za modele BMW Serije 1. Posebno ističemo ponudu za **BMW 116d** sa **1995cm³** i 5 vrata koji sada dolazi sa sledećom opremom: M aerodinamički paket, M kožni volan, aluminijumske felne „Double spoke 207 M“ 17“, svetla za maglu, automatski klima uređaj, radio BMW Professional, senzor za kišu, multifunkcije na volanu, elektronski kontrolni sistemi: ABS, CBC, ASC+T, DSC, DTC i sve to po akcijskoj ceni.

BMW M.

Delta Motors
Radnička 8
Beograd
Telefon:
011 353 99 00

Radulović Group
Dragoslava Srejojića b.b.
Beograd
Telefon:
011 20 80 180

Radulović Group
Novosadski put 71
Novi Sad
Telefon:
021 820 888

Radulović Group
Višnjička 53a
Beograd
Telefon / fax:
011 20 80 888

Auto Garant Motors
Ibarski put bb
Čačak
Telefon:
032 380 900

Stefanović Auto
Vlaško Polje
Mladenovac
Telefon:
011 82 01 900

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec